

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Friderici Forneri Theologiæ Doctoris Canonici Ecclesiæ
Collegiatæ diui Stephani Bambergæ, De Temulentia
Malo, Eiusque Remediis, Variis Item Scitu Iucundissimis,
nec non vtilissimis de rebus, quæ in ...**

Förner, Friedrich

Ingolstadii, 1603

Liber Quartvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-45433

DE TEMV.
LENTIA.
LIBER IV.

Præfatio.

QUID ad Temulentiam conuiuia? annon potius ad gulam? & ad Gulam, & ad temulentiam inducunt. Gulæ filia est Ebrietas; huius excultrix est conuiuium, & omnis ad illud pertinens apparatus. Visum proinde consentaneum, nostro, quem suscepimus, labori, ut de conuiuiis eorumq; luxu, illecebrisque, ad extremum agamus, ne truncum quasi, ac mutilum, huius opusculi corpus, relinquamus.

Ac primum laudabitur cibi moderatio, damnata gula. Tum liquidum fiet quo tempore, quibusq; circumstantiis, agitari conuiuia licite possint: porro quid à conuiuiis amotum oporteat; Demum quæ Acroamata atq; oblectamenta, absq; reprehensione possint adhiberi. Suo singula ordine, Latineq;.

CA-

CAPVT I.

Laus & utilitates Temperantiae cibi.

DE conuiuiorū apparatu ac caeremoniis hoc libro quarto nobis erit sermo; cui aliquid, quasi praeambuli cuiusdam loco, de cibi Moderatione, praemittendum, non inconcinne, arbitramur.

Hæc virtus, tametsi à plerisque in postremis habeatur, vulgaris tamen est haud quaquam. Curenim, indigna foret, aded, cum in scripturis sacris, tum in prophanis, & à sanctis præcipue patribus, in cœlum usque laudibus elata esset? Cur tot eius commoda, ni certò explorata, recenserentur? *Qui abstinens est adiciet ad vitam*, inquit sapiens. Et alibi. *Qui diligit Epulas, in egestate erit; qui amat vinum & pingua, non ditabitur.* Et omnia quæ passim de ieiunio prædicantur, huic abstinentiæ primario iure conueniunt. quid enim aliud ieiunium, quàm cibi abstinentia? *Beati*, *Lucæ. 6.* (ergò) *qui nunc esuritis, quia saturabimini, ait Christus.* *Beati*, qui nunc ciborum illecebras respuitis: Nam alibi, ad cœlestes Epulas accubituri, æternis voluptatibus explebimini.

Ecccl. 37.
Prou. 21.

Lucæ. 6.

Immense laudes

Temperantiae in cibo.

In quaestione Mixta

ex utroque Testamento

quæst. 120.

L. de Helu & ieiun.

plina cap. 4.

Hæc ciborum abstinentia Diuo Augustino asserente, *Intemperantiam corporis mitigat, motus aduersos reprimat, pressuram animi aufert, sicut ait Dominus: Nolite dediti esse in esca & crapula, ne grauentur corda vestra. Cum enim anima ab esu & potu nimio fuerit liberata, tunc se melius recognoscit.* Et S. Ambrosius in huius virtutis commendatione, quasi raptus in extasim, loquitur; *Abstinentia cibi, continentiae Magisterium est, pudicitiae disciplina*

plina, humilitas mentis, castigatio carnis, forma sobrietatis, norma virtutis, purificatio anime, miserationis expensa, lenitatis institutio, charitatis illecebra, senilis gratia, custodia iuuentutis, infirmitatis alleviamentum, alimentum salutis. Nemo crudelitatem, abstinendo ac ieiunando, incidit; nullus per continentiam ictum sanguinis sensit; imò nullus non repressit & repulit. Bonum itineris viaticum: Bonum totius vite, bonum in mari; sed et naufragia, cibum seruat; qui grauem dicunt, hanc à cibo abstinentiam esse, respondeant, quis ieiunio defecerit? Multi in prandio, pleriq; dum vomunt epulum, fuderunt animam. Et infra. hac sobrietas, mentis est continentia, hac sensus vigent, hac iudicia tractantur. Idem alibi, plures itaq; gula sua occidit, nullum frugalitas.

L. de Cain
& Abel.
cap. 5.

Homil. de
resurrect.

Elegans si-
mile Chry-
sostomi.

Serm. de
ieiun. &
le. Genes.
Abstinen-
tia cibo-
rum ver

Docet S. Ioannes Chrysostomus, eleganti similitudine eos, qui huic virtuti student, fortissimos reddi, ad pugnandum, contra Dæmonum validissimas acies. Sicut miles, si gestarit arma se grauantia, non est terrori hostibus, qui sciunt, armaturæ grauitatem pedum velocitati, & bellantiam vsui obesse: Sin leuia acceperit & tractabilia, sicut avis aliqua, obuium se feret hostibus. Sic & qui carnem suam, non Ebrietate neq; indulgentia, neq; cibo delitiis incrassarit, sed abstinentia & precibus, diurnaq; afflictionum sustentia, leuiorem & tenuiorem effecerit: Sicut volucris aliqua, superne deuolans, ita valido impetu in phalanges Dæmonum irrui, & occurrentes virtutes facile inuadit, sibiq; subicit. Et alibi, ciborum moderationem, ver quoddam animi spirituale, dicendum probat. Iucundum quidem, inquit, nautis ver, iucundum quoq; & agricolis: Sed neque nautis, neque agricolis, ita iucundum est veris tempus, vt his qui Philosophari volunt, iucundi sunt ab-

stin-

Abstinencia ac ieiuniorum dies, spirituale animarum ver, animi spi-
 & fidissima tranquillitas animarum. Nam agricolis ver rituale.
 circa iucundum est, quia delectat aspicere tunc, depi-
 tam floribus terram, & variis floribus, virgulta co-
 mantia. Nautis vero acceptum est ver, quod dorsum ma-
 ris, deductis nauibus, tuto licebit ascendere, nec vndarum
 pericula formidare. Nobis autem iucundum ver tempe-
 rantia ciborum, quod tunc non vndarum, sed cogitatio-
 num & concupiscentiarum Carnalium fluctus ac turbi-
 nes, mitigantur, & corona nobis, non florum, sed spiritu-
 alium gratiarum, parantur. Et in alia quadam Homi-
 lia. Sicut crapula, humano generi, innumerorum malo-
 rum causa est, & adductrix: Ita etiam ciborum absti-
 nentia, ventrisq; neglectus, omnium nobis bonorum sem-
 per causa fuit. Et veluti leuiore naues, maria velocius
 transeunt, & multis oneribus grauata, facilius submer-
 guntur: ita ieiunium quidem, leuiorem reddens mentem,
 efficit, vt facilius huius vite pelagus transmittat, & in
 celum, ac ea quæ in caelis sunt respiciat, & nihili faciat
 presentia, sed vt umbras diffugere sentiat. Huc vique
 Chryso. Pulchrè etiam Climachus. Exsiccatum grad. 26
 latum, iam non porcis vsui esse, vt vbi se volutent, potest: Similia.
 Ita & caro, per abstinentiam marcida effecta, Dæmoni-
 bus vltra non præbebit in se quiescendi locum. Et inferi-
 us paulo. Vt oleum, mare inuitum etiam, tranquillum
 facit: Ita ieiunium, volentia quoq; & reluctancia incen-
 tiva corporis, extinguit. Hæc & plura alij patres, quæ
 breuitatis studio relicta sunt.

Quare S. Augustinus, ne istis priuaretur, abstinen-
 tiæ commodis atq; vtilitatibus, prouidè, atq; cautif-
 simè periculo gulæ propulsando, alimenta sumptu-
 rus, mensis accumbat. Hoc me docuisti, inquit, vt abstinentia.
 quem-

Homilia
de Iona;
Propheta.

Similia:

De discre.
grad. 26
Similia.

Vtilitates
abstinentia.
quem-

L. 10. con. quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumptuosa
feß. cap. 31. accedam. sed dum ad quietem satietatis, ex indigentia
 molestia transeo, in ipso transitu insidiatur mihi laqueus
 concupiscentiae, ipse enim transitus voluptas est, & non
 est alius, quàm transeat, quàm quò cogit transire neces-
 sitas; Et cum salus sit causa edendi, adiungit se tanquam
 pedissequa, periculosa iucunditas, & plerùmque praereco-
 natur, ut eius causa fiat, quod salutis causa, me facere vel
L. 30. Mo- dico, vel volo. Nec idem modus utriusque est. Vnde
ral. in Iob consilio Sancti Gregorij Magni; Ea sumenda, quae na-
cap. 27. turæ necessitas quærit, non quæ edendi libido suggerit.
Homi. 2. de Nam ut sapientissimè Basilii. Quod in equis accide-
ieiun. re solet, hoc in hominibus quibusdam; ut quo copiosius se-
 bi ipsis suppetunt necessaria, hoc euadunt ferociores.

Simile. Memini me olim à spirituali quodam & sanctissimò
 viro audiuisse; Sicut fames lupum expellit à sylva;
 sic hæc ciborum abstinentia lupum illum infernalem et
 truculentissimum ex anima. Quod & verbo suo Chri-
 stus confirmat, de quodam pestilentissimo Dæmo-
Marci. 9. niorum genere. Hoc genus Dæmoniorum non expelli-
 tur, nisi in ieiunio & oratione.

Hinc quoque sanctissimi doctores, tam ardentè
 nos ad hanc virtutem cohortantur, S. Basilii pri-
Homil. 1. de mùm hisce verbis. An ignoras, quod perinde, atque in a-
ieiun. cie, hinc atque hinc instructa ad conflictum, qui alteri par-
 ti fert suppetias, facit ut altera vincatur? ita qui carni se
 adiungit, expugnat spiritum, & qui stat cum spiritu, car-
 nem in seruitutem redigit. Proinde si cupis mentem red-
Homi. 2. de dere validam, fac carnem domes ciborum abstinentia. Et
ieiun. alibi. Qui bellicis in rebus exercentur, quiq; in palestris
Pulchra luctando desudant; conuenit ut copia ciborum reddant
Similia. se ipsos

seipfos corpulentos & obesos, videlicet, quò validiori-
 bus neruis labores queant capessere. Contra verò quibus
 non est colluctatio aduersus carnem & sanguinem, hoc
 est aduersus alios homines, sed aduersus principatus, ad-
 uersus potestates tenebrarum harum, hos oportet per ab-
 stinentiam & sobrietatem, ad certamen exerceri. Ete-
 nim, quemadmodum oleum oblinat Athletam; Ita absti-
 nentia robur addit ei, qui ad pietatem se exercet. S. Au-
 gustinus iterum hisce verbis virtutem cam nobis
 suadet. Sicut Equis frana sunt imponenda: Ita cor-
 pora nostra abstinentia epularum, orationibus, & vigi-
 liis, sunt infrananda. Nam quemadmodum auriga, si
 frana laxauerint, per precipitia deiiciuntur: Ita anima
 nostra, cum ipso corpore, si ei frantum non imposuerit, ad
 inferni precipitia delabatur.

L. de salu-
 tarib. do-
 cumentis.
 cap. 10.
 Similia.

Elegantissimè deniq; Petrus Chryfologus. Quan-
 do aliqui in vrbe obsidentur, eis cibus duntaxat, ad vite
 sustentationem prestatatur, & non ad voluptatem, siue a-
 bundantiam. Id vides in afflictione, quam ciues Bethuli-
 ces in obsidione ab exercitu Holofernis patiebantur.
 At, quot tu crudelissimis hostibus circumdaris? à carne,
 mundo, ac Demone, inquam, obsidione cingeris. Ergò tibi
 necessaria ad victum è cibus sumenda tantum; superflua
 omninò rescanda. Id te docuit Apostolus cum dixit. Fra-
 tres sobrii estote & vigilate, quia aduersarius vester Dia-
 bolus, tanquam Leo rugiens, circuit, quærens quem deuo-
 ret, quasi dicat. Siquidem circumdati estis à tam potenti
 hoste, abstinentiam obseruate.

Serm. 8. de
 isiu. &
 Eleemo-
 syna.
 Similia.
 Iudith. 7.

1. Petri. 5.

Sanè, homines à bestiis vinci ac superari, non est
 æquum, præsertim in cibi & potus continentia. Leo-
 nes,

2 cap. de
Aphrica
6. l. 8. c. 16.
Leonum
abstinen-
tia:

nes, vt Solinus ac Plinius scribunt, alternis diebus potum, alternis cibum capiunt, ac frequenter, si con- coctio non est insecuta, solitæ cibationi, superpo- nunt diem. Hominem verò mentis compotem to- ties in die cibis superingestis, ad summum ita reple- ri, vt respirare vix possit, ita turpe est, vt hoc in gene- re nil sædius, meo iudicio, excogitari possit. Qui ergò virtutis huius, tum summam, quam ad salutem consequendam importat, necessitatem, tum infini- ta, quæ gignit emolumenta, animi cogitationes pa- rumper intendendo, penitus dispexerit, ad eius a- morem haud dubiò inflammabitur. Nostri non e- rat consilij, omnia, vt potuisset enucleatissimè fieri, discutere accuratius, quæ è S. Patribus deprompta, hîc ponuntur; sed potius lectorum sedulæ indaga- tioni relinquenda videbantur, ne omnem illis, con- templandæ eius dignitatis atq; pulchritudinis, an- sam præcinderemus.

Nunc transeundum ad Exempla eorum, quibus cibi parcitas cordi fuit, atq; in studio perpetuæ ex- ercitationis; idq; eò libentius, quò exempla verbiis accendunt efficacius.

CAPVT II.

Daniel. 1.

Exempla abstinentiæ ciborum, sacra.

Ananiæ,
Azariæ &
Misaëlis
abstinen-
tia.

INter Sacra, licet non ordine, dignitate tamen pri- mum sibi locum vendicare potest, trium pue- rorum, Ananiæ Azariæ ac Misaëlis abstinentia, qui cum de mensa regis, prohibitos in lege cibos, auer- sarentur, à Malasaro, quem constituerat princeps Eunuchnum super ipsos, obnixè contenderunt. *Tenta nos obsecro seruos tuos, diebus decem, & dentur nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum. Et contemplare vultus nostros, & vultus puerorum, qui*

vescuntur cibo regio. Et infra: Post dies autē decem, appa-
paruerunt vultus eorum meliores & corpulentiores, præ
omnibus pueris, qui vescabantur cibo regio. In hos ergo
continentissimos iuvenes sic scribit S. Basilius: Est
lapis quidā eius naturæ (quem hic Amianthon Græci vo-
cant) ut inquinari non possit. Is ab igne non vincitur, sed
impositus igni, videtur ignescere, & in prunā verti; rur-
sum exemptus igni, perindē, quasi aqua candidatus, appa-
ret purior. Huiusmodi erant trium illorum puerorum
corpora apud Babylonios, illud abstinentia consecuta, ut
nulla vi possent inquinari. Siquidem in vehemēti fornaci-
tis flamma, quasi natura fuissent aurei, ita apparuerunt
innoxia, ut igni superiores ipsi. Qui & auro potentiores
declarati sunt, neq; enim illos liquefecit ignis, sed integros
illibatosq; seruauit.

Hom. 1. de
ieiun.
Amian-
thon, lapis
admirabi-
li naturæ.

Moyles bis fuit in monte cum Domino, quadra-
ginta diebus & noctibus, & non manducauit neque
bibit; tumēd, quod abstinentia sit optima longē dis-
positio, ad percipiendas reuelationes diuinas; tum
verō, quod homo diuina iucunditate perfusus, de-
lectias facillē respuat corporales.

Exo. 24. &
34.
Abstinen-
tia Moylis.

Vxori quoq; Manue, liberatorem populi conce-
pturæ, angelus apparens abstinentiam indixit. Isra-
helitæ à duodecim tribubus, primò, deindē à filiis
Beniamin prælio superati, fleuerunt coram Domi-
no, atque eo die abstinentes à cibo, ieiunauerunt, &
redintegrata pugna hostes vicerunt. Ahab, audiens
ex Helia Propheta, minas à Domino sibi intentatas,
operuit cilicio carnem suam, atque à cibo abstinens,
dormiuit in sacco; qua pœnitētia placatus Dominus,
pœnā mitigauit. Congregatæ quodā tempore, Moa-
bitarū & Ammonitarum cohortes, pugnatum ibant
in Iosaphat Regem Iuda. hic omne præsidium in

Varia a-
liorum ex-
empla.
Iudic. 13.
Iudic. 10.
3. Reg. 21.
2. Para. 20.

Z. Do-

omnis cibi expertus remansit. Eius prodromo Ioanni Baptistæ, cibum præbuerunt, locustæ ac mel sylvestre. atq; ob id abstinentiæ genus maior habitus est omnibus, q; ex mulierib; prognati sunt. Et ipse itidè cū Apostolis seruator, perpetuam ferè ciborū abstinentiam coluere. Nam cū nō haberent vnde alios pasceret, præter paucos panes, paucioresq; pisciculos, non potuerunt & ipsi lautius epulari, Et Petrū Apostolū, in domo Simonis Coriarij, à cibis se cōtinuisse liquet, vnde cum esuriret, cecidit super eum mentis excessus. Et aspexit cælum apertum, ac visione quadam admirabili sibi cibos exhibitos, ad manducandum.

Matth. 3.
Matth. 11.

Matth. 15.
Marci 8.
Ioann. 6.
Actor. 10.

Actor. 13.

Actor. 14.

Commemorat itidè S. Lucas, in Antiochena Ecclesia, Prophetas & Doctores plurimos extitisse, qui cum ministerio Domini insistentes, atq; à cibis abstinentes ieiunarent, Spiritus sanctus eos est allocutus: Segregate mihi, inquit, Paulum & Barnabam ad opus, ad quod assumpsi eos. Hi ipsi quoq; cū constitissent in diuersis ciuitatibus, per singulas Ecclesias Presbyteros, & orassent cum ieiunantibus, commendarunt eos Domino, in quem crediderunt.

Ex quibus apertū esse arbitror nihil vnquā prosperè, feliciter, ac Deo auspice gestum, nisi abstinentia, seu, quod idem est, ieiunio, quasi secundatum.

CAPVT III.

Exempla quædam abstinentiæ cibi, quorundam sanctorum.

Damnât moderni sæculi luxū, atq; epularū varietatē, nō modò, quæ ex Scripturis sacris depromptimus, sed & q; passim apud historicos notari possunt, exempla sanctorū; & quidè, tot numero ac multitudine, vt de illis omnibus hic pertexendis, ingens

ingens volumen conficiendum foret. Ergò tædii les-
gentium metu, quædam tantum à nobis delibanda
& furtim quasi, vt canes è Nilo bibunt.

*Euseb. Ec-
cles. hist. li.
2. cap. 23.*

*Abstinen-
tia SS. A-
postolorum
Jacobi &
Petri.*

*Marcus
Marulus,
lib. 2. ca. 2.
Epist. ad
Eustoch. de
custod.*

*virgin.
Anacho-
retarū E-
gypti absti-
nentia.*

*In vita
Pauli pri-
mi Eremi-
te.*

*In vita Hi-
larionis.*

*Lycosth. in
Thea. vit.
hum. vol.
1. lib. 5. tit.*

*Abstinen-
tia.*

*Palæmonis
& Onu-
phrii ab-
stinentia.*

Iacobus frater Domini Hierosolymorum primus
Episcopus, carnem nunq̄ comedit, simplicissimo ac
parabili victu contentus. Petro Apostolorū Princi-
pi, post Seruatoris nostri triumphantē ad cælos eō-
migrationem, panis cum oliuis, rarò cum olusculis,
cibus fuit; vt moderati victus exemplum daret iis,
quibus abstinentiæ præcepta dabat, iam piscator ho-
minum factus, qui fuerat antea piscium.

S. Hieronymus de exercitiis Monachorum Egi-
ptiorum scribens, inter cætera sic ait: *Viuuntur panes, lu-
guminibus, & oleribus, quæ sale solo condiantur.* Idem
testatur de S. Paulo, primo Eremita; multo tēpore,
cibum ac vestimentum, palmam ei præbuisse, q̄ ne
cuiquam incredibile videri possit, ibidem subiūgit:
*Ieiun testor, ac sanctos Angelos eius, in ea Eremi parte,
quæ iuxta Syriam Saracenis iungitur, vidisse me Mon-
chos, de quibus vnus, per triginta annos clausus, horde-
ceo pane, & lutulenta aqua vixit. alter in cisterna vet-
ri, quam gentili sermone, Syri, Cubā vocant, quinq; cari-
cis, per singulos dies sustentabatur. Quin etiam Hila-
rion Abbas, eodem attestante, quindecim tantum
Caricas post solis occasum comedit.*

Haud minorē admirationem merentur, q̄ aliis ex
authoribus hausta, hic subdam, exempla duo. Palæ-
mon Monachus in Thebaidis deserto habitas, cele-
bri pasche die, Pachomiū contubernalē suum roga-
uerat, vt solito largius obsonaret. Coxit ille Olus, o-
leoq̄ & sale condidit, sed posita mensa, Palæmon pa-
rum per suspēsus stetit, ingemuit, lachrymas effudit.
*& Dominus meus crucifixus, inquit, felle & aceto po-
tatus est, & ego oleum edam? Auertentem ac lugen-
tem*

tem Pachomius hortabatur, vt sumeret, & illam olei lauticiam, non tam sibi, quàm festi solennitati cōcederet: Tantùm tandem vrgendo profecit, vt nec ipse aliud gustarit, quàm quod aliàs consueuerant, panem scilicet cum sale. Sic refecti, Deo gratias egerunt; Hoc duntaxat festo tribuentes, quod escas tunc sapidiore parauerint, quàm comederint.

Onuphrius Abbas, cum sede incerta, per solitudinem vagaretur, diu herbis tantùm, & fructibus sustentatus dicitur. demùm pane & aqua nutritus fuit ab Angelo.

De multis aliis admirabilis in victu parsimoniam, scribit Marcus Marulus, ad quem Lectorẽ remitto. Dorotheo Abbati in Ægypto, vnciæ panis sex, & olusculorum fasciculus, refectio erant.

Ammonius Alexádrinus, Philosoph⁹ & Christianus, tâta victus parcitate fuit, vt nunquam nisi panẽ assum ederet; nec non & sic animi cupiditates fregit, vt nunquã iratus, nunquam menturus sit. Romuald⁹ Abbas, ordinis Camaldulensis institutor, dum in Eremo vitam ageret, panem & fabam aqua maceratã comedit. Nicolaus Tolentinas abstinentissimus omnium sui temporis, procul ab omni ocio & verborum vanitate, nemini vitæ austeritate secundus fuit. De Honorato Fundensis Monasterii Abbate, iucundissimam historiam refert B. Gregorius in libris Dialogor. Is puerulus adhuc à parentibus inuitatus, vt carnes comederet, recusauit. cùm itaq; derisionis ergò interrogaretur, an piscari in montibus vellet, qui tam procul à mari & fluminibus constitutus, nõ carne, sed piscibus vesci exoptaret? subicit sanctus puerulus, & ecce is, qui ad hauriendam aquã perrexit. piscẽ de puteo, stula captũ, attulit, quo miraculo, omnes conuuiã, cuius cõtinentiã irriserant antea, venerari postea cœperunt. Pambo Abbas, cùm

Sabellie.
lib. 2. ca. 2.
Lib. 4. c. 2.

Volatera.
Anthrop.
lib. 2.
Plurima
aliorum
exempla
confertim
recensita.
Euseb. lib.
6. hist.

Breuiar.
Roman. in
eius vita.
Idem Bre-
uia. in eius
vita.

Ex S. Gre-
go. Marul.
lib. 4. ca. 2.

Lycosth.

Thea. vit. hum. vol. 2. lib. 5. tit. Abstinen. Ibidem. animam ageret, confessus est, q̄ ab eo die quo solitudinem ingressus fuerat, panem haud vnquam gustarit; neq; quicquam, cuius ipsum p̄citeret, prolocutus fuerit. Philoromus presbyter in Gallia, annos duo deviginti in cella clausus, pane & cocto omnino abstinuit: Deindè duobus & triginta annis, nullum pomi genus gustavit, vt omni ciborum dulcedine seposita, edendi auiditatem coërcere facilius posset. Apollonius Abbas, panem, olus, herbas, edere solebat; sed ita sanè, vt ea sale condiret, vel aceto maceraret, coctum gustavit nihil. Theonem Monachum, cruda comedisse accepimus; nec in eduliorum apparatu ignis opera vnquam vsurpauit. Hor Abbas, quamdiu solitudinem incoluit, herbis, radicibus, & aqua sustentatus est; pane abstinuit, donec monasterio p̄positus, communi cum aliis cibo vti cepit, tùm vt ipsos lueri faceret, tùm vt quadã vitã acquiritate, sub disciplina contineret. Helix Eremita in finibus Antinoes, quæ est Metropolis Thebaidis, iam ætate decrepito, exiguus panis, & paucissimæ oliuæ, cibus erat; robustioribus verò annis, solidarum interdum hebdomadarum in ediam tolerauit.

Marcus Marullus lib. 4. ca. 2.

Atqui verò hæc, & huiusmodi, stupendæ abstinentiæ exempla, potius à nobis cum admiratione excipi, quàm imitatione exprimi possunt. Illud certe hic admonemur ne ciborum lautitias tantoperè contemur, quin potius parabili ac frugali obsoniorum apparatu, vitæ necessitati pareamus.

CAPVT IV.

Prophana Abstinentiæ cibi exempla.

Lib. 3. de varia hist.

Sacris, Politica subnectimus Temperantiæ paradigma, eaq; vt satietatem ac tædium euitemus, nostro more, haud multa.

Lace-

Lacedaemoniis iuxta & Romanis lex erat, inquit Aelianus, ne cui licitum esset cenare, quæ, vel quantum ipsi liberet. Nam cum per alia ciues ad temperantiam reuocare voluerunt, tum non minimè per rationem mensæ. Idem de Lyfandro sic scribit: Lyfandro Spartiatæ, in Ioniâ proficiscenti, hospites quos habebat in Ionia, cum aliis multis, etiam bouem & placentam, dono miserunt. Qui placentam contemplatus rogauit, quid cupediarum id esset. Cui, cum is qui attulerat, responderet, ex melle, caseo, aliisque rebus confectam esse, sed hoc, inquit Lyfander, date, qui nouerunt. Non enim hic est liberi & ingenui hominis cibus. Bouem verò acceptatum, patrio ritu macclauit, apparandumque curauit, & ex eo cum voluptate comedit.

Philinus, tantæ abstinentiæ fuisse traditur ab Alexandro, ut nullo cibo, nisi lacte victitaret. Eodem teste Moschus Antimolus Sophista, solis caricis vesci solitus est. Et Plato ille diuinus, tantæ fuit frugalitatis, ut in lautissimis cœnis, sale, oliuas, caseum, porrum, atque olera tantum ex agris, adponi iusserit.

Huius virtutis laudem, & Cyrus senior est affecutus. nam cum ad hospitem diuertisset, rogareturque quid sibi cœnæ instrui vellet? Respondit: panem tantum, & sperare se propè fluentem aquæ riuulum cœnaturum.

Perfarum Magi, ad cibum planè nihil, præter farinam & olera recipiebant. Eorundem Reges, pane tantum, pulre, cardamo, & sale vesci solebant, si Alexandro credimus & aliis. Idem liberos suos in summa semp frugalitate & victus parsimonia educabant, ut qui uentutem, Nasturtio tantum, pane, aqua & sale, velut exquisitis valde obsoniis, vesci voluerint. De Ægyptiis quoque constat in cœnarum Magnificentia,

Lacedaemoniorum Romanorum victus moderatio. Ibidem,

Plurimæ aliorum exempla. Genial. di. lib. 3. cap. 11.

Guid. Bistur. ritu. Tempera. ex Xenophonte. Persæ & Ægyptiis hac virtute admirabiles. Fulg. lib. 2. c. 1. Alex. ab Alex. Genia. li. 2. c. 25. & lib. 5. cap. 21.

Lib. 2. ca. 2.
de reb. an-
tiquis.

Samanai,
Essei, Rhodii.
Ex Barde-
sane, Ba-
bylonio
Historico
Theat.
vit. hum.
vol. 1. lib. 5.

Tit. Tem-
peran.

Lib. 2. de
bello Ju-
daico, c. 3.

Alianus
de varia
hist. lib. 1.
Frontinus
lib. 4. c. 1.

Lib. 2. c. 2.
& li. 4. c. 3.
Fulgos. lib.
2. cap. 2.

Egnatius
lib. 2. cap. 3.

& Regali luxu, nihil præter vitulum, & anserem, ap-
ponere permisisse. Idem, Diodoro Siculo referen-
te, Scirporum, aliisque radicibus, quas sub cineribus
coquebant, caulibus quoque palustribus, quas partim
coctas, partim assas igni, partim crudas pro cibo
præbebant, liberos nutriebant.

Samanai populi, tantæ erant continentia, ut cum
cibus vesci exquisitissimis possent, arborum tamen
pomis iuxta Gangem fluvium uterentur. Essei quo-
que Iudæorum secta quædam, ut ex Iosepho constat,
vino carnis & vxoribus semper abstinerunt. In
Rhodo insula, qui pisces edebant, quasi liberales
commendabantur, qui carnes, agrestes habeban-
tur, & calumnia causa γασέεε, id est, ventres appel-
labantur.

Huc pertinet & illa belli ducum temperantia, qui
ita milites continuere suos, ne quicquã cibi, præter ius
& fas, appetere auderent. Quintus Metellus, inquit
Frontinus, bello Iugurthino, lapsam militum disciplinam
restituit, cum insuper prohibuisset, alia carne, quam assa-
elix ad milites uti. Marcus Scaurus, cum pro populi
Romani salute bellum gereret, ad eos suos, inquit Ful-
gosus, milites sub disciplina retinuit, ut dum castra mo-
ueret, in ipso castrorum aggere, arborem optimis & ma-
turis fructibus onustam, intactam tamen reliquerint. Bel-
lisarius Constantinopolitanus, ut penè antiquos Ro-
manos, omni virtutis genere æquavit, ita militari
virtute, ac disciplina, superavit. Is cum ad recupe-
randam, à Gothorum manibus, Italiam, à Iustina-
niano missus esset, ad eos ab omni maleficio milites
continuit, ut cum iter facerent, quanquam defessi, ad
decerpendos fructus, qui in via ab arboribus pendebant,
nunquam manum extenderint, neque in opacum locum, pa-
bula-

bolatum iuerint. qua re effectum, vt Itali singulari eius continentia moti, spretis his malis, quæ ab hoste poterant perferre, miro omnium consensu, Belisarij virtutem, paruasque eius copias, Gothorum multitudini, in omne cupiditatum genus corruptæ, anteposuerint,

Possent & huius generis, non pauca, isthic exempla produci; sed hic modum facimus. qui volet, in istis sat multum habebit, eximie pulchritudinis, quod imitetur. ea ergo haud limis oculis aspicientes, moderatè

Viuite, lurcones, comedones viuite ventres.

Lucilius.

CAPVT V.

Gulæ detestatio.

VT pestiferam hanc vitiorum segetem, GVLAM, in herba opprimamus, quod aiunt, non solum eius inimicæ frugalitatis armis oppugnanda, sed & suis met telis confodienda erit, dum eius nocumenta ac fæditatem breuiter in publicum statuimus, atq; ad clarum solem exponimus.

Principiò, ab hac lue vt nobis prospiciamus, grauius admonet Sapiens. *Noli auidus esse in omni epulatione, Et non te effundas super omnem escam. In multis enim escis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit ad choleram.* quibus verbis innuere voluit, tum latentem in hoc vitio turpitudinem, tum omnis generis morbos, aliaque nocumenta exindè originem ducuntia.

Turpitudo tanta est; vt eam cogitando assequi, facile non possis, adèd, vt Epulones eiusmodi, bestiarum potius, quàm hominum mores, exprimere cernantur. Vnde Clemens Alexandrinus.

ζ 5

Licet

*Gulæ vitio
pitudo.*

Lib. 2. Pa- dag. cap. 1. Licet videre gulosos, sive in canibus, propter voracitatem, assimilari potius, quam hominibus, qui adeo festinant ut saturantur, ut ambae maxillae simul instentur, elatis vasis, quae sunt in facie. quin etiam sudorem praetera diffundi, dum propter insatiabilitatem arctè comprimuntur, & propter intemperantiam anhelant, festinatione indecora, & ab honesta consuetudine aliena, intruso in ventrem nutrimento, & tanquam ad viaticum, non ad digestionem edulia reponunt. Et ibidem post pauca Gula deditus, cor habet in ventre, admodum similis pisci qui Graecè Onos dicitur, hoc est asinus, quem solum, ait Aristoteles, ex aliis animalibus, cor habere in ventre.

Cor in ventre habet Gulosus.

Hæc ille, quibus indicat, gulosos cor in ventre quasi gestare, hoc est omnes animi cogitationes cõ referre, quò ventris ingluivici cupiditatem exaltare possint, ut mihi elegantissimè videatur locutus Plutarchus, cum dixit. Velut Mathematici centro ac spacio: Ita quidam omnem voluptatem ventre circumscrībunt, nec quicquam iucundum putant ac delectabile, nisi quod cibo & potu conficitur. Quod, quàm sit fœdum, quàm pestiferum, his verbis declaratur à sancto Ioanne Chrysostomo. Stercus appellari, non alimentum, delicias voracitatis. Quod enim necessitatem in edendo exc-

Homil. 45. in Matth. dit, id non alimentum, sed lurida pestis est. Quemadmodum seruus, quando supra vires quicquam impositum est, Domino impudenter maledicit: Sic & venter nimium plenus, mentem & cogitationem corrumpit. Et alio in loco, adnectens quoq; morbos, quos ista ciborum impletio gignit. Tale est in ventrem cibos mittere, quale, si quisquam eos in cloacam proiciat. Magis autem non tale, sed multò peius. Hic enim finum operatur, sine tua

Homil. 29. in epist. ad Hebr. refertur Can. Nihil de conse. rat. dist. 5.

Lesio-

lesione; illic autem plurimos morbos, plurimasque procreant aegritudines.

Quod facit fames, hoc facit & plenitudo ciborum, magis autem, multo peiora. Fames quippe in paucis diebus aufert hominem, & liberat ex hac vita pœnali. Excessus verò ciborum, consumit, & putrefacit corpus humanum, & macerat aegritudine diuturna, & tunc eum morte crudeli consumit. Nec non & alibi hoc vitium ideò grauius execratur, quod hominem, ad res agendas, ineptum atque inidoneum efficiat. *Annò videtur, inquit, lumenta iugum ferentia, posteaquam ad praesepem pasta sunt, iter agere, onera gestare, suum explere ministerium? Tu verò, sublata mensa, ad omne opus inutilis, num vitare poteris, quò minus videaris a sinis deterior? Quamobrem? Quia tum maximè conuenit esse sobrium; nam post mensam agendi gratias tempus est. Non decet autem agentem gratias, stupidum esse ac Ebrium. A mensa ergò ad deprecationem vertamur: non ad Lectum; ne brutis animalibus simus magis bruti.*

Concio. 1.
de Lazaro.

Quantis verò ipsam animam detrimentis obnoxiam reddat, breui temporis tractu, difficile est explicatu. Leuiter ergò quædam, ac summatim tangenda. Mentem primò euertit, ac rationem irreparabili naufragio mergit. Sicut nauis, inquit idem S. Ioannes Chrysostomus, *Quæ aquis impletur, ut exhauriri nequeat, statim submergitur: ita homo, cū crapula & Ebrietate seipsum exponit, in praecipit vadit, & rationem suam submergit. Et alibi: Quæmadmodum nauis, quæ maiorem, quam pro modo suo, mercium vim receperit, oneris magnitudine depressa submergitur, ita & corporis nostri natura, si plus alimèti, quam pro virtute sua, acceperit, obruitur, & pondus mercium non ferens, in profundum*

Cula nocu-
mentæ.

Homil. 10.
in Genes.

Homil. de
ingluuie
& Ebrietate.

inter-

internecionis demergitur, nautasq; & gubernatorem, & proretam & nauigantes, ipsum denique onus perdit.

Nec hoc mentis ac rationis interitu, gula fatiatur; quin & anime facultatibus, diuini spiritus influxum omnem, quasi obsidione cinctis commeatum, &

Serm. de
ieiunio.

que ad victum pertinent, hostiliter adimit. Nam e copiosiore pastu, inquit S. Basilius, fumi quidam, seu vapores exhalantur, qui lucem S. spiritus, in hominis mentem irradiantem, quasi densa nubes interueniens, interceptiunt.

Serm. de
abdicat. re-
rum.

Vnde quid mirum si omnis generis vitia pululent? Vt fons aqua, ait idem Basilius, si in plures riuulos dissectus, vicina riuulis illis loca omnia, herbarum viriditate conuestit, & quasi pubescere facit: sic vitiam gula, si per cordis tui venas se effuderit, atq; distraxerit, indeq; permeans, sensus tuos omnes irrigarit, vbi libidinum multarum in te syluam conueuerit, animum tuum flagitiorum habitaculum efficiet. Nec id mirum valde. Nam si Climachro credimus, sicut stercoreis copis multitudinem gignit vermium: Ita multitudo ciborum, lapsuum, malarum cogitationum, atq; somniorum, operatur multitudinem, ac virtutum omnium ruinam. Quod ipsum & Nilus confirmat hisce verbis. Gule vitium, appellat Hieremias, coquorum principem. Sicut enim ille omnem adhibet diligentiam, vt gula ventriq; satisfaciat, & innumerabiles voluptatum artes excogitat: Sic vitium gula, omni studio, querit gutturis voluptatem exple- re. Et ciborum varietas euertit ac diruit virtutum propugnaculum; Suauitas enim condimentorum, tanquam machina bellica, prosternit munimenta iam a virtute constructa, & firmum ac solidum robur ipsius, affigit humi.

De uisite-
zione grad.
26.

In libro
Ascetico

Qua de re quoq; perpulchre S. Bernardus. Omni studio,

Serm. 24.
ad sorore.

studio, inquit, debemus despicere gulam ciborum: spernenda est concupiscentia esearum, cauenda est cura ventris. Quando enim venter immoderate reficitur, corpus ad luxuriam excitatur. Non debemus concedere, vt ventrem impleamus, sed vt corpus sustentetur. Vbi venter est cibus repletus, ibi est ignis luxurie accensus. Et paulo post eodem loco, Sicut per abstinentiam omnes virtutes spirituales radicanur atq; adificanur in anima; ita per suauitatem ciborum, omnia vitia nutriuntur, & confortantur in corpore. Et bene Isidorus. Lib. 2. soliloq. Ciborum saturitas carnis luxuriam suscitatur. Edacitatis vitio, crescit omnis carnis tentatio. Saturitati semper libido adiuncta est. At abstinentia contra, libido restringitur, ieiunio luxuria superatur. Lib. 2. de summo bono. c. 42.

Superuacaneum existimo, plura patrum Testimonia produxisse, cum ex allatis, quæ gulæ natura sit, meridiana luce clarius appareat.

CAPVT VI.

Gula cur, & quomodo cauenda?

Habet hoc vitium, quædam quasi incitamenta in natura, quæ nisi impendio reprimantur, facile vires acquirunt, vt rationi preualere possint. Ex Cassiano id constat, historia quadam notabili, quam recenset; Eam, operæ precium reor, vt hic commemoremus ipsius verbis. sic itaq; inquit. Iam huius vitij naturam, quidam senum, cum Philosophis disputans, qui eum simplicitate Christiana, velut rusticum crederent fatigandum, sub hoc problematis figurans colore, eleganter expressit. Multis, inquit, creditoribus pater meus me reliquit obnoxium; Cateris ad integrum soluens, ab omni conuentionis eorum molestia liberatus sum. Vni satisfacere, quotidie licet soluendo, mens.

Collatio- nes cap. 21. Elegans Problema Gula importunitatem exprindo, mens.

do, non tamen possum. Cumq; illi ignorantes vim proposita questionis, absolutionem eius precario postularent. Multis ait vitiis sui naturali conditione constrictus, sed inspirante Domino, desiderium libertatis, cunctis illis, tanquam molestissimis creditoribus, renunciatis huic mundo, & omnem substantiam, que mihi successione patris obuenerat, à me pariter abiiciens, satisfeci, atq; ab eis sum omnino absolutus. Gastrimargia vero importunitatibus, nullo modo carere preualui. Nec enim, quamuis eam in paruum modum, vilissimamq; redigerem quantitatem, vim quotidiana compulsionis euado, sed necesse est, ne perpetuis eius conuentionibus perurgeti, & interminabilem quandam solutionem, iugi functione dependere, que inexplebile, indictionibus eius, inferre rectigal. Hec ille apud Cassianum Cœnobita, Gulæ impugnatorem acerrimus, è cuius verbis, quàm difficilis gulæ sit expugnatio, ad eam nisi summi conatus afferantur, nemo non deprehendet. At non agendum segniter, nec lentè; habendum præ oculis illud Diui Pauli monitum. *Noli propter cibum destruere opus Dei.* Quasi dicat; Noli propter gulam eaduci corporis, animam perdere. quare, licet arduum sit ac permolestum, eius omnes fibras, ex appetitu sensitiuo euellere, nihil morandum equidem, nullo parcendum operi ac labori. Si tamen quis huic consilio, quod suppeditabo, non meis, sed potius grauisimorum virorum verbis, promptas aures præbere velit, haud magno labore, illud vitium, si non omnino explantabit, saltem ita vincet vt ita facile deinceps nequeat appetitum rationalem labefactare.

Gulæ remedia.
Tom. I.
orat. 59.
I. cura in-
terioris ho-
minis.

Et primo loco, tanquam efficacissimum huius mali Alexipharmacum captato, quod Isidorus Clariorius præscribit hisce verbis. *Maximè verò efficax remedium est ad cohibendam nimiam illam edendi ac bibendi*

bendi appetitionem si alendo interiori homini studeamus. Id enim accidit, quod in stateris, ut quod vni additur, alteri fiat detrimentum. Quo enim magis corpus alitur, ad animi infirmitatem redundat, qui tamen vnus curandus esset.

Huic proximo addendum loco, quod S. Hieronymus ad extirpandum hoc malū suadet. Qui Christum desiderat, & illius cœlesti pane vescitur, non querit magnoperè, quomodo de preciosis cibus stercus conficiat. Et planè res ita habet, qui Christo adhærere volet, qui supersubstantialem illum panē, anhelañti mentis fame ardentè concupiscet, nō studiosè laborabit, luteū corpus hoc, vermibus ita opiparè saginare.

Exemplis quoq; id admirandis quibusdam liquidū fieri potest. De sanctissimo quodam viro Libera- li nomine, vulgatū; quod singulis dieb⁹ dominicis, sacra Eucharistia sumpta, tota hebdomade absq; omni cibo manserit, notissima sanctitatis opiniōe. De Niccolao quodam Heluetio idem legitur, nam is eodem cœlesti epulo refocillat⁹, statutis quibusdam, ac certis diebus, multos annos, in horrida solitudine contempsit incredibili sanctitatis fama. Eodem modo, absq; cibo sustentatā fuisse longo tempore Beatā Catharinā Senēsem, sola corporis Dominici sumptione Surius testatur. Et Mariam Egniacensem Marulus affirmat, huiusmodi ciborum abstinentiam, interdum ad trigésimum, non rarò ad quinquagesimum diem, produxisse.

Demum & illud præclarum est, quod Ludouicus Blossius ad resistendum Gulę suggerit. Cum necesse sit, inquit, singulis diebus cibo potuq; uti, ingluuies à ple- risq; superari difficilior solet, quam cetera cordis vitia. Vigilet igitur vir spiritualis, in quotidiana aduersum gulam pugna, & Dei auxilium sedulo imploret, ne vincat.

Epist. ad Paulinum. II. cœlesti pane ves- ci.

Licoff. in Theatr. vita hum. volu. 1. L. 5. Titulo abstinen- tia.

Licoff. Ibid. Et Ravi. in officina Tir. Tem- perant. In eius vita. Lib. 6. 4. c.

In Enchi- rid. parun- lorum Do- cument. II. III. inuoca- tio diuinę opu.

1169

tur. Indecentem aviditatem, turbulentamq; cupiditatem inter edendum, etiam in simplicibus escis, fraxner, ipsam cibum modeste sumens, & eum honeste sensimq; mandens. Et quanquam delectationem terrenam sentiat, sine qua refectio corporalis, ab homine famente, vel sitiente, nequaquam sumitur, non tamen eidem delectationi inhaereat, neq; eam ad intima sua admittat. Et ibidem pat-

4. Meditatio felis & aceti à servatore gustati.

De hoc vi-
de Exem-
plum Pale-
monii Ere-
mitæ supe-
rius cap. 5.

lò inferius, aliud remedium suppeditans. Qui pi-
cum retractat atq; recogitat, Dominum IESVM SEL-
acetum pro nobis gustasse, facilius gulæ illecebras spernit,
facilius delitiosis escis, ac potibus carere potest; atq; ipsa
delitiosa edulia, æquè temperanter & inculpate sumit, si-
cut minus sapida ac vilia. Hæc Blossius piè simul atq;
efficaciter.

Possent plura huiusmodi remedia enumerari, quibus plerisq; superi⁹ Ebrietatem sanandâ docuimus; Ea igitur huc transferre, & conatibus extirpandæ gulæ, quæ temulentia mater est, aptare, cui placet, licebit.

Nunc quædam Pamphagorum exempla commemorabimus, non, ut, ea, quis imitetur; Sed ut Gulæ, qua se contemperauerant, fæditate inspecta, Temperantiæ sectatores, ab ea facilius amoveantur.

CAPVT XII.

Gulosi Helluones quomodo puniti, è sacra scriptura.

Genes. 3.

QVam homini calamitosa sit, atq; exitiosa hæc lues, primorum parentum infelix, atque omnium hominum lachrymis deplorandus, commonstrat lapsus, qui à diuino mandato exorbitantes, sibi & omni posteritati, æternam pœnam pepererunt.

rere. Iussi fuerant hi ab initio ligno vitæ abstinere; non potuit contumax animal, & pronum in vitum, aut certe noluit, ab eo gustu, gulæ incitamento, abstinere. Mors itaque authoribus culpæ hinc fluxit; per eos clades illa dimanauit in omnè humanum genus. pauci ea gula, deliquere, sed pœnam innumerè luerunt.

Esau & ipse gulosisissimus, primogenituræ iura, lentis edulio vendidit fratri Iacobo, at inquires, in eo forsam fames plus deliquit, quàm luxus. Vt ut fit, ea certè voracitas, illum à summo bono, ad extrema impietatis mala præcipitauit.

Israhelitæ, ex Ægypto, ductu Moysis egressi, quamuis præsentem numinis benignitatem experientia ipsa assequerentur, primùm tamen aquæ defectu, deinde cibi inopia, contra Moysen & Dominum ipsum murmurarunt. Aquas igitur de petra cibumq; celesti manna desuper plente, habuerunt. Idem ollarum Ægypti memores, seruitutis oblitæ, carnes flagitare cœperunt, Manna pertæsi, quæ illorum importunitatem misericors Dominus æquo tulit animo, coturnicum copiam submittendo; ipsi autem, carnis esu luxuriam stimulatæ, quid voracitatis querela sunt assecuti? Dauid id in Psalmo docet. *Adhuc esca eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos, & occidit pingues eorum.*

Philistæi epulabantur, & choreas ducebant: Samson verò implorato Dei auxilio, concussis senatorum domus columnis, vltus est iniuriam, ab inimicis dudum irrogatam, simulque cum ipsis periit. Nolebant filii Heli carnes coctas ab offerentibus accipere, sed crudas exigebant, vt eas lautiori condimento præpararent. turpissimè tandem in prælio, contra Philistæos, occubuere,

Gula primorum parentum.

*Gen. 25.
Gula Esau
& aliorum punita.*

*Israhelitarum Gula vindicta.
Exo. 15. 16.
& 17.
Psal. 77.*

*Num. 11.
Psal. 77.*

*Exempla alia quam plura.
Iudic. 16.
1. Reg. 22.*

Nouerat Iob multa gulæ peccata in conuiuio admitti; idcirco postquam epulati fuerant filii eius cõsurgens diluculo, & ad expiandum edacitatis flagitium, si quod patratũ esset, holocausta Domino offerrebat. Gula tentatus est Seruator noster à Diabolo. In guloso conuiuio, innocens eius præcursor, Ioannes, caput amisit. Gula diuitem epulonem in inferno sepeliuit. Atq; vt vno fasce omnia comprehendam, non legitur vsquam, hoc à Deo peccatum impunitatẽ reportasse. Vt mirũ dictũ sit ac visũ, nostri æui homines nunquam non comestationibus vacantes, his exemplis à tanto malo non absterrenti.

Matth. 4.

Marc. 1.

Luc. 4.

Matth. 16.

Mar. 6.

Luc. 11.

CAPVT VIII.

Gulorum portentosa quædam historia variis & authoribus collecta.

Iam supra satis monitum, hæc exempla, non ad imitandum, sed ad fugiendum hoc vitium, à nobis induci. Subiacuere huic voracitatis malo, inægræ quoq; nationes. *Beotii, Græcorum semper luxuriosissimi, & voracissimi habiti sunt,* inquit Alexander ab Alexand. *quare ab Atheniensibus fatui, rudes, & pingues dicti sunt, propter ἀδυσκάρων, quippe cum à conuiuio crudi discederent, distenti, rursus se ingurgitabant.* Hinc ius *Thesalis etiam iniusta voracitatis nota, vt & Phari-* Beotica, in *geniũ Beoticiũ, cõmuni par-* geniu Beo- *uia vulgò* *dicuntur, pro* *stũpido.* *Cal. Rhodig. lib. 28. cap. 28.* *Ibidem.* *venit aliquis, vt mensas voraret ipsas.* Myconii Liguritores famosi erant, & alienæ appetentissimi mensas. Hinc adagium. *Myconius vicinus, in eum, qui non vocatus ad conuiuium, accedit.* Tarentini molles & delicatuli extitẽre, non minus in cibo quàm sues, & stidue grunientes. De quibus haud ineptẽ illud Sætyricum celebratur --

atq; coronatum, & petulans, madidumque Tarentum.

Barbaris gentibus testatur idem Cælius, hi tantū
viri dicebantur, quibus vorandi plurima facultas es-
set, quod etiam Aristophanes, in fabula, cui titulus
ἐκζεῖνε, asseuerat. Consueuerant Siculi, p̄ter antiq-
uitatis morem, bis in die epulis saginari. Templū quin
etiam saturitati extructum, dicauerant eius nomini.
Vnde *Sicula Mensa*, & *Syracusana delicia*, lautissimæ
& luxuriosissimæ, in Prouerbiū abierunt. Et Pla-
to quoq; Siculas Dionysii Tyranni mensas admira-
tus est, quod porcis magis, quā hominib⁹ conueni-
rent. *Sauromata*, ait Stobæus, *triduo ad saturitatem se*
ingurgitant, & vxoribus ceu dominis, per omnia parēt.

Insigniores p̄ cæteris Gulones, apud authores in-
uenio, propemodū infinitos, vt & hæc ætas eorum
est fertilissima. Erisichthon Thessalus, ita gulæ dedi-
tus fuit, vt Poëtarum fabulis occasionem dederit, q̄
eam omnia deuorasse fingunt, adeò vt filiam Mne-
stram prostituerit, & ex eo quæstu se sustētārit. Mo-
rychus Poëta Tragicus, & Ctesias quidam, gulæ vo-
luptati mirum in modum addicti, notantur ab Ari-
stophane, apud Volaterranum. Timocreonti Rho-
dio, propter cibi & vini auiditatem, sequens Epita-
phium inditum legitur.

Multa bibens, tum multa vorans, mala plurima dicens

Multis, hic iaceo Timocreon Rhodius.

Aristoxenus Cyrenæus, ita præter modū Gulæ stu-
diosus exiit. vt hortenses lactucas vespere mulso
irrigaret, quò luxuriosius crescerēt, & saporis essent
delicatoris. Herculem & Vlyssēm, Polyphagæ,
& edacitatis crimine famosos exiitisse, passim
hæcortæ docent. Illorum prior quadam vice, cum
Leprea Rege de Gula contendit, vicitque, tauro
paulatim integrè vorato, breui temporis tractu He-

Aa 2 tere-

Ibidem.

Alexan. ab Alex. loco citato paulo ante.

Ser 42 ex Nicolai de morib. gentium historia.

Gulosis cōplures. Ælian. li. 1. de varia hist.

Lib. 17. Anthropolog.

In Theatro vitæ hum. vol. 1. lib. 3. ritu. voraces. Ibidem.

Ibidem.

terognathus, ob voracitatem, vtraque mandibula, alternatim comedebat, Theagenes Athleta Taurum vorabat solus. Aristydamas Milesius, à Persa Ariobarzane vocatus ad conuiuium, solus deuorauit, quidquid conuiuis reliquis appositum fuerat.

Ibidem.

Gnosippus, hac voracitatis infamia sic laborauit, vt Athenienses liberis suis interdixerint, ne cum eo v-

Ibidem.

scerentur. Milo Crotoniata, carniū minas viginti deglutiuit vno pastu, & panis totidem. Idem in Olympia, quadrimum solus absumpsit taurum, quem per stadium, reuēto anhelitu, portauerat suis humeris. Charilus Poëta, cū quatuor minas quotidie ab Archelao Macedonum Rege acciperet, eas tamē obsonando perdebat; atq; ita vt sufficerent ægerri-

*Gyraldus
Dialog. 9.
hist. Poëta-
rum.*

*3. Esheor,
Fædisuni
gulus ex-
emplum.*

mē. Philoxen⁹ Erepsius parasitus, Leucadii filius, ob gulæ & ganæ disciplinam Philodipnos, & Philichthyn, vulgò dict⁹, Ab Aristotele quoq; Fachemeros, & in Ethicis ὀψοφάγος appellatus; collum longius, (quod etiam de Melanthio fertur) gruis instar sibi dari optabat, vt gustu diutissimē delectaretur. Mucum quoq; in paropsidibus cibariorū emūgere solebat, vt reliqui conuiuæ ea auersarentur, & ipse solus absumeret. Idem cū cœnaret aliquando apud Dionysium, & breuis illi Trigla fuisset apposita, illā ipse sibi admouit auribus, tanquam aliquid de Nereo Deo marino sciscitaturus, vel de Galatea. Tūm hoc intuens Dionysius, & subridens, ait, quid hoc sibi veller? Cui Philoxenus: de rebus marinis, cū nescio quid fortē rescire cuperem, minor & iunior mea Trigla, ad tuā longē natu maiorem me relegabat. Delectatus salso ioco Dionysius, maiorem ei Trigla apposuit. Obiit tandem Syracusis, cū duorum cubituum Polypum totum, præter caput absumpsisset.

*Lib. 10. de
varia hist.*

De eo, Ælianus refert, aliud insigne voracitatis indi-

indiciū : Nam cū olla coqueretur obsoniis plena, in caupona, ad quā diuerterat, tantisper delectabatur, & seipsum odoris conuiuiam præbebat: cū verò magis magisque appetitus insurgeret, neque iam deprauatæ naturæ frænum iniicere posset, iussit filium ollam cum cibus emere. Qui cū respondisset, valde magno vendi precio: *Hoc suauior, inquit, & iucundior erit, quo maiori precio eam parauero.* Et Zeno Citriæus Philosophus, hoc vitio non parū diffamatur. Nam eo, quodam in cōuiuiū immoderatus vorate appositas dapes, neque quicquā aliis reliquū faciente, piscem ingentem, qui apponebatur è patina sustulit, quasi solus ipsum absumpturus. Quū alter quidam, intuens Zenonem, significaret, se mirari impudentiam. *Quid, inquit, putas conuictoribus tuis accidere quotidie, si meam opsophagiam ferre non potes?* De Curtio Romano Equite, molli ac stomachoso, clarissimus ac doctissimus orator Franciscus Petrarcha, hisce verbis scribit: *Ei cū ad mensam Cæsaris fortè macer turdus obuenerat, (nihil autem importunius diuite delicato; mediocria cuncta fastidit, dante animo gula) quæsiuit Curtius, numquid mittere liceret?* *Quidni?* inquit Cæsar. *Non expectauit ille amplius, protinusque per fenestram turdum misit; propè dignus qui pari proteruia iocandi, post turdum mitteretur.*

Laërt. lib.
7. cap. 1.

Lib. 1. de
remed. &
triumq. for-
tuna, Dial.
18.

a Anthro-
pol. lib. 14.
cap. 2.
b Lib. 10.
cap. 10.

Clodius Albinus Imperator in Gallia, authoribus Volaterrano & Sabellico râtæ traditur fuisse Gulæ, vt vno accubitu solitus sit edere, quingentas ficas passarias, quas Græci καλλισητίας vocant; centum Persica Campana; Melones Ostienses decem; varum Labieanarum pondo viginti; ficedulas centum, ac Ostrea quadringenta, & capones viginti. Monstrum hominis, exterminandam ab hominum consuetudine.

A a 3 Quin-

Rauisus in
officina
ut Gule.
Idem ibid.

Ibid.

Quintus Hortensius orator, studio Gulae primus omnium Romanorum, pauonem mensis apposuit. Domitius Afer, cibi præter modum accepti, superfluitate redundans, in cœna perit. Vedius Pollio seruos coniciebat in piscinas, ut pisces ipsi humano cruore pasti, deliciores efficerentur. Neronem, ferunt quandoque, à meridie vsque ad mediam noctem, Epulas protrahere consueuisse, ad inexplebilem ventris ingluuiem. M. Apitius, nepotum omnium fuit altissimus gurgis: Is cum audisset grandes caricas nasci in Lybia, nauigauit illuc, quod demum cum falsum deprehendisset, Lybiam eiusque habitatores diris imprecationibus deuouit. Hic omnium primus iudicauit, linguam Phœnicopterium, esse optimi saporis. Magnus insuper ardello, libenter apud alios ditiores cœnitabat, quare de eo Martialis:

Lib. 2. Epigram.

*Ipsè quoq; ad cœnam gaudebat Apitius ire;
Cum cœnaret, erat tristior ille, domi.*

Hic & congiaria Principum, & ingens Capitolii vectigal comestationibus hausit.

Sueton. in
eius vita.

Caius Caligula, si Suetonio credimus, maximam partem thesauri, à Tiberio relictæ, cœnis & comestationibus, cum lenonibus & scortis deuorauit. Idem de Claudio Tiberio Nerone scribit, quem supra quoq; commemorauimus, quod cum Pomponio, Lucio Pisone, & Flacco, noctem biduumq; integrè, epulando truiuit. Conuiuia celebravit palàm, tanta plerunque populi frequentia, ut sexcenti simul discumberent. Sedens in tribunali, cum olfecisset nidorem prandii, quod in proxima Martis æde parabatur à Salis, deserto foro cœmeauit ad Salios ipsos, & vnâ discubuit. Nec vnquam à Triclinio abscessit nisi dissentus & madens vino.

Idem Suetonius.

Vitel-

*Suetonius
in eius vi-
ta.*

Vitellius Imperator, & ipse erat cibi plurimi, quē hiberno tempore capiebat ante lucem; Epulas quadridariam dispartiebat, in ientacula, prandia, cœnas & comessationes. Cœnam quodam tempore instruxit, in qua variorum piscium iecinora, phasianorum ac pauonum cerebella, murenarum lactes, à Carpathio vsque freto Hispaniæ, per nauarchos ac Triremes petitarum commiscuit. Is demum, non profundæ solùm, sed etiam intempestiux fœdidæque Gulæ, cibos vix dum è foco distractos, mandebat: fumantia quandoque obsonja, quandoque pridianana, quandoque, quod Imperatorem maximè decebat, semesà deuorabat.

Plautianus, militum præfectus, qui Seuerum Imperatorem longè superabat crudelitate & insolentia, vomebat in conuiujs, quod nihil posset propter cibi, viniq; maximam copiam concoquere.

*Xiphilin.
in vita Se-
ueri.*

Antoninus Heliogabalus cum monstris conuiujs Vitellium & Apitium superaret, sæpè è linguis Phanicopterorum, cerebellisque anserum & pauonum, sibi cibum præparari iussit.

*Idem in
Heliogab.
Et Lam-
prid. quoq;.*

Firminus Selucius Struthiocamelū, quo nullum volucre est maius, vno die comedit. Huius ductu, Ægyptus ab Aureliano Principe defecit.

*Sabellii. li.
10. cap. 10.*

Galienum Augustum voluptatibus miram operam dedisse, hoc vel solum dictum declarare potest. Nam cum ei relatum esset, populum Romanum indignè ferre, quod Valerianus pater eius, apud Partios seruiret, conuersus ad astantes: *Ecquid nam habemus, inquit, quod prandeamus? O vocem Principis abominandam, qui cibum potumque saluti parentis preposuit.*

*Iouia. Pon-
ran. de cõ-
nientia.*

*Aeneas
Sylvius lib.
2. de rebus
gestis Al-
phonfi.*

Suitrigalum Lithuaniae Ducem, nunquam è do-
mo pedem mouisse affirmat Aeneas Sylvius, quin
dispensatorem percontaretur, an librum, quem sibi
de arte popinaria accuratissimè componi iusserat,
secum ferret? quasi Apitius alter, nullius rei, præ-
terquam exquisitarum cultor epularum. Sex ho-
ris quotidie cœnæ assidebat; non minus, quam cen-
tum, & quadraginta fercula, sibi apponi sinebat. **A-
ge**, finem tandem facio, catalogo similibum epulo-
num: nec illis vltius enumerandis, modò vacare
liber, quorum flagitiosa vita, ab omni penitus imi-
tatione deterret.

CAPVT IX.

De nomine conuiuii.

PROfitebor, haud actum nos agere, si, priusquam
ad conuiuiorum apparatus transferatur cala-
mus, quid *Conuiuii*, quid *Ientaculi*, quid *Prandii*, *Me-
rendæ*, *Cœnæ*, atque *Comessationis* nomina importent,
declarauerimus. nam ea lucis non nihil afferent iis,
quæ sequentur. De conuiuiio primùm; & in ge-
nere.

*Non omne
epulum re-
cte dicitur
conuiuium.*

*Definitio
conuiuii.*

Longè gentium erroneam sequuntur opinionè,
qui conuiuium dici volunt, quoduis lautum epu-
lum; siue ab vno, siue pluribus frequentatum. Nam
ipsa nominis Etymologia, repugnat, quæ multos
conuiuere, & simul degere, atque vnis & eisdem pa-
riter vesci dapibus, indicat. Græcè *συμπόσιον* ap-
pellatur; & conuiuiæ *συμποσιασαί*. Est quæ, vt Varro
definit, *conuentus hominum, qui ab amico inuitati, ad
easdem epulas, conseruandæ mutua beneuolentiæ atque
amoris causa, accumbunt.*

Pri-

Primum verbum, *Conuentus hominum*, subindicat, pauciores in conuiuio, tribus, esse non posse. Vnde Aulus Gellius non incongruè. *Marcus Varro* dicit, *conuiuiarum numerum incipere oportere, à Gratiarum numero, & progredi ad Musarum; id est proficisci à tribus & consistere in nouem; vt cum paucissimi conuiuæ sint, non pauciores sint quàm tres; cum plurimi, non plures quàm nouem. Nam multos, inquit, esse non conuenit, quia turba plerumq; est turbulenta.* quibus Varronis verbis ab A. Gellio allegatis definitum euidenter, eas epulas, quibus tanta hominum turba adhibetur, à propriè dicti conuiuij notione excludi.

L. 13. Noffium Assi-
carum.

Dictum porrò; *Qui ab amico inuitati, ad easdem epulas accumbunt.* vt separent ardelliones illi, qui seip-
los prandis ac cœnis ingerunt, non vocati; Nam, vt qui tales sunt, exhibeant se præsentibus epulis, non est quod scindas eis pænulam, quemadmodum veteri parçemia loquitur Cicero: Imò etsi subindè truciore vultu præ te feras, non gratos esse, Leones tamen larua terres, perfricta ipsorum frons haud vnquam verecundatur.

Eorundem
qualitas.

Lib 13. ad
Assi-

Finis deniq; conuiuiorum, illis exprimitur verbis. *Conseruanda mutua beneuolentiæ atq; amoris causa.* Nam vt benè Iouianus Pontanus orator clarissimus; *Qui ostentationis ergò, amicos ad dapes inuitat, & non potius, amoris mutui excitandi, atq; roborandi causa; is non conuiuium; sed spectaculum amicis præbet.* Quisquis ergo conuiujs instruendis operam nauat, illud vnice curet vt qui mutuum amorem lædunt, procul illinc ablegentur. Hæc, quam tradidimus, conuiuij, tum significatio tum descriptio, etiam Francisco Petrarchæ placet. *Conuiuium, inquit ipse, sic accipiatur vt verbum sonat, & vt senserunt maiores,*

Conuiuij
finis.

L. de con-
uiuientia
cap. 2.

De remed.
vriusq;
fortune. l.
1. dialog.
cap. 2.

Ad 3 res,

res, nominis huius authores, non modò non arguam, sed laudabo. Dulce est enim & optabile, & honestum amicis conuiuere. Sed comeffationem conuiuium appellatis, turpissimæq; rei pulcherimum nomen imponitis; quasi verò cum amicis non possit viui aliter, quàm comedendo & bibendo solùm, ni ad:it mutui amoris excitatio.

Illud hic non prætereundum, huiusmodi coitiones amicorum, ad communes epulas, melius à nobis appellari conuiuia, quàm à Græcis Symposia. Etiam ipso Cicerone ad stipulante. Is quippè sic hæc de re loquitur. *Benè enim maiores nostri accubationem epularum, quia vite coniunctionem haberet, CONVIVIUM nominarunt, melius quàm Græci, qui hoc ipsum modò Symposium, quasi comotationem, modò Sympipnon, quasi concœnationem vocant.* Et hæc de nomine conuiuij. Nam de rebus, quæ sub ipso latent, plura deinceps.

In Cato.
Maior.

CAPVT X.

De ientaculo, Merenda, comeffatione, quæquàm & de hac superius quoq; disertum.

Ientaculum Græcis ἀρξαιεμόν, dictum: & ientare, vt ex Isidoro constat, ieiunis erat cibus matutinus; cuius horam & vsum, Martialis lepido versu complexus est. —

Quid ientaculum.

In Apophoreti.

Georg Pistorius succipuarum

*Surgite iam pueri, vendit ientacula pistor;
Cristataeq; sonant vndiq; lucis aues.*

Sed vtrum ista victus ratio cuilibet, nullo ætatis habito discrimine, primo statim manè, cum è nido tepido euolârit, semper expediat? Non existimo. Nam de ea sic iudicat, medicus quidam rarissimæ eruditionis. *Concesserim istam diluculo edendi consuetudi-*

rudinem, tenerioris ætatis pueris, ac puellis, in quibus vi-
gore maximo feruet calor naturalis, semperque exigit,
quod coquat ac digerat, ne omnino ventriculus euacue-
tur. In adultioris verò ætatis hominibus omnino est im-
probanda: obtundit quippè cerebrum, fumis è somno re-
liclis, nondum bene discussis, atq; serenatis, & somno-
lentos, atq; ad negotia gerenda, tardos ac pigros efficit.
Hæc ille. A qua lege non immeritò exemerim illos,
qui difficiles laborum operas tractant atq; exercent;
vt agriculturam, vel alia, magnam virium contenti-
onem exigentia, mæchanicorum opificia.

Merenda. Cibus est post meridiem, ante cœnam,
ab ipso vsu nomen consecutus: Nam operariis Me-
renda communiter est propria, vt qui pomeridia-
nis laboribus Merendam, hoc est dandam aliquam,
merentur refectiorem. Ideoq; tùm ipsis tùm pueris.
vt ientaculum præcipuè permittitur. *Comessationem.*
à comitate dictam putant, quod post cœnam, & in-
tempesta nocte vigilantes, vel etiam stantes, & ne-
quaquam accumbentes, comiter comessarentur
atq; perporarent. Hinc apud Liuium Demetrius iam
cœnatus. *Quin comessatum,* inquit, *ad fratrem imus:*
De hoc ipso victus genere superiori libro dictum sa-
tis. ea hic nolimus iterare.

quæst.
Dial. 4.

Ientacu-
lum adul-
tioribus
haud sua-
detur.

Quid me-
renda?

Quid co-
messatio?

Liu. l. 10.
Dec. 1.

Lt. 8. ca. 24.

CAPVT XI.

De prandio & cœna.

Alexander ab Alex. De prandio atq; cœna sic
scriptū reliquit. Apud priscos seruatu est, vt pran-
dia in vsu non essent, sed qua hora cœna apparabatur,
ea prandium fieret, quod tempus nona esse consuevit,
sepe octaua. ante mediam verò diem pranzum fuisse,
vel

L. 5. Geni-
al. cap. 21.

vel antelucanam cœnam fecisse, crimini dabatur. Indi horam prandij aut cœnæ non nouerunt, sed vt cuiq; libitum, comessabantur. Ethiopum mos erat, vt vnico cibo contenti, diebus singulis alerent, non saginarent corpus. Persis in meridie semel tantum vesci consuetudo. Fuere ergo quidam ea in opinione, veteres prandere nunquam solitos, sed cœnare tantum; cui vt sententiæ meum quoq; suffragium elargirer, adduci fortassis, haud ægrè potuissem, ni tot vicissim antiquitatis testimonia in contrarium suppeterent. vnica hinc contentus ero Macrobij, plures accedent postea, autoritate

Lib. 7. Saturnalis cap. 17. Inter leges, inquit, de cœnis, & sumptibus imperatorum est, vt patentibus ianuis pransitaretur, & cœnaretur.

Non iam commemorabo antiquissimos Medicorum coriphæos, Galenum & Hippocratem, qui prandia legibus quibusdam certis desinierunt. quamobrem res hæc nullam admittit dubitationem.

Illam modò se nobis quæstio discutienda dat. Vtrum expediat semel de die comedere, id est aut prandere aut cœnare, vel vtrumque, corporis refectio permittere.

Plato sanè, prandendi consuetudinem grauitervituperat. Sic enim ait. *Quò cum peruenissem, nullo modo probare potui vitam illam, quam vocarent Italicarum & Syracusanarum deliciarum; nempe, qui bis in die saturi fierent.* Nec dissimili affectu Cicero reprehendit luxuriosam illam vitam, *Bis homines fieri saturos, quæ incontinentia, nec animo, nec corpori, nec valetudini confert, quin imò maximè aduersatur.* En ergo Platonem cum Cicerone, bis in die, reficiendi corporis ritum improbantes.

Prandendum verò interdiu, & cœnandum eque, volunt multò plures, ij deniq; non minus graues aucthores

thores. Sufficiat hic vn^o Medicorum Princeps Hippocrates; nec enim, quæ medicorum Officinas oportet, hic ex professo venamur, sed tantum precario, ab ipsis mutuata, vsurpamus.

Atq; ille geminam diei refectioem, vni ac simplici, preferens, sic ait. *semel de die comedere, emaciat, siccatur, aluum reddit durioem: Prandere verò & cœnare, moderatius vtrinq; non sic.* Vndè suadenda potius bina comestio, quàm vna; nam hæc præter recensita ab Hippocrate damna, vel illa carere non potest noxa, quod interposito viginti horarum interuallo, ventre tum famelico & exhausto plerunq; ex illa vnicæ cœna, maior repletio fit, ac valdè noxia, quam si bipertitis vicibus, & horis suis, & pransitatum fuisset, & cœnatum, vndè minus propterea venter grauaretur, ac vires promptius reparata, aufererent. Addo tamen & hoc; nonnunquam interpolari non malè diem vnum, quo semel tantum cibo te reficias: Id enim ad stomachi cruditates absumendas; tum ad noxios humores auferendos, plurimum afferet momenti.

CAPVT XII.

Exercitationes corporis, prandio atq; cœnæ Sanitatis emolumento quàm maximo præmitti.

Sentiunt plerique hominum, corpus à cibo sumpto mouendum esse; ita enim fore putant, vt is melius confidat in stomacho, & excitato calore, facilius concoquatur. Quæ persuasio, si plerisq; medicis habenda fides, haud meo solùm iudicio, non minus perniciofa est; quàm erronea.

Nam motus, repleto stomacho vehementior, alimentum ingestum traiecit, & expellit, non sistit; relaxat quippè Orificium ventriculi inferius, atq; ita non

z. de vi-
fluratio-
ne.

Bina de
die come-
stio mode-
rata præ-
stat vni,
que est
affluentior.

Non exer-
citandum
corpus im-
peruose,
statim à re-
fectioem.

non

non satis fideliter sibi commissum alimentum detrahere, multò minus concoquere potest. Deindè distrahit ista cibum subsequens, violentior membrorum agitatio, naturalem calorem, eumq; ab officina coctionis, in totum corpus dispergit. Vndè etiam stomachus probè sit clausus, mala & imperfecta coctio sequetur. Adhæc talis motus à cibo, quod omnium damnosissimum est, non solum calorem distrahit, sed etiam cruda atq; indigesta alimenta, è ventriculo in venas hinc inde distribuit. Testatur insuper experiètia, multa incommoda intempèstivas corporis motiones sequi. Lassitudinem, sitim, dolores capitis, caliginem oculorum, & mentis. Exhalant enim è ventriculo non probè clauso, crudi & crassi vapores, qui spiritus animales turbant.

Postremò deniq; videmus, bruta animalia sine ullo monitore, pasta quiescere. *Ex quibus omnibus deduco: A cibo quiesendum potius, quàm vehementioribus corporis exercitiis insistendum.*

Non ergò inertis vulgi opinionem, sed doctissimi Hippocratis consilium, velut oraculum quooppiam sequantur, qui sanitatem tueri volunt. Is ita scribit, in quodam Aphorismo. *Labores cibos antecedant.*

L. 6. Epidem. sect. 4. aphor. 28.

Exercitia corporis præmittenda refectioni.

Nam si desint eiusmodi exercitia, diu sanitas non consistet, sicut ignis sine ventilatione, haud difficulter extinguitur, atque evanescit. Sunt autem huiusmodi exercitia. Quicumque corporis motus vehementiores, valetudinis causa suscepti. Eorum hæc cum primis utilitas; excitare, augere, & custodire calorem naturalem; alimenti concoctionem, atque in totum corpus digestionem adiuuare, membra corroborare, superfluitates humorum expellere. Quæ an ita succedant, nemi-

nemini dubium erit, qui ad dies aliquot experiri
volet.

Id respexisse videntur ij olim veteres, q nec pue-
ros vnq̄, ad refectiōem, aut prandiū admittebant,
ni prius, aliquo corporis in labore strenuè se exer-
cuisent. Lycurgus enim, vt Iustinus refert, pueros
impuberes non in forum, sed in agrum deduci præcepit;
eoq; laboribus ante comestionem egregiè fatigari. Gym-
nosophistæ adolescentes, vt Alexander commemorat,
nunquam ad cibum potumè admittebant, nisi prius,
quid ea die laborassent, & quod effectum esset, coram se-
nioribus recitassent. Amasis edicto vt author est Dio-
dorus Siculus, Aegyptiaca iuuentus non prius cibum
capiebat, quàm centum & octoginta stadia percurrisset:
indignos quippè cibo & potu omni rebantur, qui
non aliquid prius laborassent, quod ad vitæ emo-
lumentum prodesset. Apud Baleares Insulas, matres
pueros, à prima statim infantia, hoc labore assuefa-
ciebant, vt nisi oblatum cibū baculo aut funda pri-
us attigissent, eo vesci prohiberent. Lucani filios su-
os in labore assiduo educabant, vt nullum alium ci-
bum illis apponerent, nisi quem è venatione do-
mum reportassent. Cyrus Persarum Rex vt memi-
nit Xenophon, non ad prandium, aut cœnam se
conferebat, nisi antea ex multo labore corporis, &
exercitatione sudasset. Idem, cum non ignora-
ret, ocium esse exercitus pestem præsentissimam,
voluit vt milites semper opus in castris facerent, &
nunquam quispiam, nisi sudore præuio, cibum su-
meret, quo & ocium exterminari, ac sanitatem con-
seruari animaduertebat. Quin & appetitum cicut
huiusmodi exercitia, & cibos multo reddunt sapi-
diores, licet simplices ac vulgares. Quod Cicero de
Dionysio Tyranno memoriæ prodidit. *Is cum cœ-*

*L. 3. ex Tro-
go Pom-
peio.*

*L. 5. Geni-
al. diar.
cap. 21.*

Li. 2. ca. 1.

*Alexan-
der ab A-
lex. lib. 2.
cap. 25.*

*L. 1. de in-
stit. Cyri-
Stob.
serm. 27.*

*Exercitiū
eiusmodi
appetitus
cōciliatur.*

*L. 5. Tus-
naret, cul. quest.*

naret oppiparè lautissimeq; pluribus apportatis ferculis, pernegabat vllam se exindè delectationem haurire. Cocus verò ei respondit. *Minimè mirum: Condimenta desunt.* quærens Tyrannus quænam essent illa? Hoc responfi tulit à Magiro. *Labor, sudor, cursus, exercitatio, fames, sitis.* Socrates itidem, cum ad vesperam vique strenuè deambulasset, interrogatus cur id faceret? respondit. *Quò melius cœnem.* Ostendens, & per huiusmodi exercitia, corpus ad cibum sapidius capiendum, & fructuosius digerendum, disponi. Non possum verò non monere; cauendum ne modum excedant hæc exercitia, sed pro cuiusq; vsu ac natura temperentur. sin secus fiat, corpus vehementer exiccant, bilioso humore replent, vndè febres atq; calidi affectus enascuntur.

Cic. ibid.

Moderata inambulatione, post cœnam prandiumue nõ improbat,

Nec omnem post prandium aut cœnam ambulationem reiecerim, sed eam tantùm, quæ in contentiori pedum cursu consistit. Nam si sit mediocris, absumpta paulatim alimenta confident, ac melius vnientur, & ventriculus rectius clausus, officio suo commodius defungetur:

CAPVT XIII.

De abbreviandis moderandisq; prandio atq; cœna.

Mirum, quàm hac in re quidam excedere solent, vt ad solis occasum prandia, cœnas in multam noctem producant. Aliter longè, Romani olim, qui omnibus diei horis, sua quæq; munia distribuebant, & vnica tantùm ad cœnam insumpta, contenti erant. complexus est id Martialis venusto Epigrammate.

Epigrammat. lib. 4.

*Prima salutantes, atq; altera continet hora:
Exercet raucos tertia caustidicos.*

*In quintam varios exercet Roma labores;
Sexta quies lassis, septima finis erit.
Sufficit in nonam nitidas octava palæstras;
Imperat extructos frangere nona thoros.
Hora libellorum decima est Euphemæ meorum,
Temperat Ambrosias cum tua cura dapes.
Et bonus æthereo laxatur nectare Cæsar,
Ingentiq; tenet pocula parua manu.
Tunc admitte iocos: gressu timet ire licenti,
Ad matutinum nostra Thalia Iouem.*

In quo breui Elencho, mirandum lepidi Poëtæ ingenium, horæ explicantur diei naturalis, quæ erant tam hyeme quàm æstate duodecim, longiores æstate breuiores hyeme, quibus Romani in totam diem dispensarent vitæ munia, vt à prima hora in tertiam, salutationes adirent Principum ac Magnatum, à tertia in quartam frequentarent curias, quinta & sexta circa res domesticas vacarent, exiguoque se prandiolo reficerent, ac septima adhuc parumper requiescerent. Ab octaua in nonam in palæstris exercebantur, ac lauabant in Thermis, decima instituebantur cœnæ.

Obseruandum hîc, ac pro certo tenendum, ex diuersis authoribus, tametsi inter istas diei horas non nisi de cœna fiat mentio, aliàs tamen, statuto tempore, solitos refectioni operam dare: nam aut ientari, aut prandere moris erat: utebantur tamen tunc, non epulis, sed escis, vel *extemporariis*, vt Alexander ab Alexandro loquitur, vel popularibus, & facillè parabilibus. Hinc vitio datum Vitellio Imperatori apud Suetoniũ, qui epulas trifariam semper, interdum quadrifariam dispertiret, in lentaculum, prandium, cœnam & comestationes.

Distributio temporis apud Romanos.

Lib. 5, Genial. dier. In Vitellio.

Longè moderatiores hac in re nostrates, qui meridie accumbunt mensis, nec surgunt vsque ad cenam, quam nonnunquam ad mediam quoque noctem protendunt. Plumbeos putes, adeò, nec si mille bouum iuga iunxeris, à mensa auellentur, nisi alia necessitas coegerit. De talibus Seneca. Nonnulli maiorem partem noctis in conuiujs exigunt. Vino verò madentes & merfi, vsque ad horam sextam dormiunt. hoc est matutinum eorum, quod alijs meridies.

Epist. 58.

hiscè Propheta, æternum vœ, inquiens: Væ qui cõsurgitis manè ad ebrietatem sectandam, & potandum vsque in vesperum, vt vino astuetis. ad quæ verba S. Ambrosius: Non immeritò vœ illis, qui manè Ebrietatis potum

Lib. de He-
lia & ieiun-
io, cap. 15.

requirunt, quos conueniebat Deo laudes referre, præuenire lucem, & vacare orationi, occurrere soli iustitie, qui nos visitat, & exurgit nobis, si nos Christo, non vino & siceræ surgamus. Meritò vœ, qui salutem & vitam relinquís, mortem eligis. Vix diluculum, & iam cursatur per tabernás, vinum queritur, dapes indagantur; Tapetes excutiunt, accubitum festinant sternere, lagenas argenteas, auratos calices, patinas epulis infertas, exponunt. Væ ista querentibus; magis vœ, totum diem ista tractantibus. Hæc Ambrosius.

Abbre-
uiatio refe-
ctionum.

6. de sani-
tate tuen-
da.

Epist. 83. ad
Lucil.

Suadetur ergò à Medicis, vt altera saltem refectio sit moderatior, atque ad saturitatem, stomachus, non inferciatur; nec altera superueniat, altera nondum digesta, vt impediatur cruditates, & quæ ex illa oriuntur morbi. Ea se victus ratione vsum affirmat Galenus, vt parcissimum sumeret prandium, cenam largiorem. Seneca quoque id de se testatur. Et Plutarchus autor est; Romanos veteres, vt de die negotijs securius vacarent, pranos parçè, cœnatos libe-

liberius, adhibitis quoque conuiuanti-^{Symposi, 8.}
bus superfluitate remota. Quem morem quoque,^{In vita Cy-}
Xenophon, seruasse Persas, meminit; damnatq; eos,^{11,}
qui summo manè epulari incipientes, finirent no-
ctū, cubitum concessurū atq; aded benè Poëta:

Ouid, 3. de
arte amā-
di,

*Ne uè diu præsume dapes, sed desine citra
Quam cupias, paulò, quàm potes esse, minus.*

Quibus denique prandium fuit largius, si minus
comedant in cœna necessum est, si valetudinem
conseruare uelint, quietumque ac placidum som-
num captare; Ni etenim sobria, in hoc casu, frugali-
tas, præcedentis immoderatæ refectionis damna
refarciat, venter onerabitur, corpus totum aggra-
uabitur, vires ad exercenda debita officia impedi-
entur. Vnde somnia & illusiones variæ fluunt. Qua-
rè optimè schola Salernitana.

*Ex magna cœna stomacho fit maxima pœna:
Vi sis nocte leuis, sit tibi cœna breuis.*

CAPVT XIV.

Liceatnè Christianis conuiuia agitare?

Damnatur à nonnullis conuiuia, & omninò à
Christianorum cœtu exterminanda iudican-
tur, quod vix vllum legatur antiquitus celebratum,
in quo non insigne aliquod malum notetur perpe-
tratum. Conuiuium, inquiunt, celebrauit Damon
in Paradiso, inuitans primos parentes, ad comeden-
dum de fructu verito, arboris ligni vitæ, at exindè
quæ pœna? quod contagium? quæ infectio dimanauit
in totum genus humanum? Conuiuium Noë a-
gitauit, atq; inebriatus, iacens in Tabernaculo, nud⁹
aspicitur à Chamo filio, in quem ided ppetui male-

Gen, 3.
Damna
conuiuio-
rum,
Genes, 9.

Iob. i.

dicti sententiam tulit, ad posteros vsque deriuatam. Conuiuium Loth habuit cum filiabus, & quem Sodomam non vicit, conuiuium strauit. Conuiuiis filii Iob identidem vacabant, quorum noxas, etiam si sollicitus pro liberorum salute pater, holocaustis atque sacrificiis expiaret, tandem tamen domo corruente, ruinis omnes oppressi, casu infelicissimo occubuere. Absalon in conuiuium fratrem Amnon trucidauit, eò quod olim Thamar sororem suam

4. Reg. ult.

oppressisset. Godolias, quem præfecerat Rex Babylonis terræ Iudæ, cum conuiuium Ismahelem filium Narhanæ, multosque cum eo excepisset, post prandium ab eis interfectus est. Rex Pharaon, in conuiuium, quod suis aulicis ac Sarrapis exhibebat, suspendi iussit præfectum annonæ & pistorum. Assueri conuiuium occasio fuit, repudiationis Vasthi Reginæ, atque condemnationis Iudaicæ gentis, ad crudelissimam egedem, Rex Balthasar à Cambyse obfessus, cum vxoribus suis atque concubinis, conuiuium assidens, expugnata repente ciuitate, occiditur, concubinae atque vxores omnes captiue, in seruitutem abripiuntur. Ex conuiuium Holofernes temulentus, caput amisit. Ptolomæus filius Abobi, gener summi sacerdotis, fecit conuiuium Simoni & duob. filiis eius; & cum inebriati essent, occidit eos. Herodis conuiuium, Christi Baptistam atque præcursores obrucavit. Theudegisillus, V Visigothorum Rex, inter conuiuandum à suis interemptus est. Clytus ab Alexandro sibi familiarissimo, & omnium charissimo, in conuiuium percussus telo, occubuit. Quæ omnia & his similia plura, hæc à nobis intacta, quid arguunt? quid important? sanè vix aliud, quàm periculosum non modò, sed & valdè damnosum esse, conuiuia exercere. Quare homini Christiano non esse licitum autumant, conuiuiis operam dare. Hinc & Augustum

*1. Macc. 16.**Siegeber. in Chronico.**Iouian. Pōranus ca. 2.**de immunitate.**Sueton. in Augusto.*

faceret, quod cum inebriati essent, occidit eos. Herodis conuiuium, Christi Baptistam atque præcursores obrucavit. Theudegisillus, V Visigothorum Rex, inter conuiuandum à suis interemptus est. Clytus ab Alexandro sibi familiarissimo, & omnium charissimo, in conuiuium percussus telo, occubuit. Quæ omnia & his similia plura, hæc à nobis intacta, quid arguunt? quid important? sanè vix aliud, quàm periculosum non modò, sed & valdè damnosum esse, conuiuia exercere. Quare homini Christiano non esse licitum autumant, conuiuiis operam dare. Hinc & Augustum

Celsa.

Cæsarem, conuiuiorum licentiã Romanis ademisse ferunt, nõ alia de causa, quã quia sciebat, iis plurimum labefactari, tũ in Deum religionem, tũ in patriam pietatem, atque omnem politicam disciplinam eneruari. Hinc & Cato ille Censorinus, animam agens, harum se rerum pœnitentia duci conquestus est; quod diem vnum prætermiserit, quo nec Deos honorarit, nec communi bono laboris aliquid impenderit; quod, cũ iter quoddam terra conficere posset, mari se summa temeritate crediderit, quod secretũ vxori commiserit; quod denique, persuasus olim, apud amicũ cœnauerit, nam id omnĩu maximè dedecere arbitrabatur. *Vir enim fortis, inquiebat, aliena mensa difficile fructur, absq; lesione libertatis, granitatis, authoritatis.* Optimũ ergo illud sapientis cõsiliũ. Melius est ire ad domum luctus, quã ad domum conuiuĩ. Sed rigida est nimium, ac penitus inurbana hæc sententiarum opinio, nimisque inhumanum iudicium, omnĩo conuiuia velle exterminare. Primum enim, cũ homo animal sit rationis capax, cui societas cum aliis hominibus, quã maximè conueniat, eaq; præsertim in cõmuni vtu cibi ac potus, ac maximè quidem consistat, quis eum mutux benevolentix, fomitem quasi, nobis eripiat? Quamobrem & Christum seruatore nostrũ, conuiuĩs non raro interfuisse, cõstat. Et eius omnis actio, cũ nostra sit instructio, quid ni conuiuia inter Christianos ineunda, nonnunquã cõprobaret? Neesse tamẽ in iis modũ seruari, tũ in epulis, tũ in bibedo, tũ aliis omnib. in rebus, vt modestia in omnibus obseruata, nihil neque in Deum, neq; in proximũ, perperã admittatur. Quod benè indicatum fuit à sancto Gregorio Magno: *Conuiuia communia, inquit, quæ ex intentione impendenda cha-*

Agid. Albertin. lib. de cõporat: & cõuiuio ex Guenar. tit. 3.

Eccl. 7:

Li. 2. Epist. 27. ad Natoralem Episcopũ. habetur cap. conuiuia. dist. 44.

Bb 3

rita-

ritatis fiunt, rectè vestra fraternitas, in suis Epistolis laudat; sed tamen sciendum est, quia tunc ex charitate veraciter prodeunt, cum in eis nulla absentium vita mordetur, nullus ex irrisione reprehenditur, nec in eis inanes secularium negotiorum fabula, sed verba sacrae lectionis audiuntur; cum non plus quàm necesse est, seruitur corpori, sed sola eius infirmitas reficitur, ut ad vsus exercenda virtutis, idoneum habeatur. Hæc itaque, si vos in vestris conuiujs facitis, abstinentium, fateor, Magistri estis. Huiusmodi conuiuia lobria tamen & sacra lectione aut historiarum recitatione aut pijs colloquutionibus & disputationibus condita, & S. Augustinus crebrò celebrasse legitur. Et sanè nullo pacto sunt reprehendenda, cum & luxus omnis absit, & quidquid peccatis materiam præbet, atq; exinde conuiuantium animi, plerunque ad pietatem excitentur, quam solùm ob causam, seruatorem nostrum conuiuia frequentasse, ex iis quæ conuiuando gessit, euidens relinquitur.

Possid. in
eius vita,
cap. 27.

Clericorū,
quod mu-
nus ad con-
uiuia si vo-
centur.

Quare, tùm omnes Christiani, tùm præsertim in sacro ordine clericorum constituti, quos mundi lucem, ac terræ salem, & dici, & esse Dominus voluit, si ad conuiuia vocentur, honesta tamen; inhonesta namq; omninò ad inferos damnamus, in eam vnicè curam incumbant, ut vel peccata aliqua & excessus, præsertim in potu euitentur, vel detractiones, & lasciuia verba omittantur, vel ad aliquod aliud bonum, conuiuantes inflammentur.

Quam ad rem non parùm iuuabit, sacras quæpiam historias, cum dexteritate aliqua introducere, vel nonnunquam de diuinis rebus, carprim tamen, ac succinctè, ne tuum id studium deprehendatur, sermocinari.

CA.

CAPVT XV.

*Plurimorum peccatorum occasiones
conuiuui inesse.*

Licere Christianis conuiuia instituere iam datum, atq; ex altera parte non negâri, quod verisimum comperio, atq; ipsius experientia quoddam quasi germen; conuiuia innumeris flagitiorum occasiõibus abundare. Id præter superiori capite recensita, Christus diuitis Epulonis exemplo voluit testificari: eamq; ob causam, Diuus Petrus Apostolus reprehendit quosdam, *in conuiuuiis suis luxuriantes.* Et S. Iudas in epistola Canonica, cum inquit: *Hi sunt in epulis suis, macula, conuiuantes sine timore, semetipsos pascentes.* Et in Euangelio quoq; liberator noster omnes eos carpit, ac minis terret; qui absq; villo futuri iudicii timore conuiuuiis vacant. Ait enim: *Sicut factum est in dieb. Noë, ita erit & in diebus filii hominis. Edebant & bibebant, vxores ducebant, & dabatur ad nuptias, vsque ad diem, qua intrauit Noë in arcam, & venit diluuium, & perdidit omnes.* Et inferius eodem capite: *Si autem dixerit malus seruus in corde suo, Moram facit Dominus meus, venire, & cœperit percutere conseruos suos: manducet autem & bibat cum Ebriosis, veniet Dominus serui illius, in die qua non sperat, & hora qua ignorat, & diuidet eum, partemq; eius ponet cum hypocritis; illic erit fletus & stridor dentium.*

Quare Sancti, & orthodoxi Patres quoque, conuiuia plurimum auersati sunt; non vt per se omnino mala, ac detestanda; sed propter complures occasiones peccandi, quas inibi passim occurrere dispiciant. Vnde monet S. Gregor. de conuiuio filiorum Iob loquens: *Hoc nobis solerter intuendum, quod peractis*

Bb 24

die.

Scaturigines variorum flagitiorum conuiuia.
Luc. 16.
2. Pet. 2.

Matt. 24.

Conuiuia Patres ex-ecrantur, ob emergentes illine peccatorum plurimas occasiones.
Lib. 1. Moral. in Iob. cap. 5.

diebus conuiuii, purgatio per singulos fit holocausti. Vir quippè sanctus nouerat, quia celebrari conuiuia sine peccato vix possent; nouerat, quia magna purgatione sacrificiorum diluendæ sunt epule conuiuiorum; & quidquid in semetipsis filii conuiuantes inquinauerant, pater, sacrificium immolando, tergebat. Nonnulla quippè sunt vitia, quæ à conuiuio separari vix possunt, aut certe nequam possunt. Nam cum corpus in refectiois delectatione resoluitur, cor ad inane gaudium relaxatur. Vnde scriptum est, sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Et alio in loco: Veraciter nouimus, quia etsi per disciplina quisque custodiam, necessitatis metas, edendo non transit, accensa tamen mentis intentio, inter conuiuia torpescit; & minus, in quanto sit tentationum bello considerat, qui se per securitatem relaxat. Et quia abundare in conuiuio loquacitas solet, is qui malè hic conuiuatus dicitur, apud infernum grauius in lingua ardere perhibetur. Prima namque, malè conuiuantibus, famulatur culpa loquacitatis; post loquacitatem verò, ludendo etiam, leuitas sequitur. Nam quod edacitatem lusus sequatur, testatur scriptura sacra, quæ ait: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere, sed priusquam ad lulum moueatur corpus, ad iocos & verba inania mouetur lingua. Hac de conuiuiorum periculis Gregorius.

Nec intempestiuè, monitum illud Clementis Alexandrini, huc affertur; cum ait: Plurimi dicunt oportere se in conuiuio relaxare, & quæ sunt seria, in auroram differre. Ego autem censeo, tunc maximè rationem esse in conuiuio adducendam. Quemadmodum nemo, qui sapit, æquum censuerit, claudere oculos, antequam eat dormitum: Ita nec rationem abesse à conuiuio,

Lib. 2. Moral. cap. 16.

Lib. 2. pedag. cap. 2.

uio, neque ante res gerendas eam praesopire, rectè insti-
tuerit. Et Beatus Petrus Chryfologus, à conuiuuiis,
ob pericula, ex ipsis, praesertim immoderata si sint,
impudentia vehementer abhorret. Sicut tetræ, in-
quit, nubes caligant cælum; sic obscurant animas, intem-
perata conuiuia, sicut ventorum turbines Elementa con-
fundunt; sic fercula congesta stomachum perturbant &
rationem. Considerandum itaque, vt Isidori verbis v-
tar, quàm vehemèter arguantur comessatio & sumptuo-
sa conuiuia. Nam per Prophetam comminatur Dominus,
se hanc iniquitatem non relaxare his, qui eam libenter
ambunt. Dicit enim per Isaiam; Ecce gaudium & laci-
tia, occidere vitulos, & iugulare arietes, comedere car-
nes, & bibere vinum; si dimittetur iniquitas hæc vobis,
donec moriamini. Non ergò ad luxuriam, vel ad sa-
tietatem, sed tantummodo vt corpus sustentetur: epulis
est vtendum. Nam vt Philosophi dixerunt, cibandus est
venter, vt contineat animam, non vt corrumpat. Hæc
Isidorus.

Ser. 41. de
ieiun. &
eleemosina

Lib. 2. de
summo bo-
no. cap. 42.

At ego, inquiet quispiam, tametsi conuiuuiis in-
terfim, nec me voluptati dedo, nec vllis me noxis
contamino: nam id impensè allaboro, vt à labe om-
ni purum me seruem. Permittã ita id se habere. Sed
eorum qui in conuiuuiis lapsi sunt, vestigia me terrèt,
accedente praesertim eo, quod metuit Isidorus: Et si
ab omni flagitio te contineas, periculum tamen volupta-
tis, ne vix quidem effugies. Plerunque voluptas ve-
scendi, inquit ipse, ita sub obtentu necessitatis subre-
pit, vt dum putatur seruire necessitati, voluptatis desi-
derio seruiatur, nec facile discernitur, vtum quod
accipiat, gula, an indigentia deputetur. Volupta-
tem verò, quasi matrem esse, quam numerosa se-
-

Excusatio
quorundã
conuiuato-
rum.

Ibidem.

quatur proles malorum, ita lippis & tonforibus notum est, ut à me non opus habeat explicari; ab omnibus verò caueri.

Apud
Stob. ser. 5.
de Tem-
perant.

Quod si tamen per fas & nefas conuiuio carere nolis, Epicteti monita ne contempnas. *Conuiuio* rictor, inquit ipse, non sumptuosus cum tristitia, sed hilaribus cum frugalitate; ut neq; per corporea, animæ decepta perturbentur, neq; corporeas voluptates contemneres, & deinde lædantur, diuitiis quidem ad præsens luxuriantia, in posterum verò morbis affligenda corpora.

Conuiuia
Coronaria
an licita?

Est verò quoddam conuiuio genus, admodum familiare Germanis, quod *coronarium* vulgò vocant, vel à Corona, quam symposiarcha, illius imponit capiti, qui proximè sequens, eodè modo omnes præsentis, conuiuio excipere debet, vel quod quidam ex condito pactoq; conueniant, istiusmodi conuiuiones in circum omnes, & quasi coronatim instructuros. Iustus Lipsius. *Mutationes*, cum antiquis scriptoribus vocat, quasi mutuas conuiuiorum agitationes.

L. 1. Satur-
nal. serm.
cap. 19.

Subdubitatum ergò à quibusdam, an licita sint Christianis?

Ego si quod sentio proferre debeam: iudicarem non illicita esse, si mutua charitatis gratia fiant, si nimius absit luxus, si ebrietas ab illis exulet, & quæcunque Christianorum conuentibus labem aspergunt, rogitas quo fundamento nitantur? Sa cræ scripturæ. Agitarunt eiusmodi epulationes filij Job ad fraternam concordiam fouendam alendamq; quæ si licita non fuissent, sanè vir Sanctus, ipsorum pater non permisisset. Cur ergò pro filiorum peccatis Deo sacrificia obtulit? *Ne fortè*, inquit, *peccauerint filij mei*; quod animaduerteret, etiam licitissimas hominum in

in cibo potuq; conuersationes, vix ab omni lapsu immunes esse.

CAPVT XVI.

Conuiuia clericis & periculosa, & aliquando prohibita.

CLericos à conuiujs, vtpotè quæ peccatis fecundissima sint, alienissimos voluere concilia & Patres. Concilium primò Laodicænum sic statuit. Non oportet Ministros altaris vel quoslibet clericos, aut etiam Laicos Christianos, ex Symbolis, quæ vulgus comestitia appellat, hoc est quando plures contulerunt, ad Symposia faciendâ, conuiuia celebrare. Hanc ob causam quoq; sexta Synod⁹ clericis tabernarum ingressum & vsum voluit interclusum. Nulli clerico liceat tabernam aut ergasterium habere. Si enim huiusmodi tabernam ingredi prohibetur, quantò magis ministrare in ea? Si quis verò tale quid fecerit, aut cesset aut deponatur. Alibi etiam ex concilio Carthaginensi 3. denuò prohibetur, Ingressus in tabernas, edendi, vel bibendi causa, nisi peregrinationis necessitate. Nec non in concil. Carthaginensi quarto illis interdicitur conuiujs hæreticorum, & Schismaticorum: Et in concilio Agathensi, conuiujs nuptiarum.

Quare clericum Salubriter monet S. Hieronymus. Conuiuia tibi vitanda sunt secularium, & maxime eorum, qui honoribus tument. Turpe est, ante fores Sacerdotis Christi crucifixi, & pauperis, & qui cibo quoq; vesceretur alieno, lictores consulum & milites excubare, iudicemq; prouinciæ melius apud te prandere quam ra clericorum.

Can. 55.

habetur c.

Nô oportet

dist. 44.

Cap. 9. ha-

betur. Can.

Nulli cle-

rico dist.

44.

Clerici

prohiben-

tur ingredi

tabernas.

Cap. 27.

habetur

Can. Cle-

rici,

c. 70. ha-

betur Can.

Clericus

24. 9. 3.

C. 39. hab.

byteri dist.

34.

Epistola ad

Nepotia-

num de vi-

ra clerico-

rum.

quam in palatio. Et addit paulò post. Quod si obtende-
ris, te facere hæc, vt roges pro miseris atq; subiectis; iu-
dex sæculi plus deferet Clerico continenti, quàm diuiti;
Et magis sanctitatem tuam venerabitur ac opes. Aut si
talis est, qui non audiat Clericos, pro quibuslibet tribu-
lantibus, nisi inter phyalas, libenter carebo huiuscemodi
beneficio & Christum rogabo, pro iudice, qui magis &
citius subuenire potest, quàm iudex. Melius enim est, con-
fidere in Domino, quàm in homine. Melius est sperare in
Domino quàm confidere in principibus. Hæc Diuus

Epist. ad
Fulconem.

Hieronymus. S. Bernardus, omnem conuiuiorum
luxû, interdicit clericis, hisce verbis. Bene facis, si Ec-
clesiæ præbendâ gratis non accipis. Dignû est, vt qui altari
de seruit, de altari viuat. Conceditur ergò tibi, vt si bene
de seruis, vt de altari viuas, non autē vt de altari luxurie-
ris. Et inferius paulò, eodem loco. Deniq; quicquid
præter necessarium victum, ac simplicem vestitum de al-
tari retines, tuum non est, furtum est, rapina est, sacrile-
gium est. Quid tum quando ad luxum atq; ad su-
perflua conuiuia impenditur? annon magis, quàm
furtum est? quam rapina est? quàm sacrilegium est?
Iudicio Diui Bernardi. Quod si aliquando clericis
conuiuia sint adeunda atque aliter fieri non possit.
quid ager? Præter id quod sequenti capite suggeram
consilium, audiendi sacri canones, atq; obseruandi.
Sic ergò præcipit concilium Nannetense. Nullus
presbyterorum, quando ad anniuersarium diem, triges-
mum vel septimum, vel tertium alicuius defuncti, aut
dist. 5. Can. quacunq; vocatione, ad collectam Laicorum conuenerit,
Nullus. se inebriare vllatenus præsumat; Nec precatus in amore
Clerici ad sanctorum, vel alicuius animæ, bibere, vel alios ad bibend-
conuiuium dum cogere, vel se aliena precatione ingurgitare. Nec
vocati quo plausus & risus inconditos, & fabulas inanes ibi refer-
modo se re, aut

re, aut cantare præsumat, vel turpes iocos, vel vrsu vel
 tornatricibus ante se feri patiatur: Nec laruas Dæmo- gereve
 num ante se ferre consentiat, quia hoc diabolicum est, & debeant.
 à sacris canonibus prohibitum. Adhibenda quoq; ea
 cautela, ne vocatus quidem, sæpius, sed rarissimè ad
 conuiuia veniat, iuxta id, quod monet S. Hierony-
 mus, præallegato loco. Facile, inquit, contemnitur cle- Epist. ad
 ricus, qui sæpè vocatus ad prandium, ire non recusat. Nepotem.
 Nunquam petentes, rarò accipiamus rogati. Beatius enim
 est magis dare, quàm accipere. Nescio enim quomodo et-
 iam ipse qui deprecatur: vt tribuat, cum acceperis, vilio-
 rem te iudicat: Et mirum in modum, si eum rogantem
 contempseris, plus te posteriùs veneratur.

An verò clericis inter sese conuiuia liceat insti- Cap. 7. ha-
 tuere? permissum est, obseruato, quod concil. Tole- betur dist.
 tanum tertium præscribit. Eius hæc sunt verba. Pro 44. c. pro
 Reuerentia Dei, & sacerdotum, id vniuersa sancta con- Reueren-
 stituit Synodus, vt quia solent crebrò mensis ociosæ fabu- tia.
 le interponi, in omni sacerdotali conuiuio, lectio diuina Clerici
 rum scripturarum misceatur. Per hoc enim anima adisti- qua ratio-
 cantur ad bonum, & fabula nõ necessaria prohibentur. ne conui-
 Atq; hæc, ex sacris conciliis & canonibus deprom- uia inter
 pta in conuiuiorum aditu atq; actu obseruent, quod sese debe-
 vt eò promptius fiat, sequens consilium non erit ant agita-
 inutile, re.

CAPVT XVII.

Qua ratione conuiuia sine peccato adiri queant,
 præsertim à Clericis?

CVM tot peccatorum sordibus, vt plurimum
 contaminata soleant esse conuiuia, præmon-
 strandum, quomodo innoxie, atq; inoffenso pede,
 frequentari possint à clericis,

Pri-

I.

Quem animum Clericus ad Laicorum conuiuia debeat afferre.

Primum itaq; si honestatis habita ratione, absentiam non uales excusare, obsequaris inuitanti amico; dummodo constet, honestos inter ac bonos conuiuium agi: sin secus; omnino emanandum suadeo, nec iniuria; pl^o enim periculi aditur^o esses, quam fortasse boni effecturus. Is itaq; inter eundem tibi sit animi sensus in Deum erectus, q; malles domi frugali victu partem cenare, aut ad domum luctus, q; conuiuij pedem efferre: Cum tamen ita requirat ipsa comitas, quantum inter homines est uiuendum, ipse a te omnem occasionem, seu scandali seu ruinae alicuius, in quoduis flagitium, paternè auertat. Atq; hac omnino mente affectus esto, tu q; clericorum ordini es adscriptus; quando inuitatus ad Laicorum conuiuia, accedis, nam si aut cibi potusue, aut iucunditatis, aut voluptatis cuiuspiam titillatione, accensum eo afferas animum, foetorem gestas plurimorum malorum, parua exorbitandi oportunitate, haud difficulter inflammandum.

II.

Inter comedendum quid agendum clerico?

Huic proximū esto, ut animum inducas, inter decursum conuiuij, aut aliquid, q; in Dei gloriam, aut in conuiuiarum salutem redundet, aut certè in communis boni utilitatem sit cessurum conficiendi, animosque accumbentium, quā via est, quauè licet, ad omnem pietatem, atq; virtutis dignitatē accendendi.

III.

Oratione facta, habendum illud Christiani Canonis tritum carmen præ oculis.

Cum sis in mensa primum de paupere pensa.

Tunc benè prandetur, cum Christus adesse putetur.

Optabis itaq; esurientibus Christi membris, pauperibus in quā, eandē, qua tu nunc potieris, refectioem. Tūm ea te imaginatiōe contineas, quasi Christus adsit, qui te comedentē ac bibentē spectator intueatur, atq; ita alios quoq; ad modestiā, exēplo tuo inflāma.

IV.

Protestabere porro, si qua ad potum, coactio incidere-

ret;

ret, te ei non adquieturum; atq; hic omnes excusa-
tionum artes impendito. Conare itidem, vt æquales
haustus euitentur, liberumq; fiat, cuilibet, quantum
voler, bibendi. Demùm, & ad illud sedulò omnes a-
nimi neruos, contento studio dirige, vt cum timore
Dei, iucundè tamen, & cibo & potu omnes fruan-
tur; atq; intra temperantiæ, limites illud Christi pro-
missum impleatur. *Vbi duo vel tres congregati fuerint* *Math. 18.*
in nomine meo, ibi ego in medio eorum sum. Postremò,
& hoc vnice agatur, vt si aut turpes, aut contra fa-
mam proximi, oriantur sermones, inductis aliis, ob-
literentur quasi, & sepeliantur. ad quod plurimum
seruiet, iuxta ea quæ deinceps dicentur, aut Mora-
les aliquas, aut sacras historias recensere, vel alios
recensentes audire; aut de re alia quapiam honesta,
familiarem verborum collationem instituire.

V.

VI.

Math. 18.

VII.

Quæ si à clerico obleruentur; poterit nonnun-
quam, sed rarius tamen, absq; peccati vllius metu,
ad amicorum conuiuia se conferre.

CAPVT XVIII.

*Liceatne aliquando Laicis liberius indulgere con-
uiuio & Symposio?*

Ratum est, nullum vnquam excessum, aut à no-
bis probatum aut probari posse. neq; hic, de
nobis, talem à quoquam, suspiciõne capi, volumus.
assertum hoc esto solùm. Cùm vt sapiens ait. *Vinum* *Eccl. 31.*
in iucunditatem creatum sit ab initio, ad iucunditatem
licite vsurpari posse, præsertim nostris à Germa-
nis, modò execrandam illam, ad æquales hau-
stus potandi consuetudinem, exterminari sinant.

Quare & Aulus Gellius author est, Platonem, tùm *L. 15. No 8.*
con- *Attic. 6. 2.*

L. 1. & 2. de
legibus.

conuiuia probasse, si moderato sumptu, atq; impen-
sa tolerabili fiant, tūm etiam liberaliorem vini po-
tum admisisse, ita tamen, ne ad ebrietatem veniatur.
Nam ex modicis, inquit, honestisq; inter bibendū remif-
sionibus, refici integrariq; animos ad instauranda sobrietatis officia existimauit; reddiq; eos sensim lætiores, atq; ad intensiones, rursus capiendas, fieri habiliores. Et infra paulō. Congrediendum igitur censuit, & tanquam in acie quadam, cum voluptuariis rebus, cumq; ista vilitate comminus decernendum, vt aduersus eas, non fugisimus tuti, neq; abstinentia, sed vigore animi, & constanti presentia, moderatoq; vsu, temperantiam continentiamque tueamur, & calefacto simul, refotoq; animo, si quid in eo vel frigida tristitia, vel torpentis verecundia fuerit, diluamus. Et Socrates apud Xenophontem dixisse ad eundem sensum legitur. *Quin mihi quoq; placeat, o viri, vt bibatur; vinum enim animos rigans, tristitias & dolores, quemadmodum Mandragoras sopit, & hilaritatem, sicut oleum flammam excitat, plantarum quoq; exemplo, quæ temperato imbri & leni aura persolata, recte augetur & florent, ad frugemque perueniunt.*

Illud verò præsertim hic monendum, ne vino quisquam se ingurgitet, præter modum. Præclare *Florid. l. 3.* Lucius Apuleius, *Sapientis*, inquit, *vir*, super mensam celebre dictum est. *Prima cratera ad sitim pertinet; secunda ad hilaritatem; ad voluptatem tertia; quarta ad insaniam.* Et Anacharsis Scythæ mirabatur Græcorum morem, qui principio conuiuij paruis poculis utebantur; sedata verò siti, circa finem grandes amphoras, quod & nos germani facimus, epotarent. caussam rogatus admirationis, hanc edixit. *Quid mirer, vas ita plenum vt exundet, adhuc plus capere?* Qua-

Laërt. l. 7.
De vitæ
sest. Philo-
joph.

Quare bibendum quantum satis est ad hilaritatem; non quantum exuberat, ad Ebrietatem. Ad illam enim est vini creatura à Deo producta, non ad istam. In cuius rei evidens testimonium Eubulus Poëta Græcus, ita introducit Bacchum de seipso loquentem:

Bibere licet usque ad hilaritatem, non ulterius.

τρεῖς γὰρ μόνος κρατῆρας ἐγκεραννύω
 τοῖς ἐν φρονῶσι. τὸν μὲν ὑγιάνον ἕνα
 ὃν πρῶτον ἐκπίνουσι. τὸν δὲ δεύτερον
 ἔρωτ' ἠδ' οὐκ ἔστι. τὸν τρίτον δ' ὑπὸ
 ὄμειν πίνοντες οἱ σοῖοι κεκλημμένοι
 οἴκαδ' ἐβαδίζουσ'· ὃ δὲ τέταρτον ἔκετι
 ἡμέτερον ἔσ' ἄλλ' ὑβρῶν. ὃ δὲ πέμπτον βοῶν.
 ἔντ' ἔστι μανίας, ὡς ἐκβάλλει ποιεῖν.
 πολὺς γὰρ ἐν μικρῷ ἀγῶν χυθεῖς,
 ὑποσκελίζεται ἅσασιν πεπωκότα.

*Tres solum ego calices viris prudentibus
 Infundo, sanitatis unum, quem ebibunt
 Primum: Est amoris et voluptatis dehinc:
 Infundo somni tertium; quem ut hauserint,
 Nomen qui habent sapientum, in ades illicò
 suas redibunt: Non enim quartus calix
 Noster, sed est protervia: clamoris est
 Quintus: Furoris sextus, et pugnas eiet.
 In paruum enim vas, quando largum infunditur,
 Supplantat ipsum sæpe potorem merum.*

Amplectendum tamen præsentaneum illud Epicteti monitum: *Inter epulandum considera, duos tibi vidio. excipiendos convivas, corpus et animam; tum quod omne in corpus collatum, statim rursus effluxurum sit, quod autem in animam, perpetuo servandum. Et alibi: Cuncta animalia sunt Muscum; cochleæ verò mutæ; et hæc qui-*

Cc qui-

quidem humefari gaudent, illa verò calefcere; Rursum, has quidem vos elicit, eius que gratia prodeunt; illas autem solus vigor excitat, & in ipso ille cantillant. Quamobrem si voles vir esse virtuose Musicus, & concinnus, cum tibi vino irrorata fuerit anima, tunc ipsam non fines egressam inquinari; sed cum in confectibus, à ratione fuerit accensa, tum vaticinari eam, & canere iustitioracula inbebis.

Quibus obseruatis, intra honestatis, ac temperantiaë limites continendo vini appetentiam, hilaritatem animi laxiorem, in conuiujs laicorum, nemo cordatus improbabat.

CAPVT XIX.

De luxu plurium ferculorum.

Meminerint velim primò delicatula ista Iouis cerebella, quæ tot ferculorum cupedijs exaturari demùm vix queunt, meminerint, inquam, illius verbi, quod Cicero verissimè protulit: *Pauco cultu natura contenta est, desiderijs omnia conduntur.* Et Boethius: *Paucis minimisq; natura contenta est, cuius satietatem, si velis superfluis vrgere, aut iniucundum quod ingesseris, fiet, aut noxium.* Et aliquibus interiectis: *Humanum genus in tota prima etate fuit sine carnibus, & delitijs varijs ciborum, & ideò mirandum est, quomodo voluptas tantum creuit, quæ à tanta parcitate inchoauit.* Conqueritur id Innocentius Papa tertius: *Initium vitæ hominis aqua & panis, & vestimentum cõtegens turpitudinem.* Nunc autem, gulosi nõ sufficiunt fructus arborum, non genera leguminum, non radices herbarum, non pisces maris, non bestiaë terre, non aues cæli; sed quæruntur pigmenta, comparantur aromata,

Natura paucis contenta.
Tuscul. quæst. lib. vlti.
2 De consolati.

Lib. 7. de contemptu mundi. ca. 17. Eccl. 29.

ca. 114.

ra, nutriuntur altitia. Capiuntur ob escam, qua studiosè coquuntur, arte coquorum, qua lautè parantur, officio ministrorum, alius contundit & colat, alius confundit & conficit, & substantiam vertit in accidens, naturam mutat in artè, vt saturitas transeat in esuriam, vt fastidium reuocet appetitum, ad irritandam gulam, non ad sustentandam naturam, non ad necessitatè supplendam, sed ad auaritatè explendam. Contemnitur mediocritas, & superfluitas affectatur, in diuersitate ciborum, in varietate ciborum. Auiditas nescit modum, & varietas excedit mensuram: sed & mens grauatur, stomachus turbatur, sensus opprimitur. Inde non salus, & sanitas, sed morbus & mors.

Hæc Innocentius cui vt auream Musonii doctrinam hic subiiciam, qs vetet? quis prolixitatem nobis ad probrum obiiciat? Gula, inquit ipse, condita est, vt ciborum meatus esset, non voluptatis instrumentum. Venter in animali eadem gratia, qua radix in omnibus plantis, factus est, etenim, vt plantam radix alit, forinsecus nutrimentum attrahens: sic venter animal nutrit, cibis & portionibus, in ipsum deriuatis. Rursus vt plantæ aluntur, perduratiõnis, haud voluptatis causa: non secus hominibus, vitæ sustentandæ remedium, victus est concessus. Quas ob causas edendum vt viuamus, non vt voluptuemur. si quidem ad optimam Socratis sententiam nos accommodare voluerimus, qui bonam hominum partem viuere dixit, vt edant, se autem edere, vt viuat. Enimvero quisquis probitatis studiosus fuerit, haud quaquam vulgo hominum similis erit, viuendo vt edat, sicut illi, præ cunctis ciborum illecebras captantes. Porro, quod Deus hominum conditor, cibum atque potum pro incolumitate, non delitiis largitus sit, hinc intelligi licet. Quippè alimentum, dum maximè munere

Lib. de vi-
Hu apud
Srot. Ser.
18. de incō-
tinentia

suo fungitur in concoctione, atque digestionem, nullo suavitatis lenocinio nos afficit, sed nutrit duntaxat, & vires reficit, quamuis multo longius tempus interim eat, quam dum edimus.

Nota:

Oportuisset autem, si Deus delectationis gratia, cibum nobis machinatus esset, longiori illo tempore voluptatem sentiri, non breuissimo tantum inter deglutiendum. Sed licet tum momentanea sit ista glutientium suauitas, infinita tamen obsonia excogitauit. Maria nauigantur, ad vltima vsque littora. Maius studium coquis, quam agricolis impenditur. Aliqui tota praedia, in conuiuiorum apparatu consumunt. Annon hoc miserrimum est? praesertim cum nihil vtilitatis corpori accedat, ex tam sumptuosa dapium structura. Omnino enim contraria ratione, qui communissimis cibis vtuntur, robustissimi sunt. Itaque seruos dominis, agrestes urbanis, pauperes diuitibus validiores, vt plurimum videas, laboribus aptiores, tardius fatigari operando, rarius egrotare, facilius ferre frigus, aestum, vigilias, & quidquid eiusmodi est. Etiam si autem ex aequo tum preciosus, tum vulgaris victus, corporis robur auferent, nihilominus vulgarem praefere conueniret, vt qui magis sobrius sit, magisque bonum virum deceat: sicut & parabilis, difficili paratu: & simplex, elaborato, & exquisito, qui in promptu est, ingenuis, probisque viris, eligibilior est. Sed vt cuncta quae dictam attinent, paucis complectar, opus esse dico, scopum eius constituere, sanitatem ac vires: horum enim solum causa cibum assumendus, quem sumptuosum esse, nulla necessitas est. Huc vsque Musonius, non obscure inueniens tanta ferculorum varietate, potius debilitari corporis vires, quam instaurari, cuius praecipue causa cibum sumimus. Quo fit vt illi, qui, vt Lactan-

tius

tius Firmianus loquitur, edendi ac bibendi officium
ventris plenitudine metiuntur, quod illis Deus contu-
lit, ad vitam tuendam, in suam perniciem conuertunt.

Diui nar:
Insti. lib:
6. cap. 20.

Nam vt benè Diuus Augustinus, Esca nimia ac va-
ria, non solum animas, sed & corpora nostra plurimum
ledunt, & ad infirmitatem perducunt. Solet quippè
per nimiam auiditatem ciborum, & poculi intemperan-
tiam, frangi stomachi fortitudo, nec non & abundan-
tia sanguinis, per choleram, & plurima agritudines,
escarum largitate contingunt. Sicut enim anima & cor-
pori sunt ista contraria; ita medela est vtrisque, ciborum
parcitas.

Lib. de sa-
lutar. do-
cum. ca. 36.

Et multis rationibus euidenter probari posset,
quam diximus ferculorum multiplicatam, genui-
nam sanitatis, ac virium pestem esse. Annon anima-
lia viribus magis vigent, quæ simplici victu naturæ
sux congruenti, vescuntur? Atque hominis natura,
vt dictum, paucissimis, & eger, & contenta est. quin
ergò, si fercula multiplices, ingenti ruinæ non subia-
ceat? Constat enim varios cibos, iuxta variarum qua-
litatum commixtiones, hic remissas, illic intensas, a-
libi mediocres, in aliis omninò modum, excedetes,
inueniri, quæ, non ita facilè, vi nutritiua, ob varieta-
tem, superari, atque vt alimentum, assumi possunt.
Id vel ex eo colligas, quod medici conualescētibus,
ad recuperandas amissas vires, non multos, nec va-
rios, sed vnum alterumvè, bonum ac solidum cibū,
suadeant. Hic accedit, quod natura sit vniformis
in operatione sua, quoad conuersionem ciborum,
in substantiam humani corporis, quare cum plures
dapes stomacho ingesseris, ex facilius concoquen-
tur, quæ digestionem faciliorem sunt affectæ: Et quod
durius est, ac viscosius, hærebit in ventriculo diu-
tius.

Probat
ferculorū
multiplici-
tas esse no-
cua.

Ciborum
varietas
damnosa.

*Pulchrum
simile,*

tius. Jam si post horas aliquot, alia superingesseris
annon necesse erit, alimētum putrescere, cū con-
coctio magis ac magis impediatur? sicut enim si ol-
læ bullienti frigidam superinfundas, eius feruorem
reprimes: Ita si crudis in ventriculo cibus, alios ac-
cumules, naturalem impedies digestionem. Certius
experimentum quasi ad oculum cape. Ponantur
duo æqualis omninò sexus, ætatis, virium, comple-
xionis. Utatur hīc simplici tantūm ac vulgari cibo;
ille alter lautè viuat, plura quotidie cibaria, opipa-
rè extructa, absumat. quid consequetur? non ali-
ud, quàm quod suprà Musonius docuit. Ille sanis-
simus erit; iste valetudinarius: ille durissimos
labores poterit facilius exantlare; iste mollicu-
lus, tenui difficultati succumbet. Ille & acumine in-
genii, & animi promptitudine, ad res agendas plu-
rimūm valebit: iste obtusa mentis acie, vecors, & ad
omnia cum laude tractanda, inidoneus, atque vt
Plautino verbo vtar, *Testudineus* reperietur. Atqui
verò, hæc nunc omnia in postremis habentur, ac vi-
li pensa iacent, atque despiciuntur, tot ferculis re-
dundant mentæ & abaci conuiuiorum, vt capi vix
possint amplitudine, longitudine, ac latitudine ta-
bularum. Omnia conquiruntur terra marique, volu-
cres & altitia non sufficiunt, syluæ euertuntur, flu-
mina disquiruntur, stagna & piscinæ spoliantur, mil-
le eduliorum lautissima quæq; immenso precio ap-
parantur. non hīc sumptui modus, non artificio
condiendi limites vlli, non luxui finis.

*I. ucan. in
4. di.*

O prodiga rerum, libeat mihi exclamare
cum Poëta:

*Luxuries, nunquam paruo contenta paratu,
Et quasitorum terra pelagoq; ciborum,*

Ambi-

*Ambitiosa fames, & lauta gloria mensæ.
Discite quàm paruo liceat producere vitam,
Et quantum natura petat; non erigit egros,
Nobilis, ignoto diffusus consule, Bacchus,
Non auro Myrrhaq; bibunt, sed gurgite puro,
Vita redit. satis est populis fluuiusq; Ceresq;.*

*Idipsum probat Horatius quoque:
Nempè inamarescunt Epulæ, sine sine petita,
Illusq; pedes, vitiosum ferre recusant
Corpus.*

*Lib. 2. sen.
sat. 7.*

*Monet ergò Ouidius non temerè:
Parcite mortales, dapibus temerare nefandis,
Corpora.*

*Nec antiquis olim Romanis probatus fuit, iste tot
dapum ac missuum apparatus; quin imò, planè re-
iectus. Id asseuerat Alexander ab Alexandro: Vete-
ribus namq; Romanis, inquit, cibus mundus erat, at-
que simplex, neq; operosis condituris, aut appetentia ex-
quisitus, sed sine apparatu & sine impensa. Prandium. n.
& cæna in propatulo fiebant, quia palam cœnare, de-
decus non erat, secretò verò cœnasse, probro & ignomi-
niæ fuit, id quod Lacedæmoniis quoq; Lycurgi lege pro-
hibebatur; hoc ideò constitutum ferunt, ne quis altero
splendidius vesceretur. Quare eodem Alexandro au-
thore, cùm ædiles creabât olim Romani, voluerût,
vt popinæ, & ganeata obsonia interdicerentur. Ac Nero
quoq; ædilitio munere perfungens, acri edicto statu-
it, ne quid in popinis cocti, ac delitiosi, præter legumina,
venum prostarer, vt de eorum frugalitate, mordax
Satyricus, egregiam laudem dixerit:*

*Lib. 5. ge-
nial. ca. 22.*

Lib. 4. c. 32.

*Iuuenal.
Satyr. 11.*

*Hæc olim nostri, iam luxuriosa, senatus
Cæna fuit; curius paruo quæ legerat horto,*

Cc 4

Ipsè

*Ipsè focus breuibus ponebat oluscula; quæ nunc
squallidus in magno fastidit compede fossor.*

Guido B-
zuric. lib. 1. Quare Fabritius Lucinus, & Quintus Æmilius

Valerius
lib. 2. ca. 4.

Pappus Censores, Cornelium Ruffinum, bis consullem ac dictatorem, senatu mouerunt, nullam aliam ob causam, quàm quod cõperissent, eum cœnæ gratia, decem pondo argenti expendisse. Et Marcus Antonius & Lucius Flaccus Censores, Duroniũ similiter senatu excluderunt, q̄ legem de coercendis cõuiuorum sumptibus, latam, cùm Tribunus plebis factus esset, tollere uoluisset. Nã imprudenter conscenderrat Rostra, hæc uerba, Valerio referente, ad populũ faciens: *Fræni sunt iniecti nobis Quirites, nullo modo perpetiendi; alligati & cõstricti estis, amaro uinculo seruitutis. Lex enim lata est, quæ nos frugales esse iubet, abrogemus istud horridæ uetustatis rubigine obsitum imperium: Etenim quid opus est libertate, si uolentibus luxu perire, non licet?* Hæc Duroniũ, grata nostratibus

Ælian. lib.
2. de varia
historia. Et
Ægid. Al-
bertin. in
libello de
compot. &
conuiuio.

Epulis concione. Et Marcus Antius quidam, Librũ ediderat, de apparandis, & condiendis uarij generis epulis, atq; cupediis; quouè cultu abacus, omniuarij rerum splendore exornandus esset, quo ordine, qua uicissitudine, serui atq; ministri mensarum obsequia dexterrimo famulatu deberent obire. res ea quàmprimũ ad senatum Romanum delata fuit, omnia passim. eius libri exemplaria, cõquisita, publico in foro cremauit. idem, autor Antius, iudicium, experturus erat, ni matura fuga rebus suis prospexisset. Phocion quoque Atheniensis, filio suo, qui plura solito coëmerat obsonia, hisce uerbis minatus dicitur: *Si plura quàm natura tua postulat ingesseris, condignas mihi pœnas lues, illicò.* Nam eæ statim sese post nimiam repletionem complures inducendo molestias ostendunt.

Stobæus
serm. 15. &
20.

Quare

Quare cōsultissimum, imò & licitissimum foret, hoc modo conuiuia instituere, vt non nisi paucissima fercula, ad summum quatuor aut quinque, nō superfluis apparatus condimentis ac mixturis, sed antiqua maiorum nostrorum simplicitate confecta, cōuiuis apponere; & quod aliās, euidenti cum iactura, in prodigalem luxum pluriūm ferculorum perderetur, pauperū vsibus si non omninò, saltem ex parte destinare. sed quotusquisq; est, qui hunc animum velit inducere? *Miserabile profectò, vt cum Granatē-
sis verbis ad finem contendam; Miserabile, multumq;
dolendum est, voluptatē tam exiguae partis corporis hu-
mani, totum hominē in infernum precipitare, & omnia
membra, sensusque corporis, pati debere pœnas aeternas,
propter cupiditatem breuissimam membri vnus. Non a-
nimaduertis quàm turpiter erras, nutriens corpus, quod
paulò post futurum est esca vermium, tam delicatè, tam
variis ac preciosis cibus, negligis autem animam tuam,
quæ mox ante diuinum tribunal sistetur, quæ vacua vir-
tutibus, cum venter plenus sit cibus preciosis, aeternis tor-
mentis mulctabitur? Et si anima condemnetur, certus
esto, corpus quoque suas pœnas habiturum. Quemadmo-
dum enim corpus propter animam creatum est, sic &
cum anima punietur. Contemnens itaque partem tui no-
biliorem, & in delirijs nutriens ignobiliorem, perdes v-
tramque, & tuo te iugulabis gladio. Caro enim quæ tibi
data est in adiutorium, laqueum tendit vitæ tuæ, & te
comitatur ad tormenta, quemadmodum in vitijs hîc se-
quebatur.*

*Ducis pec-
cat. lib. 2.
p. 1. cap. 8.*

Audi ergò qui tanta epularum varietate, caperis, audi pro huius capitis clausula, disertissimum vi-
rum Franciscum Petrarcham, *An ideo tibi magis, quàm
duro agricolæ, parcent vermes, an cibo molliore vescetur*

*De remed.
vtriusque
fortune.
li. 1. dial. 18.*

audius? Non iocor tecum, nec te terreo. Scis, etsi forte
disimules, te illi conuiuio præparatam escam, & forte
iam cœnæ tempus instare. Certè autem, longius abesse iam
non posse. Nam & breuis est lux, famelicq; conuiuæ, &
quæ mentem instruit, mors, impigra, quid tibi tunc lau-
titia istæ profutura sunt? videris.

CAPVT XX.

*Aliquot sumptuosissimorum conuiuatorum
historia.*

Non ideo, iam sæpè monitum, adducimus eius-
modi, extra omnem modû, atq; orbitam va-
gantes, honestatis contemptores, quod cuiquam, ad
eorû, vel imitationem minimâ, authores esse cupia-
mus, q, ne cogitatione quidè, nobis affingi patimur.
Eò tendimus, id spectamus, vt omnis luxus in ma-
lam rem facessat atq; abeat; ad eius proindè maio-
rem execrationem, ac diras, huiusmodi comessato-
rum portenta, quædam in medium producemus,

*L. 7. de va-
ria hist.*

Straton Sidonius, Æliano referente, omnes homi-
nes luxu, & munificentia conuiuiorû, superare contèdit.
quamobrem Theopompus Chius, eius vitam com-
parasse fertur Phæacum comestationibus, quas Ho-
merus pro suo singulari ingenio, acerrimè taxando
oppugnauit. Egregie certabat cum Nicocle Cyprio,
nulla tamen de re honesta ac seria, sed de cupiditiis
tantum, atq; ciborû lautitia. Nam cum vterq; de al-
terius coniuiali splendore audiret, à peregrè aduen-
tantibus, vterq; alterum quadam æmulatione, ma-
iori ferculorum apparatu superare contendebat.
Verùm neuter potuit hac diu voluptate frui; Vterq;
in conuiuio tandem extinctus.

*Ælian. l. 9.
varia hi-
storia.*

Demetrius Poliorcetes, cum obsidione cepisset
vrbes

urbes permultas, talenta mille & ducenta, tributi nomine, singulis annis ab iis exigebat, eius summæ minima pars exercitui sustentando cedebat. *reliqua in libidinosam gulæ voluptatem, aliasq; illecebras tota infumebatur.* Unguentis, tum ipse, tum pavimentum eius diffuebat. Singulis anni partibus, flores ei recentes substernebantur, in quibus vestigia molliter ac delitiose poneret. Maximam sui ipsius curam gerebat, in venustate conseruanda comparandaque; nam & capillos affabrè pectendo, discriminando, crispâdoq; exornabat, ac ruffo colore tingebat, faciemq; sapius inungebat; Epulis verò dies ac noctes vacabat, prodigioso & incredibili luxu. ex quo nefanda quoq; luxurię scelera prodibant. Tandem verò miser, ipse sibi, violentas consciscendo manus, miserè perit.

Agrigentinorum, tantus fuit in omni re, ac præsertim in conuiuio luxus, vt Plato diceret, eos ædificare, quasi perpetuò victuri essent, ita demùm conuiuari splendide, quasi cras morituri. Nec minor erat Sybaritarum, in apparandis epulis cura sumptuosa. quidquid enim deliciarum haberi posset, vel ex remotissimis orbis partibus, in eo comparando, nulli sumptui parcebatur. Smyndaridas quoq; Sybarita, vsq; adeo Gulę deditus fuisse perhibetur, vt cū procus ambiret Agaristhiã Clisthenis filiã, Sycionemq; proficisceretur, ibi lautum instructurus epulã, amasiæ gratia, mille cōcos, totidemq; aucupes, ac mille piscatores, suo secum adduxerit comitatũ, Et Ptolomæus Rex, mille conuiuas, totidem ferculis, aureis patinis mille apposis fertur excepisse. Romæ affluentibus diuitiarum copiis, ait Alexander ab Alexandro, *ita excreuit gulæ luxus, vt obsonia lautiora, maioresq; epularum sumptus & magnas effusiones, edicto*

Insigne hominu delictu catulifimulachrum.

Theat. vitæ hum.

volum. 1. l. 5. Tit. Luxus in epulu.

Hinc Adagium. Sybaritice dapes pro lautissimã. Alianus de varia hist. l. 12.

L. 3. Genial. c. 17. Et Macroby saturnalibus.

edicto coercere & luxuriosos apparatus, pluribus legibus inhibere necesse fuerit. Hinc etiam Fannia, Orchia, Didia, Oppia, Cornelia, Ancia, & Iulia, leges ad cohibendam luxuriam victus, & cœnartum immodicos sumptus, latae sunt.

Idem. li. 5. Genial. cap. 21. Seruilius Rullus, primus apud Romanos fuit, qui ob luxuriam totos apposuit apros, vna mensa, variis sectos, atq; concisos, variisq; condimentis, ad delectandam gulam, decoctos.

Li. 9. cap. 1. Caius Sergius Orata, vt commemorat Valerius Maximus. Ne gulam, Neptuni arbitrio subiectam haberet, peculiaria sibi maria excogitauit; æstuariis nimirum intercipiendo fluctus, pisciumq; diuersos greges, separatis molibus includendo, vt nulla tam faua tempestas incideret, qua non Oratæ mensæ, varietate pisciulorum abundarent. Ædificiis enim spaciosis & excelsis, deserta, ad id tempus, ora, Lucrini lacus prescit, quò recentiore vsu conchyliis frui posset ad epulas. Huic nimirum magis, inquit Valerius,

Idem. Æsopi Tragedi filius helluo perditissimus. Æsopus Tragedus in adoptionem tradere filium suum, quam in bonorum suorum heredem relinquere, debuit, non solum perditæ, sed & furiosæ gulæ tuenem, quem tanta ferunt commendabiles auiculas, immanibus emptas precii, in cœna pro ficedulis ponere, acetoq; liquatos, magnæ summæ vniones, potionibus inspergere solitum, amplissimum patrimonium, tanquam amaram aliquam sarcinam, quam celerrimè abiicere cupientem. Metellum piium Salustius quoque in sua historia reprehendit, quod præter eius, & populi Romani dignitatem, & modestiam, conuiujs in Hispania indulgeret, omniq; luxu vteretur, à patre suo Metello Numidico, apertè degenerans. Hæc omnia Valerius,

Fronti. l. 4. cap. 1. Spurius Albinus, cum contra Iugurtham magno exer-

exercitu profectus esset, luxuria totum exercitum perdidit, ac viribus eneruatum, fœmineum ac mollem, à Iugurtha superabilem reddidit.

Sylla ad eò in apparandis cœnis superfluous fuit, ut vinum etiam quadragenarium exhiberet suis conuiuiis; Quin etiam, post finita fercula, & exaturatum populum, magnam reliquiarum vim, ad ostentationem, in flumen defundi iussit.

Cleopatra vltima Ægypti Regina, cœnam parauit Antonio, in qua centies sestertium, id est ducenta quinquaginta aureorum millia, vno ferculo secundæ mensæ, inter bellaria, consumpta sunt.

Publius Octavius, atq; Apicius, piscem Tiberio Cæsari dono datum, qui in piscario foro propositus erat, certatim aucto precio, eò produxerunt, ut eum Publius quinque sestertiis coëmerit. Neq; enim pudit in priuata fortuna viuente ciuem, tam ingenti precio piscem emere, quem Roma Imp. vendi iubebat.

*Iouian.
Pontan.
in prologo
de conuiuiis.*

*Rauis. in
officina.
Fulgor.
lib. 9. cap. 16*

Non hîc repetam Vitellios, Caligulas, Nerones, Lucios Veros, & Heliogabalos, quorum immanem gulam, atq; in conuiuiis exornandis, planè nimias, atq; profusissimas impensas, iam supra quoq; recensuimus.

Vtinam inter modernos non inuenirentur plures, qui tamen illorum prodigales effusiones in conuiuiis agendis, non omninò, quadamtenus tamen, quoad ipforum res fert, imitantur. Opus esset sanè, ad reprimendam illorum libidinem denuò Fannias, Orchias, Didias, Oppias, Cornelias, Antias, Iuliasque leges condere, ne amplissima patrimonia, quod plerunq; fit, opinione citius abliguriant.

Ante, inter, & post conuiuia quid veteres laudabiliter egerint?

Non ferimur extra oleas, hæc & similia inda-
gâdo. At verò quid isthinc consilij captamus?
vt, tamen si nos, veri Dei cognitione sim⁹ imbuti, qua
destituti erant gentiles, q̄ tamen cum laude, ac vir-
tute coniunctum est, eorum quoq; Exemplo imita-
to, assequamur.

Alexand. ab Alex. lib. 5. ca. 21. *Ante conuiuia quid agi solentum?*
Persarum itaq; Reges, ait Alexander in Genialibus, ante cibum de modestia disputabant, quemadmodum ante sacrificiũ de iustitia, ante bellũ de fortitudine. Apud Gymnosophistas, paratis, instructisq; mensis antequã dapes apponuntur, adolescentes singuli, qui ad Epulum conueniunt, quid generi humano lucrifecerint, quodũe sapienter dictum factumũe fuerit, illa luce, corã senioribus exprimere coguntur. Et qui deses, nihil in medium, quod frugi sit, affert, impransus manet.

Ioan. Com- bestus in Enchirid Apophthegmat. ex Hero- doti lib. 2.
De Ægyptiis memoriã proditum est, cum men- sae accumberent, ante appositas epulas, vnus quispi- am cadauer ligneum, sed quã proximẽ ad verum effectũ, ostendebat singulis, dicens. Hunc intuens potã & oblectare, talis post mortem futurus. quorum nobis exemplo, imprimenda foret mortis cogitatio, ne modum aut bibendo, aut comedendo excedamus.

Lib. 5. Dip- nosophist. cap. 13.
Daniel.
Testatur demũ Athenãus, veteres Babylonios priusquam conuiuia inirẽt, Diis suis sacrificare con- sueuisse, eosq; secũ adduxisse postea in conuiuium videlicet, quo præsentium Deorum respectus & re- uerentia, modestiã intra ac tẽperantiẽ terminos, eos contineret. Hoc ipsum videtur innuisse Daniel Pro- pheta cum ait. Bibebant vinum, & laudabant Deos suos, aureos, argenteos, æreos. Vtinam & nos epulis ac- cubi-

cubicuri, laudis, & orationis sacrificium immolantes, ad conuiuia nostra quoque, Deum veluti socium adhibeamus, & eius presentia, qui omnia ubique inspicit atque contuetur, à scurrilibus, detractoriis, blasphemis verbis, absterreamur.

Et hæc quidem ante prandium ab ipsis fieri solita, ex historiis constat. Sub prandio nihil scitu magno-
perè dignum; ab iis gestum, apud historicos inueni. Soli Persæ inter conuiuandum, de rebus arduis con-
fultasse leguntur. Et Spartiatæ excellentium virorum laudes, & ignauiorum facta scelera, in epulis cantare ad lyram solebant. Quid inde ad nos qui Christiano
censemur nomine, deriuandum? ut dum corpus epulis implemus, animû seu pia lectione, ubi id com-
modè fieri potest, ac moris est, aut salutaribus colloquiis, recitatique sanctorum virorum præclarè gestis, recreemus, atque ad honestatis pulchritudinem inflammemus. Et sic ea colloquia, quæ aut in Dei, aut proximorum iniuriam, suo prope cursu contendunt, impediamus.

Peractis verò conuiujs, diuersa, diuersorum studia, refert Alexander ab Alexandro. Nobis non probantur, nisi quæ virtutem sortita sunt caput atque originem. atque hæc inter alia memorat. Quidam eorum, sublatâ mensa, eruditas confabulationes, quidam fides, & tibias, ac symphonias introducebant, quibus maiorum laudes, carmine decantatas, adhibebant. Græci Anigma Idem eodem loco
& Gryphos proponebāt; quorum captiones soluenti, præ-
miu carnis portio; nõ soluenti pœna erat, ut falsum hauriret poculu. Tiberius, ex lectione quotidiana quæstiones, post Idem ibid.
conuiujs discutiendas, adducebat. Alex. Seuerus interdum inter edendum, sæpius tamen finito conuiuio, vel ipse aliquid legit vel cæteris legentibus, benignas aures præbuit. Hadrianus Imperator, Comædiarum lectores & Poetas admi-

*Quid sub
conuiujs.*

*Alex. Ge-
nial. lib. 5.
cap. 21.*

*Quid post
conuiuia?
Li. 5. ca. 21.*

*Idem en-
dem loco.*

Idem ibid.

*Iouian.
Pontan,
cap. i. de
conuiu-
entia,*

admisit, qui aliquid recitarent, quod animum post conuiuia recreare posset. Alfonso Rex Aragonie, auctore Iouiano Pontano, à prandio statim, vel Antonium Panormitam, vel alium è doctis viris audiebat, vt qui dignum iudicaret, animum quoque cibo suo, post partum corporis, reficere. De opulentissimo Cardinale Alexandro Farnesio, Ecclesie Romanæ Cancellario, qui impensa sua, nobilem illam Ecclesiam, Societatis Iesu patribus, ad domum profectam Romæ, extruxit, illud celebratur, quod cum ipse literarum expertus esset, semper tamen ad prandium, aut cœnam, viros quosq; , eruditionis fama notissimos, adhibuerit, quibus, præsertim peracta refectio-
ne, varias de rebus variis, quæstiones proponens, eosq; in diuersas partes proposita discutientes diligenter attendens, tandem adminiculante sagaci, quo præditus erat ingenio, excellentissimus euasit, atq; omnium rerum scientia instructissimus.

Quàm consultissimum proindè fuerit, non solum viris, omni eruditione iam perpolitis, sed & adolescentibus, præsertim, absoluta corporis refectio-
ne, de rebus aut piis, aut certè ad literariam Rempublicam pertinentibus, familiares instituere colloquutiones, atq; hinc aut illinc audita, serio memoria inculcata, retinere; qua via, experto si creditur, plurimùm eruditionis, breui temporis spacio cumulari potest, si præsertim, ad quod omnis diligentia inclinet, nobis doctiores, huiusmodi sermocinationibus, quasi arbitros, præsentibus esse contingat.

Cauendum tamen, ne post prandium, aut cœnam illicò vires animi, nimium acriter disputando, supra quàm satis est, intendantur, atq; ita abstracto calore naturali, & in caput compulso, ciborum digestio impedita, cruditatem ac morbos progignat.

C A.

CAPVT XXII.

Qui & quot ad conuiuium inuitandi?

BReui elencho complectitur Salomon, quales eos esse deceat, quos ad cōuiuium adhibemus. *Eccl. 9.*
Viri iusti sint tibi coniuuæ, & in timore Dei, sit tibi gloria.
 Vindex nostræ salutis Christus, in Euangelio
 pressius ad speciẽ, inquit: *Luc. 14.*
Cum facis prandium aut cœnã,
noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neq; cognatos,
neq; vicinos diuites; ne forte te & ipsi reinuient, &
fiat tibi retributio. Sed cū facis conuiuũ, voca pauperes,
debiles, claudos & cecos, & beat⁹ eris, quia nõ habent re-
tribuere tibi, retribuetur enĩ tibi in resurrectione iustorũ.

At quotus quisq; est, hoc pessimo sæculo, qui hisce conuiuis delectetur? Planè vix vllus. Amici ac propinqui, homines faceti ac iucundi, potentes ac diuites, & à quibus aliquod vicissitudinis beneficium expectari potest, non pauperes, non debiles, non claudi, non cæci admittuntur. Quod idèò magis dolendum est, à Christianis fieri, cum Ethnici legantur, ad publica sua conuiuia, pauperes quoq; & infimæ sortis homines admisisse. De Spartanis, ita scribit Alexander ab Alexand. *Ethnici quoq; pauperes conuiuũ excipiebant.*
Communia Spartiatis erant conuiuia; pauperes cum ditioribus, eodem vescuntur obsonio, festisq; diebus, nigrum ius, & panem igni duratum apponunt. De Indis idem. *Genial. dierum. Lib. 5, c. 21.*
Apud Indos cum comessationes in propatulo, Laconico more facerent, arã, mensæ in modũ constituebant, in eaq; carnibus appositis, quilibet promiscuè, pauper cum diuite, ad mensam vadit, & quam vult partẽ capit. Nec non & de Atheniensibus. *Apud Athenienses, in celebri epulo, q; Sysitia vocant, tenuiores cum ditioribus, vnà conueniunt, & æqualem obsoniorum partem ferunt.* Atqui verò hunc morem, Sym-

D d posia

posia nostra fastidiunt, delectus nobis placet; seliguntur tantum ii, quos aliquo necessitudinis vinculo habemus obstrictos, omittuntur pauperes, & eorū loco, non rarò moriones ac scurræ, vel etiam vilissimi quidam homines, & ad aquam mali, iuxta vulgare verbum, substituuntur, absque vilo secretionis moderamine. Interdū etiam ardeliones & colaces, fufurriones, cicadis vocaliores, & rimarum pleni, hac atq; illac perfluentes; inelegantiores Libethrius, hircis lasciuiores, & alienæ famę calumniatores, admittuntur, & quales describit Horatius: *Introrsum turpes, speciosi pelle decora.* Excluis quibusq; optimis,

Seneca lib. 3. de ira. Cohabitatio & societas quæ bonū tum ad malum sit momentis.

Plutarch. in libello de liberis educandis.

A quibus quantū discriminis immineat, Senecā audi: *Sumuntur à conuersantib. mores; & vt quædā in cōtactis corpore, vita transiliunt; ita animus mala sua proximis tradit. Ebriosus cōuictores in amorem vini traxit. Impudicorū cæcus, fortēq; et si liceat virū emollit. Auaritia in proximos virus suū transtulit. Eadē è diuerso ratio virtutum est, vt omne quod secū habent, mitigēt. Nec tam valetudini profuit vtilis regio, & salubrius cœlam, quàm animis parum firmis, in turba meliorum versari. Quæ res quantum possit intelliges, si videris, feras quoq; conuictu nostro mansuescere, nulliq; immani bestię, vim suam permanere, si hominis contubernium diu passa est. Hoc idem præclare docet Plutarchus Græco illo adagio, ἀρχωλῶ παροικίης ἢ ποσκάζαμι ἀθής. Si iuxta claudū habitaris, disces subclaudicare. Idē in cōmentario de ratione dignoscendi verum amicū ab adulatore. Tantā habet vim assidua consuetudo, vt imprudenter etiam, imitemur vitia eorum, quibuscum viuimus. sic Platonis familiares, eius Gibbum imitabatur; sic Aristotelis amici, balbutiem eiusdem exprimebant; sic Alexandri Macedonum Regis necessarii, ceruicis inflexum, & vocis in dicendo asperitatem, effingebant. Hinc bene Nato;*

Dum

*Dum spectant oculi laesos leduntur & ipsi,
Multaq; corporibus transiitione nocent.*

Faceffant ab honestis cōiuiuis ganeones eiuismo-
di, si pauperes inuitare nō placet: amicis delectaris? *Qualitas
conuiuariū.*
iucundis & faceris conuiuere placet? Habeto quod
flagitas; expelle tamen adultores, & illos omnes de
quibus Homerus:

Ἐδλ' ἀγορεύοντες, κακὰ δὲ εἴη φρεσὶ βουσοδ' ὄμενον. *Odyf. 10.*
Pulchra loquentes, iidem in pectore praua fruētes.

Eiice, qui facillē queuis per iocum dicta, malam in
partem rapiunt, pessimē interpretantur, atque apud
alios diuulgant. Odi memorem compotorē, inquebat
ille. Mislos fac garrulos, hirundinum Museā, futiles,
loquaculos, qui omnia summa temeritate, visa &
audita effundunt; Tales nec Lacedæmonii admitte-
bant ad conuiuia, qui vt Plutarchus refert, si quos *In sympos.*
epulis excipere vellent, ex institutione Lycurgi, & in Ly-
quendam natu maximum, è familia sistebant ad o-
curgo.
strum, qui ingressuris conuiuuis singulis dicebat:

Διὰ τὸ τῶν ἕξω λόγῳ δὲ ἐκπροσέεται.

Per hasce tores nullus sermo egrediatur. Et Hora-
tius quoq; hanc taciturnitatem, inter iucundi con-
uiuui accidentia refert:

Ne fidos inter amicos

Sit, qui dicta foras eliminat.

Et Græci, communi parcemia indicabant, euani-
daesse debere, & obliuioni tradenda, quæcunque
inter pocula & conuiuia proferuntur, cūm dice-
ret:

τὸν γὰρ γυναικὸς ὄρε κομείεθ' οἶνον γράφω.

Mulieris iusiurandum, in vino scribo.

Vnde & Bacchum veteres, obliuionis patrem, ap-
pellabant. Tandem abs te remoue colaces, ardelio-

Dd 2 nes,

Francis.
Petrarca
l. 1. de re-
mediis v-
riusq; for-
tuna.
Dial. 19.

nes, & adulescentes; hi enim non te amant sed vinum tuum, sed epulas tuas. De his optimè Petrarca. De Parasitis breuem accipe regulam. dum illos affatim paueris, rodent, arridebunt, plaudent manibus, laudabunt virum optimum, liberalemq; patriæ patrem dicent. Nihil ad vltimum Graiæ adulationis omiserint. Sin aliquando cessaueris, & quidem spontè, auarum, sordidum, miserum, diffamabunt. Sin inopia, homunculum nõ malum certè, sed stolidum & ineptum; te tuamque domum fugient, vt scopulum; tunc intelliges illud Flacci; Diffugiunt cadis cum fece siccatis amici.

Numerus
conuiuia-
rum Ale-
xand. Ge-
nial. lib. 5.
cap. 23.
Theat. vi-
æ hum.
volum. 2.
lib. 8. Tit.
conuiuia.

Et numerus conuiuiarum ne excedat. Septem conuiuium, nouem conuiuium, inquebat vetus illud verbum: quod scilicet, obstrepente nimia multitudine, tumultuentur potius; quàm iucunditate animi perfruantur conuiuia. Et Homerus Poëtarum Princeps, non nisi ad decem; Plato restrictius, ad octo tantum conuiuas, numerum istum redegere.

CAPVT XXIII.

Inter conuiuandum vitandi sermones impuri, piæque introducenda colloquia: nonnunquam obseruanda Taciturnitas.

Matth. 12. **S**iquidem de omni otioso verbo quod locuti fuerint homines, vt seruator noster aperte profitetur, rationem reddituri sint in die iudicij, non modò quicquid leuitatem sapit, aut scurrilitatem, ab honesto conuiuantium cœtu procul sit oportet; verum quoque omnes ex colloquutiones, quæ ingenuas mentes peruertunt: Et potissimum si sint obscæ, ac faces ad libidinem & carnis lasciuam accendentes. Cor-
rum-

rumpunt bonos mores colloquia prana. inquit Apofto- 1. Cor. 15.
lus, Paulus, citans Menandrinum illum senarium.

φθείρεσιν ἢ θη' χρεῖσ' δ' μιλιῖαι κακαί.

Quæ si vino atq; effrenatæ hilaritati, tanquam
incentiuus quibusdam adiungantur, mirum dictu
est, quantopere audientium animos inficiant, & ad
nefarias cupiditates, ad lubricas carnis titillationes,
caco impetu propellant. Quare tanquam exitialem
pestē ea fugiat, quem integritatis amor tenet. Cū
omnis contrubernij conficiatio plurimū affert mo-
menti ad corrigenda deprauandaq; mortalium in-
genia, tum præcipuè valet oratio, quæ quidem ex ar-
canis illis animi penetralib⁹ deprompta, genuinam
quandam & occultam vim, atq; vt græcè dicā meli-
us, ἐν ἐργαίᾳ secū adfert, eamq; in auditoris animū
in quem illabatur transfundit; præsentaneum vene-
num si pestilens fuerit: remedium efficax, si saluta-
ris, vt optimè quidā senserit pariter, atq; affirmaue-
rit: Tales nos esse, qualia sunt quotidiana colloquia; tales
euadere, qualia frequenter audimus. Monet itaq; non
temerè Apóstolus. Fornicatio & immunditia ne nomi-
netur quidem in vobis. Si quos eiusmodi Priapos, Cy-
prios tantum qui crepent ignes, honesto contigerit
adesse Symposio, carpenti omninò, præsertim à cle-
rico, ne taciturnitate silentioq; quodam quasi assen-
su partem culpæ alienę reportet. Sin hoc fieri non
possit, excedendum potius confessu, quàm talia per-
ferenda, quidquid eam ob rem iniucundum eueni-
at, aut acerbum. Exemplo Clitomachi Pancratiastæ,
qui vt Ælianus refert, si quando in conuiuuis, de rebus
veneris, sermo incidisset, surgens continuo, discedebat,
quasi magna quapiam iniuria læsus. Atque de his supra
quoq; nonnulla leuiter tacta, protulimus.

Impudici
homines
vitandi.

Ephes. 5.

Ælian.
lib. 3. de
varia hist.

Dd 3

Ea

*Colloquia
pia qua
dexterita-
te introdu-
cenda.*

Ea verò prima erit cura, cui libet viro bono, præfertim clerico, conuiuio præfenti, vt de falutaribus rebus colloquia, fi non propalàm, faltem tacitè subiuehat, atque epulis quali interſpergat. Habenda tamen discretio, tum loci tum temporis, tum perſonarum ratio; ne importunitate quapiam, à re aliena, audientibus bilem moueas, & fructum impediās. Itaq; fi conuiuam agis apud homines Religioſos, ac ſpirituales, non niſi ſpiritualia propones, tractabis, excuties. Si apud ſæculares, iucundas è memoriæ promptuario, hiftorias, in medium profer, aliquid ex illis boni eliciens, atq; animis aſſidentium inſtilians. Si coactus forſan, hominum impiorū ac Marpeſiæ cautis duritia obductorum, cœtui adſis; caue, ne res pias, abſq; inuolucro aliquo, ac tegumento illis obrudas: *εἰς κόπερον θυμῶς, in ſimū odores ſpargis,* operam ludis, rubore ſuffuſus, explodèris: afferendum porius Morale quippià quo delectètur, honeſtū tamen, atq; inde deducendū aliquid, per varios licet anfractus, quo ipſi ad bonum inflammantur.

*Habenda
circumſpe-
ctio, tem-
poris, loci,
perſonarū.*

Nequit adeò certus præſcribi modus, quid quouis loco ac tempore dicendum. Illud indubitatum, ni prudenti circumſpectione, quas monuimus, & locorum, & perſonarum, & temporum qualitates exploratas, tuo ſermoni aptaueris, loquere quiddam velis, imò ex Tripode oracula, Anthericum metes, ex arena funiculos nectes.

Quare ne imprudenter ad loquendum prorumpas, nondum præmeditato, quid dicas, quemnam in ſcopum id tendat, ſintne qui eo forſan iuari, qui forſan offendi poſſint; an offeſa præualeat, an vilitas ſecutura, & ſi qua ſimilia tali ſubſeruiunt deliberationi. Ex quibus omnibus, & tu quoq; prudentior habebis, & non facilè, aliquod in periculum incurres. Iuxta illud Salomonis: *Qui moderatur ſer-*

Prover. 17.

mones

mones suos, doctus & prudens est. Et eodem libro alibi: *Lingua placabilis, lignum vite, quæ autem immoderata est, conteret spiritum.* *Prover, 15.*

Sed quid si cum grauilissimis viris cœnæ, quos audire potius conueniat, quàm vt ipsi me audiant? quid tum melius: taciturnum esse, an loqui? Rectè mones. Illud magis probor: ita tamen, ne semper piscis instar, mutus fedear, nihil omninò, rogatus licet, loquens, rogatus verò, sis breuis, & plura non effutias, quàm petantur; Audi Diuum Hieronymum: *Sit intentus ac vigilans, & aduersus peccata semper armatus animus tuus; sermo in omnib. moderatus, & parcus, & qui necessitatem magis loquendi indicet, quàm voluntatem.* *Epist. ad Celantiã.* Et Sapiens ait: *Stultus verba multiplicat.* *Eccl. 10. Prou. 26.* alibi quoq;: *Os lubricum operatur ruinas.*

Nec maximoperè curabis, taciturnitatē tibi probro verti; imitare sapiētissimos quosq; viros. Archidamus cuidam, qui vitio vertebat Hecateo Rhetori omnium clarissimo, q; adhibitus ad ipsorum conuiuū, nihil dixisset: *Videris, inquit, mihi nescire, quod tempore gloriois qui dicendi nouit artem, etiam dicendi norit oportunitatem.* *Plutarchi in Lacon. Taciturnit esse in tempore gloriosum.* In senatu, in foro, in concionibus, in legationibus, aliisq; Reipubl. negotiis, locus est oratori: in conuiuio temulentis, maiori cum laude filet eruditus, quàm loquitur. Sic periti bellatoris est, non minus scire fugiendi artem, quàm pugnandi. Cum *Caes. Erasmi lib. 6 cap. 6.* Catoni, qui postmodum dictus est Vticensis, etiamnum puero ad infamiam computaretur taciturnitas; ait: *Carpant taciturnitatem, modo vitam probent.* Et addidit: *Tum demum abrumpam hoc meum silentium, cum ea loqui potero, quæ sunt indigna silentio.* Dignum Catone verbum, & iuuentuti præcipuè inculcandum.

*Lyrosth. in
Theatro,
volum. 2.
lib. 18. Tit.
Taciturni;
Erasmi. l. 8.
Apoph.*

Demaratus in conuiuiali quodam confessu rogatus, Vtrum ob stultitiam, an ob sermonis inopiam fileret. *Atqui stultus*, inquit, *ne possit quidem silere*. Euripides cuidam opprobranti graucolentia oris, argute respondit. *Multa nimirum in illo occulta computruerunt*: Significans, se posse continere arcana. Decipiuntur ergo qui hoc preclarum existimant, n grauisimorum virorum confessibus nunquam fileant, sed semper aliquid, siue rotundum, siue tortum, aut curuū, garriant, cum id certissimum sit faitutatis indicium: vt contra silentiū, vbi loquendi tempus nō est, prudentia luculentissimū argumeutum,

CAPVT XXIV.

Detractiones à conuiuio expellenda.

OMnem proximi fugiendam iniuriam, dum conuiuio insistis, monet oportunè sapiens. *In conuiuio vini non arguas proximum, & non despicias eum, in iucunditate illius; verba improprij non dicas illi; & non premas eum in repetendo*. Maior verò ipsi contumelia vix posset inferri, quàm famam eius, clam vulnerando, calumniis. Nam vt S. Thomas ait. *Detraçtio secundum genus suum, est maius peccatum, quàm furtum; quia magis nocuum. Melius est nomen bonum, quàm diuitie multae.*

*Eccl. 31,
22. q. 73.
o 3.
Prov. 22.
Detraçtio
grauis
crimi-
nū.*

*Parie 3,
cap. 20.
Detraçtio
conuiuio
perfami-
liarū.*

Est verò hoc vitium conuiuio à natura quasi agnatum, vt vix vnquam ab ipsis diuelli, aut separari possit. Vnde Gregorius in suo pastorali. *Nisi enim mordax loquacitas epulis addictos raperet, Diues ille, qui epulatus quotidie splendide dicitur, in lingua grauius non arderet; dicens, Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aqua, vt refrigerec linguam meam, quia crucior in hac*

flam-

flamma. Quibus profecto verbis ostenditur, quia epulando quotidie, crebrius in lingua peccauerat, proximi famam lacerando, totus ardens, refrigerare se in lingua precipue requiret.

Audiant rabidi canes, qui nunquam non ad mordendam, atque excarnificandam aliorum famam, dentes exacuunt. Audiant S. Pauli sententiam. *Mal- 1. Cor. 6:*
edici regnum Dei non possidebunt. Audiant isti larua- *in scilicet*

rum luctatores, qui, vt eleganter Lucianus, *σκιομα-
 χῶσι πρὸς ἀπόντας*, Vmbaticam pugnam contra ab-
 sentes pugnant, qui manu altera, non raro panem, al-
 tera lapidem ostentant, qui persæpè calidum ac fri-
 gidum, vno ex ore flant; audiant, inquam, & ante-
 quam alios calumnia petant, in suosmet sinus inspu-
 ant prius, manticamq; propriam executientes, secum
 habitent, & norint, quam sit sibi curta supellex. In-
 tueantur exempla veterum, quantoperè hoc ma-
 lum oderint. Alexander Macedo, cum familiaris
 quidam, aduersarium suum traduceret, altera ma-
 nu aurem obstruxisse fertur, vt illam puram absen-
 ti relinqueret. Vespasianus & Titus Imp; adeo hu-
 iusmodi, alienæ famæ obrectatores, insectati sunt, &
 odio persecuti, veluti publico exitio destinatos, vt
 flagellis cælos, per Amphitheatri arenam spectan-
 dos, traducerent. Domitianus, inter Imperij monstra
 connumerat^o, hac in re solum sapere visus est, quod
 detractores contempserit, & ab vrbe expulerit, hanc
 vocem diligenter vsurpans. *Obrectatores & calum-
 niatores, qui non castigat irritat.* De quo sic Platina
 scripsit. *Quales igitur estimandi sunt ij, quos etiam sce-
 lestus Imperator, odio habuit? Ac merito quidem; Con-
 tra superbos enim, iracundos, violentos, fures, prædones,
 sicarios, inuidos, sunt nobis inuenta remedia; Contra*

*Antonius
 in Melis-
 sapar. 1.
 serm. 57.
 Alexand.
 ab Alex.
 l. 3. Genial.
 cap. 22.*

*L. x. de op-
 timo ciue.*

Dd § hos

hos verò nullum, cum versuti, vafri, subdoli, fallaces sint, ac prius opprimant, quàm tale aliquid suspicari possit. Quare S. Augustinus Possidonio teste, (hunc alij Pelsidium vocant) sic huiusmodi obrectationes auertabatur, vt mensæ suæ hoc distichon superinscripserit.

*Quisquis amat, dictis, absentium rodere vitam,
Hanc mensam vetitam, nouerit esse sibi.*

Non rarò etiam coepiscopos suos, alijs obrectantes, grauius obiurgauit, seseq; , aut deleturum verus illos, aut abiturum minatus est.

Fugiendum itaq; omne genus detractationis, apertum illud sit ac nudum, siue rectum ac fucatum.

Stimul. virtutum li. 3, ca. 22. Quid enim refert, ait Guilielmus Baldefanus, vt non adlatres, si vel sine adlatratu mordes? Quid mihi prodest, quod te vel malo indolere, aut etiam illachrymari fingas, vel virtutem aliquam meam laudes, si paulo post, instar vespæ, vel scorpionis, lingue aculeum mihi infixum relinquant, & conclusionem orationis veluti reflexa cauda, sic famam meam inficias, tanquam si capitalis sis inimicus?

Quid agendum auditu detractationibus.

Bono itaq; viro quid faciendum, huiusmodi detractationes, in consensibus audienti? si possit ac valeat reprimat eiusmodi Zoilos, & quæ dicta sunt neget; sin verò inficiari tuta fide non possit; taceat, ac vultu tristi, atq; exasperata fronte, sibi plurimum displicere ostendat: hoc contra calumniatores optimum esse antidotum, ex sacris etiam scripturis liquet.

*Prou. 25.
Theatr. vit. hum. vol. 2 l. 15.
Tit. Taciturni.*

Ventus Aquilo dissipat pluias, & facies tristis linguam detrahentem. Quod ipsum de Xenocrate legitur; qui cum casu quodam inter maledicos quosdam foret, atq; illis ex more obrectantibus, aliorum absentium famæ, subtristis tacuit. Interrogatus, cur frontem non exporrigeret? *Quia locutum me ali-*
quan-

quando pœnituit, tacuisse nunquam. Si nec istud proficiat, à confesso potius iudico abscedendum, exemplo Sancti Patris Augustini, ni alia quadam re introducta, venenati sermones queant interrumpi.

CAPVT XXV.

Modestia seruanda in comestionibus.

Breui methodo omnia, quæ hîc latè tractari possent, comprehendit spiritus sanctus, in Ecclesiastico. *Vtere quasi homo frugi, his, quæ apponuntur: Vt non cum manducas, multum odio habearis. Cessa prior, causa disciplina: & noli nimius esse, ne fortè offendas. Et si in medio multorum sedisti, prior illis ne extendas manum tuam, nec prior poscas bibere.* De eadem re S. Bernardus. *Obseruandus, inquit, est cibi modus, & terminus & quantitas: fugienda quoque sunt superflua, & adulterina condimenta. Obseruandus est modus, vt non effundat, qui comedit, animam suam super omnem cibum: Tempus, ne ante horam. Qualitas, quibus vritur communitas fraternitatis, excepta caussa manifesta infirmitatis.*

Eccl. 31

In Epist.

quadam.

Quorundam immodestia taxata.

Modestia itaq; quam hîc inuestigamus, præcipuè cernitur in gestu corporis componendo. Nonnullos est reperire, qui confestim, vbi accubuere, ad indicandam insatiabilem gulæ ingluuiè, & abdominis cupiditatem, insolita, immodestissimaq; membrorū omniū mobilitate afficiuntur. Oculis totâ perlustrant mensam, omnes perrant dapes, anhelant cupidis faucibus, prurientib⁹ dentib⁹, properant, scindunt frangunt, perunt, rapiunt, vorant, non vt homines, gn poti⁹ vt famelici canes: nondū quod ori ingesserunt, est deglutitū, & aliud, vt buccæ vtricularum instar rurgeant, inuehitur: Plus oculis quàm ore, plus

ore

I. Præceptum Modestie in comedendo.

ore, quàm stomacho capitur, ac deuoratur. Meminerint itaq; præceptorum, quæ facili Methodo sapiens Ecclesiasticus compendiosè præscribit. *Vtere quasi homo frugi his quæ apponuntur: ne te instar porcorum ad lintres accurrentium, contento impetu ad mensam effundas: ne properes quasi omnia tractu vno, quæ aliis quoq; vnà tecum apposta sunt, voraturus: ne ineptis gesticulationibus, omni honestatis ratione postposita, nauci te hominem, atq; brutorum instar, ad pastum abiectum esse, demonstra. Cur hæc? *Vt non, cum manducas, multum odio habeas. Quis enim huiusmodi belluinos mores non despiciat? non contemnat? non detestetur?**

II. Præceptum Modestie.

Cessa prior causa disciplina. honoris ergò, noli potestremus esse, in delicanis dapibus, ne Pamphagus aliquis, aut Milo Crotoniates, habeas.

III. Præceptum Modestie.

Noli nimius esse ne fortè offendas. Noli ventriculum cibis nimium infercire, quamobrem? Ne fortè offendas, ne lædas, ne dissipas bonam corporis valetudinem; ne fortè offendas, ne mentis statum euertas.

IV. Præceptum Modestie.

Et si in medio multorum sedisti, si ad conuiuium es vocatus, prior illis ne extendas manum tuam, nec prior poscas bibere. aliis conuiuis, te forsan dignioribus, honorem non præcipe, epulas capiendo, aut potum postulando: quin omnibus velis esse posterior. Hac breui compendio dicta, hic sufficiant, qui plura volunt, aliunde petant, ab iis, qui de moribus scripsere,

CAPVT XXVI.

Risus itidem moderandus in honestis conuiujs.

Grauitate, hanc in ridendo effusam immodestiam, arguit per sapientem sacra scriptura. *Risus dolore* Provi. 14.
miscbitur, & extrema gaudij luctus occupat. In Ec-
 clesiastico quoque sic habetur. *Melior est ira risu:* Eccl. 7.
quia per tristitiam vultus, corrigitur animus delinquentis. *Cor sapientium vbi tristitia est: Cor stultorum vbi letitia.* Et iterum: *Risum reputavi errorem: & gaudio dixi, quid frustra deciperis?* Et alio in capite eiusdem libri. *Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis, enunciant de illo.* Eccl. 19.
Demum: Fatuus in risu exaltat vocem suam; Vir autem sapiens vix tacite ridebit. Eccl. 21.
 Minatur quoque Christus in Euangelio, ita effuse cacchinantibus. *Vae vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.* Luc. 6.

Eam quoque ridendi facilitatem, acriter proscindunt sancti Patres. S. Augustinus ait. *Nihil est fedius immoderato risu, risu irrisione dignissimo.* Item alibi. *Inepta letitia dicitur, ut quid animi gaudium intus abscondis? Ingredere in publicum letus, dic aliquid foris, vnde vel te proximi rideant, fac eos letos tua letitia.* Et S. Hieronymus. *Risus dissoluit sapientem: ira corripit & emendat. Irascamur & nobis, si quando peccamus, irascamur & alijs; per tristitiam quippe vultus, melior fiet animus: Et idcirco vae nunc ridentibus, quoniam ipsi lugebunt.* Eodem de excessu S. Ambrosius loquitur. *Abhorre- re debemus, ab illis confabulationibus & colloquijs, quae nobis intolerabiles quosdam risus excitare solent: Vae vobis qui ridetis, quia flebitis. Et vae quod nihilominus occasiones quaeramus ad ridendum, & liberiori cacchinno indul-*

Risus nimis im-

probat.

L. 1. contra

Academi-

lib. de con-

si. In vi-

tiarum.

In Luc. c. 6.

Lib. Offic.

cap. 21.

Serm. ad Sorores. indulgendum, idq; inde consequamur, ut in hac vita modico quodam tempore rideamus, in alia verò in perpetuum desleamus. Et S. Bernardus. Nos miseri quare ridemur? qui de omnibus operib' nostris, in conspectu Angelorum, & omnium sanctorum, Deo rationem reddituri sumus.

In tabella spiritali. Quare non immeritò Ludouicus Blofius. Pudebit te vanè gaudere, si recordatus fueris Deum summè iucundū, summè amabile, summè fulgidum & serenū, summè gloriosum, tibi semper esse presentem, in quo, & propter quem solum, exultare debes. Et Plato tempestiuè monet. Sed neq; in risum nimium profusos nos esse oportet, nam effusum risum, vehemens plerumq; mutatio sequitur. Quod affirmat Quidius quoq;.

L. 7. Metamorph. Gaudia principium nostri sunt sepè doloris.

Sunt verò quidam adeo ad risum propensi, v' minima occasione data, in cacchinnos resoluantur. De Tyrinthiis refert Eustathius, q' cum φιλογέλοιος τ' ε' essent, & ob id apud vicinos malè audirent, Delphicū oraculū consuluerunt, quomodo ab hac mala existimatione liberari possent? Respōdit Pythias Si Neptuno Taurū immolarent, & ἀγέλας i' in mare proiicerent. Illi re deliberata, pueros omnes à sacrificio isto excluderunt, ne quam occasionē ridendi haberent. sed cum fortè puer quidam sese coetui intromiscuisset, & seridè absq; risu omnia administrari videret, nouitate rei perterritus, vultū & ipse tetricum s'inxit. Quam Profopœiā videntes astantes, in maximum cacchinnū effusi, irritū fecere sacrificiū. Democritus omnes deridere solit' erat, aiens omnes inflanire. Vndè etiam Gelasimum, id est risorem, eum ciues sui appellabant. Zoroastres Persarum Rex Magiæ inuentor, eadē hora risisse dicitur, qua natus est. Et à suis quoq; subditis eam obrem infamia notatus fuit; Osyris itidē, cupidissimū risus fuisse, ac promi-

Quidam prætermodum risibiles.

Alian. l. 4. de var.

Solinus Poet. c. 4.

dē quibusdā ludibrio habit^o perhibetur. Xenophan^o nunquā risum temperare potuit, Aristotele teste, atq; adeo stolidior cæteris estimatur. Et Hippaten^{ses} Theffali, Deum Risum coluere, cui quotannis in lætitia sacrificabant.

Quin & nonnullos risu emortuos legimus. Philemon Syracusanus, tempore Alexandri Magni, annos natus nonaginta, nimio risu perit. Videns enim asinum ficus edentem, mensę paratas; puero dixit: da nunc ei bibere, & sic mortuus ridendo corruit. Et Zeuxis quoq; Heracleotes pictor, qui ad Helenā, penicillo formandā, ingeniū omne, artiq; vires exposuit, cū vetulā quandā à se faberrimè pictam inspiceret, effusè tecum adeo risit, vt inter ridendum animā efflauerit. Philistiō, Nicęus Comic^o, similiter risu perit. Cæssio plures commemorare, Et ad qd plura?

Indubitarum est, in communi adagio, quo *Risum Synerusium*, dicebāt Græci, notare voluisse, effusiores cacchinnos, graui viro vehemēter indecoros, quod ab impotenti animo proficisci videantur; si quidē, vt turpe est, cordato viro, muliebri more eiulare, si qd doleat: Ita immoderato, in cacchinnū effundi gaudio, parū est decorum. *Aiacis* quoq; *risus*, in dicto-
rum abiit, quo illi taxantur, qui cum nulla risus causa est ita cacchinnantur, vt ilia mox crepent.

Verum enim verò, exempla eorū, qui nunquam planè, aut vix vnquam riserint, non pauca inuenio. quid attinet, iis percensendis, prolixū esse? Christum Dominum nunq̄ risisse scimus, nec multa de Apostolorū, & aliorum sanctorū risu, legimus. Plato iuuenis tam compositus fuit, vt nunquā, nisi modicè risisse deprehensus sit. Atq; ita modestum risum, non improbandum duxerim Hinc D. Hieronymus de Nepotiano. *Gravitatem mōrum, hilaritate frontis temperabat. gaudium in risu, non cacchinnum intelligeres.*

Omnes *Heliodorū.*

Diodor. Siculus, lib. 1. de rebus antiq. c. 3. Lib 7. Ethi corum.

Apuleius Floridor, lib. 1. Valerius Max. lib. 9. cap. 12.

Quidam risu emortui.

Pomponius Mela. Gyrald. Dia. 8.

hist. Poëti- cæ.

Synerusius risum.

Aiacis risum.

Laërt. 1. 3.

In Epitaphio Nepotiani ad

Heliodorū.

Omnes quidem, immodestior risus, dedecet in conuiuio, præcipuè tamen clericos, & sacerdotes, quorum modestia potissimùm apud Laicos innotescere debet. Hinc & Ioan. Chrysof. *Qui monachum profiteris, aut Ecclesie ministrum, qui crucifixus es, & debes lugere, & rides? Dic mihi ubi Christus hoc fecit? audisti hoc alicubi? nunquam, sed contristatum sepius, legisti.* Et S. iterum Hieron. *Ridere, & rideri, secularibus derelinque; Grauitas tuam personam decet, nunc flendi tempus est, in futuro ridendi. Beati enim fletus, quoniam ipsi ridebunt.* Et concil. Carthaginens. 4. sic statuit. *Inter Epulas cantillantē Clericum, excommunicationis sententia seueritate coërcendum decernimus: scurrilia, iocularia, risumque mouentia verba loquens, accerrimè corripatur.* Atq; hæc de immodesto risu coërcendo.

Homil. 15.
in Epist. ad
Heb.

Epist. ad
Demevri.
ad Virgi-
nem,
Can. 60.
habetur
dist. 46. c.
clericum,

CAPVT XXVII.

Fæminarum conuersatio & familiaritas nimia præsertim clericis & sacerdotibus fugienda.

Serm. 250.
qui est. 2.
Tom. 25.
post, Tri-
nit.

Periculum huiusce conuersationis, apertè denunciat S. Augustinus. *Inter omnia Christianorum certamina, sola duriora sunt prælia castitatis, ubi quotidiana est pugna, rara victoria, grauem castitas sortita est inimicum, qui quotidie vincitur, & timetur: Et ideo nemo se falsa securitate decipiat, nemo de suis viribus periculose præsumat, sed audiat Apostolum dicentem, fugite fornicationem. David enim ille sanctissimus in mille passibus, mulierem nudatam vidit, & statim homicidium fecit, & adulterium. Et aliqui in aliena domo, cum extraneis mulieribus, putant se castitatis obtinere triumphum; Ignorantes, dupliciter se apud Deum reos*

exist-

existere: dum & seipfos in periculum mittunt, & aliis exemplum peruersæ familiaritatis ostendunt. Hæc Augustinus non minus providè quàm verè.

Quare expressim monet sapiens. *Ne intendas fallaciam mulieris.* Et postea, cautius prospiciendum, suadere contendens. *Nunquid potest homo, inquit, abscondere ignem in sinu suo, ut vestimenta illius non ardeant? aut ambulare super prunas, ut non comburantur vestigia eius? quasi dicere velit; haud magis, cum feminis versari poteris familiariter, & non labi. Itaque*

Prouer. 5.

auerte faciem tuam à muliere compra, & ne circumspicias speciem alienam. Propter speciem mulieris multi peccauerunt, & ex hoc concupiscentia, quasi ignis exardescit.

Ecc. 9.

Et alibi: In medio mulierum noli commorari; De vestimentis enim procedit tinea & à muliere iniquitas viri.

Idem 42.

Et Paulus deniq; hortatur. *Adolescentiores viduas deuota. Quamobrem hæc omnia? Vix namq; imò, ne vix quidem, puritatis integritas, hoc in discrimine stabit inuiolata. Sancitum ergo a sacris Canonibus legitur: Clericus solus ad fœminæ tabernaculum nõ accedat, neq; properet, sine maioris natu sacerdotis iussione. Nec solus Presbyter, cum sola fœmina, fabulas miscat; nec Archidiaconus, sub prætextu humilitatis aut officii; frequenter intret domicilia matronarum, aut forte per clericos, aut domesticos, matronæ mandet aliquid secretè. Si agnitum fuerit & ille deponatur, & illa ab Ecclesia liminibus arceatur. Plures alii ad hoc ipsum propositum, Canones possent adduci; cura tamen breuitatis eos omittere cogimur.*

1. Tim. c. i.

Clerici fugienda mulierum familiaritas.

Dist. 61. ex epist. S. Clement. ad Iacob. fratrem Domini.

Vide dist.

81. can. volumus, qui est Symmachi Papa. can. in om-

Et Acc-

nibus, qui citatur ex 7. syn. can. cum omnibus ex Concilio Carth. ord. 7. can. Faminas, ex Syrico, epist. x. ad Himuerum Episcop. Tarraconensem, cap. 12. can. clerici, ex Concil. Aphric. 4. cap. 5.

Accedunt sancti Patres, qui & ipsi ardentem mo-
nent clericos, ne se temerè, foeminarum necessitu-
dini, intromittant. S. itaque Hieronymus sic scribit:
Hospitiolum tuum, aut raro, aut nunquam mulierum pe-
des terant. Omnes puellas aut virgines Christi, aut aqua-
liter ignora, aut aequaliter dilige. Idem in epistola alia:
Fuge personas, in quibus potest esse mala conuersationis
suspicio; nec paratum habeas illud è triuio: sufficit mihi
conscientia mea; non curo quid de me loquantur homi-
nes. Et certè Apostolus providebat bona, non tantum
coram Deo, sed etiam coram hominibus, ne per illum
nomen Dei blasphemaretur in gentibus. Et alia quadam
in Epistola: Virgo es: quid te mulierum delectat socie-
tas? quid fragilem & sutilem ratem, magnis committit
fluctibus, & grande periculum navigationis incerta, se-
curus ascendis?

Epist. ad
Nepot. de
vita cleri-
corum,
Ad Gerō-
niam de
Monoga-
mia.
Periculum
conuersa-
tionis cum
mulieri-
bus.

Ad Gau-
dentium de
Pacatula
sine cau-
tione,
Lib. 1. Of-
fic. cap. 20.

Assentit D. Ambrosius: Viduarum ac virginum
domos, iuniores clericos, nisi visitandi gratia, adire non
est opus. Et hoc cū senioribus: hoc est, vel cū Episcopo; vel
si grauior est causa, cum Presbyteris. Quid necesse est, ut
demus obrectandi locū secularibus? Quid opus est, ut ille
quoq; visitationes crebrae, accipiant auctoritatem? Quid
si aliqua illarū fortè labatur? cur alieni lapsus subeas in-
uidiā? Quam multos etiā fortes, illecebra decepit? Quāti
non dederunt errori locum, & dederunt suspicioni?

Ser. 58. ad
Iororem.

S. Bernardus etiam: Dispar sexus, in vnū collocatus,
illuc prouocat instinctum carnis, quo nascitur. Saepè fami-
liaritas vincit, quos vitium superare non potuit. Saepè oc-
casio peccandi voluntatē fecit, & facit. Sexus viri & femi-
nae diuersus; Et ideo si in vnum coniunguntur, statim
indē occasio peccandi nascitur. Circa ignem sedens, est
ferrea sis, aliquando dissolueris.

De

De periculo lapsus, præmonet etiam D. Cypria. *Lib. singu-*
lari. cleri-
corum.
 Vni contingit, per tempestates, nauigia feliciter explica-
 re, & alteri talis felicitas non potest euenire. hic vnus si-
 ne querela cum mulieribus conuersatur, alius cadit. Et
 ibidē post pauca, discrimē conuersationis, euidētī⁹
 denunciāns. De carbonib. scintille disiliūt, de ferro ru-
 bigo nutritur: morbos affides sibilant, & mulier fundit
 concupiscētia pestilentia, quā Salomon sic cōparat dicēs:
 De vestimento procedit tineā, & à muliere iniquitas viri.
 Et post multa: Ex improuiso, vel transeuntes, ad horā, *Prover. 25.*
 famineus aspectus occurrēs, velut sagittas, alienis oculis
 iactat. S. etiam Gregor. Neocesariēsi, *Expertus sum,* *Comments.*
 mulierem esse quandam mollem terram, vel tale quid. *in Eccl. c. 3.*
 Cor enim ipsius, quasi sagena, prætereuntes concludit. Quod si
 manu sola cōtingat, tenet. Sin amplexetur, vinculis tenet. *De virgi-*
 S. demūm Basilus. Sicut secretissima nature, in *nit.*
 Magnete lapide nouimus, non ipsum ad ferrū adduci, sed
 ad se potius ferrum attrahere: Ita & femineum corpus, *Orat. 2.*
 aduersus masculinum, ineffabilem accepit vim; per quam, *aduersus*
 ferme dixerim, ignorante anima, quæ in ipso est, viri cor- *vitia.*
 pus vltro, ad illicitum concubitum trahit. Nilus de per-
 niciose hui⁹ familiaritatis periculo sic loquitur. Mu-
 lierum aspectus, sagitta veneno illita, quæ ferit animū, &
 venenum immittit, & quò diutius manet, eò magis vul-
 nus computrescit. Et eodem loco nonnullis aliis inter-
 lectis. Ad ignem potius ardentē, quam ad mulierē iuue-
 nem, iuuenis appropinqua. Nam si ad ignem accesseris,
 dolore affectus resilies: At si femineæ verbis incensus fue-
 ris, haud ita facile recedes. Florent olera propē aquam sa-
 ra: & libidinis semina, mulierum familiaritate excitantur.
 Superfedendum existimo, plurium testimonio.
 rum productioni, ne iusto sin longior.

Ec 2

Mu-

*Seducti à
fœminis
cōplurimi,
Genes. 3.
Iudic. 16.
2. Reg. 11.
3. Reg. 21.
Epist. ad
Rusticum
Monachū,
Possidoni-
us in vita
D. Aug.
c. 26,
Lib. 3. Dia-
log. cap. 7.*

Mulierum conuersatione quis non fuit seductus? Testis est primus parens noster Adam: Testis est Samson: Testis Dauid: Testis Salomon. *Ioannes Baptista, inquit S. Hieronymus, sanctam matrem habuit, Pontificisq; filius erat, & tamen nec matris affectu, nec patris opibus vincebatur, vt in domo parentum, cum periculo viueret castitatis.* Interrogatus quondam D. Augustinus. *Quare cum sorore habitare fugisset? Quia, inquit, quæ cum sorore mea sunt, non sunt meæ sorores.* Et hoc eius commune dicitur. *Malū est, mulierē videre, peius alloqui, pessimū tangere.*

Nota sunt, quæ D. Gregorius scribit, de Andrea Fundanæ ciuitatis Episcopo; qui cū esset probatissima castitatis Antistes, quandam sanctimonialem fœminam, de cuius continentia castitateq; tam certus erat, atq; de sua, apud se, in Episcopo habitare permisit. Nihilominus indē accidit, vt hostis antiquus, hoc ex conuictu tentandi ipsum, arriperet ansam, tantumq; breui profecit, vt blandiendo, terga eiusdem fœminæ percuteret. qua de victoria cū Iudæus quidam, noctu gloriantem dæmonē, mirabili euentu inaudisset; re ad Episcopum delata, Baptismum petiit. Episcopus verò, protinus peccatum agnoscens, humi prostratus, veniam errati petiit; moxque de suo habitaculo, non solū eandem Dei famulam, sed omnem quoq; fœminam, quæ in eius illic obsequio habitabat, expulit.

*Fuga con-
uersationis
fœminarū.
Lib. 5. c. 6.*

Fuere adē nonnulli sanctissimi viri, qui ne fœminas quidem, ob hoc ingens periculum aspicere voluerunt. Sabellicus id commemorat de S. Ioanne Anachoreta, de Paulo Abbate, qui solitudinem, Fanephiso oppido proximam, incoluit. De Arsenio & Pione S. Antonii discipulo, itidem Abbatibus, De S. Martino Malsici Campaniæ montis solitario.

Mar-

Marcus Marulus. S. Thomas Aquinas, mulierem, quę castitatis ipsius propositum labefactare moliebatur, titone fugavit. S. Bernardus clamore. Quin Ethnicorum quoq; hoc periculū fugientium, exempla non desunt. Alexander Magnus, cum Darij hostis conjugem, omnium sceminarum, quę etate illa fuerunt, pulcherrimam, filiasq; virgines cepisset, eas videre noluit. Interim tamen tam sanctę, & fideliter, eas penes se, in castris habuit, vt proprias sorores. Idem cum apud Antipatridem cœnaret, isq; ad cœnam formosam Psaltriam induxisset, Alexander aspectu motus, in illā exarsit. Mox rogavit Antipatridem. Nunquid non & ipse mulieris amore teneretur? Illo confitente: O scelestę, inquit, non tu proinuis abduces è conuiuio mulierem? En quantum Regius hic animus continentię addictus erat. Zeno simul & Cleanthes, assidebant Chæremondæ cuidam fæminæ; quumq; sentiret affectum libidinis, Zeno, surrexit. Quod cum admiraretur Cleanthes: Etiā à bonis, inquit, medicis audio, aduersus inflationes optimum esse remedium quietem. Atq; ita vir integerimus, castitatis periculo se subduxit. Rex Asiæ Antiochus, Epheso discessit, ne amore captus, cum formosissima virgine, quæ Dianæ sacerdos erat, peccare cogereetur. Prudenter namq; prælio cum hoste abstinendū duxit, qui vix, neq; id, nisi fugiendo, vincitur. Clitomachus Pancratiastes, si quopiam in confesso, venereis de reb⁹ sermo incidisset continuo surgens discedebat. Idem de Archyta legitur, & Marco Catone seniore.

Adeò verum est quod Michaël Verinus eleganti versu expressit.

*Sapè pudicitiam, mulier, formosa propinqua,
Eripuit castis, multaq; damna dedit.*

Ee 3

Fæmi-

*In vita v-
triusq;.*

*Aulus Gelo
Noft. At-
tic 1, 6. c. 8.
Alexan-
dri Magni
continen-
tia,
Plutarchus
in Apop-
thegmat.
Regum.*

*Diog. La-
ert, 1, 7, c. 1.*

*Plutarchus
Regum A-
pophthe.
Ælian. 1. 3,
de varia
historia.
Ælian.
lib. 14.
In Epi-
gram-
matib.*

Fœmina peccati gluten; later anguis in illa.

Si sapiſ: hanc ceu ſit peſtis amara, fuge.

Noxia fœminei fugias contagia cœtus,

Quanti cauſa mali, fœmina prima fuit?

3. *Georgic.*

Virgilius quoq; non incongruè, de hac cum mulieribus familiaritate:

Carpit enim vires paulatim, vritq; videndo,

Fœmina.

Que omnia honeſtis atq; ingenuis viris, ſacro præſertim ordini, qui continentiam proſitetur, adſcriptis, incitamento ſint, ad declinandas eiſmodi, cum fœminis conuiuationes, vbi tentationis aliquid ſuboriri poſſit. nedum ſuſtineant, ipſorum in præſentia, introduci colloquia, de rebus veneriſ. Quod ſi fieret, aut id reprehendant & impediunt: aut ſi non poſſint vel ſubtriſti vultu diſplicentiam indicent vel è conſeſſu illicè excedant.

CAPVT XXVIII.

De Muſica conuiuiiſ adhibita.

*Conuiuio-
rũ parer-
ga qua?*

VEntum ergò ad conuiuiorum parerga. Muſicam, inquã, ſpectacula, choreas atq; alia oblectamenta, quæ ſæcularium hominum conuiuiiſ licitè adhiberi aliquando poſſunt. Non hic ago cum Clericis ac Religioſis, qui quid hiſce in rebus ipſorum ſtatu congruat, aliundè pernouerunt. Hac ad illos non pertinent. noſter eſt animus, ingenuos viros, eiſmodi ſanctum vitę genus haud profeſſos, iſthic informare, ne in quibuſcũq; oblectationibus, honeſtatis limites egrediantur, imò ne grauitè delinquant.

*Cur diuer-
ſa lenoci-
via præſen-
tatiſ
conuiuiiſ
adhibita?*

Ac primùm; yniuerſim aliquid, illis de lenociniis vt dicamus, videndum, cur veteres olim ea cõuiuiiſ ſuis

suis admiserint? iucunditatem ut conuivis atque latitudinem procrearent; quis non dicet?

Atqui verò & aliam huius permissionis causam indicat Diotogenes hisce verbis. Caterum primi illi Legis latores cum animaduertent, quod hominum studia non possent omnino tranquilla esse, admiscuerunt eis Musicam, saltationem, & rythmos, motu certo & ordine constantes, ad hoc ludos concesserunt, qui vel ad mutuam conjunctionem promouerent, vel ad verum agnoscendum, ac cuendumque ingenium facerent. Similiter illis qui Ebrietate & crapula adducti, aliquid mali perpetrabant, tibias & concentum accommodarunt; ut ingenia his modis irrigata, honestiores maturescendo mores acquirerent. Ergo inde colligendum. præcipue Musicam à veteribus usurpatam, ut Ebrietas à conuiuio profligaretur, quando animis, eius dulcedine ac suavitate delinitis, ac rapris, nimia vini licentia poculorumque violenta coactione impedita, sobrietas illusa conseruaretur.

Quin etiam oblectationis, & honestæ voluptatis ergo adhibere, non erit carpenda; imò pertæpè suadetur, tum ad leniendas animorum asperitates, tum ad illicitas cupiditates reprimendas. Hinc Alexander ab Alexandro. Platonis institutum erat, ut Iuuentus Musicæ disciplinis, inter primas artes instrueretur, ut grauiora studia, honesta voluptate lenirent. Id quod Pythagoras quoque censuit, qui repentinos motus animi, & mentis perturbationes, nullare magis, quam vocum concentu emulceri putauit. Vnde Clinias Philosophus Pythagoræus, apud Ælianum, si quando ad iracundiam se præcipitem ferri sensisset, confestim chordis adaptatis, Cytharam pulsabat. Interrogantibus cur id faceret? Respondit. Quoniam animo mitigor. memorabilis est historia & scitu digna

Primum
iucundita-
tu ergò.
Lib. de
sanctitate
apud Sto-
bæum. ser.
41. de Re-
publico.
2. Causa
arcende te-
mulentia.

Genial.
dier. lib.
2. cap. 25.

Musica ho-
minum de-
mulet a-
rimos. Lib.
14. de va-
ria histo-
ria,

Ec 4 digna

*Lib. 1. Me-
trop. c. 27.*

digna, quam Albertus Crantzius recenset. Ludouicus Pius Imperator, cum Theodulphi Episcopi cō- filio & instinctu regno exutus, captus & in carcer, à Lothario Impio filio coniectus esset, liberatus & restitutus in regnum, vinctum vicissim Theodulphū, carceri includit; in quo cū hymnum: *Gloria laus & honor tibi sit, Rex Christe Redemptor;* quem in custodia composuerat, ipso die Palmarum, audiente Imperatore cātaret, eius dulcedine permollitus, veniam dedit Theodulpho, vitæ suæ insidiatori, & liberum abire permisit. Verissimum itaq; quod ait Franciscus Petrarcha. Est haud dubiè in animis hominum generosis maximè, potētissima Musica, sed effectus supra fidem varii. hos ad lætitiā, illos ad sanctum & deuotum gaudium, piaq; nōnunquam lachrymas mouet.

*Francisc.
Petrarcha
de remed.
viriūque
fortune,
lib. 1. Dial.*

*23.
Lib. 6. an-
tiq. Iuda-
sar. cap. 9.*

Iosephus quoq; de Saule Rege Israhelitarū primo: *Dauid ad Samuelem, inquit, demonū incursum exagitatū, accersitus est, vt cantu demulceret astuantem mentis furorem. Id quod praestitit. Nam quoties in morbum incidit Saul, stans Dauid ad caput, cū sacros hymnos voce & fidibus cecinisset, ad sanam mentem redactus est.*

*Musica
multas im-
pegit ma-
las cogita-
tiones,
Eustath. in
3. Odyss.
Homer.*

Musica quoq; multas impediri subinde malas cogitationes, in Clytemnestra, Agamemnonis vxore, docetur. Hanc enim Ægyptus non prius corrūpere potuit, quā Demodocum, Poētā & Musicū insignē, qui Clytemnestrā ab Agamēnone custos erat relictus, è medio sustulisset. Tanta erat Musicæ vis in castitate tuenda. Eandem ob causam Plemius, Demodoci frater, ab Vlysse, Penelope vxori custos datus, esse tingitur, qui vt in primo Odyss.

Βίη παρὰ τοῖς μνηστῆσι μείδ' ἔειδ' ἄ

Coactus apud procos canebat; non turpes fabulas, sed miserabilem Græcorum reditum à Troia. Coactus autem canebat, quia non, ut procos oblectaret, sed ut Penelopen custodiret, in Ithaca, ab Ulyffe relictus erat.

Hæc ob causas omnes, Græcis, ut Plutarchus ait. *In Laconibus.* Nullum conuiuium suaue videbatur absq; Musica; cuius modestum vsum, nemo sanæ mentis poterit improbare.

Abfit verò omnis lasciuia, procul sint turpes amatoriaq; cantilena, quas, ut morum, animorumque corruptelas perniciosissimas, honesti viri non tolerant. Nam ut S. Ioann. Chrysoft. ait; *Quemadmodum sordes & limus, aures corporis obstruere solent: Sic meretricij cantus aures mentis solent oblinire, atq; immundas facere. quasi enim sterces auribus vestris immittunt, huiusmodi cantilena, & quod Barbarus ille minabatur dicens: Comedetis sterces vestrum, id nunc multi non verbo, sed re in vobis faciunt, imò verò multò peius ac fædius. Nam fornicarij cantus, multò magis quàm stercorea, sunt formidabiles.*

Moderatum verò, & non nimium Musices vsum, permittendum dico, ne animi eius dulce dine illecti, penitus effæminentur. Id ipsum veritus est quoq; de suis Turcis Solimannus Turcarum Rex. Nam cum ipsi à Francisco I. eius nominis, Gallorum Rege, peritissimi, in omni genere Musicæ, artifices, donati missi essent, illis primò summo opere delectatus fuit. Mox cum Constantinopoli summo studio populam ad audiendum concurrere, & earum artium disciplinam affectare cerneret, veritus, ne animi ciuium effæminarentur, instrumentis omnibus confraçtis, & igni absumptis, Musicos ipsos Francisco Regi remisit. Cavit quippè perfidus Mahometus in

Ec 5 Alco-

Omni lasciuia sic procul à Musica. In Psal. 118.

Similia. Cantilena amatoria.

Vsus Musica sic moderatus.

Lycosth. In Theatro vit. hum. volum. 1. Lib. 1. Turca Musiam auerabat.

Alcorano suo, omnia ea, quæ Barbarorum animos ad segnitiam emollire, & ad bellicæ Fortitudinis enervationem, redigere possent. Vinum, Musicam, artes deniq; omnes liberales, falsò hac de causâ suspensitas habuit. Quæ res monet, ne excedatur modus; neque animi liberales Musicæ se totos addicant, omni alia reiecta cogitatione atq; cura.

Non possum verò quin hic reprehendam prodigos illos pecuniarum suarum dilapidatores, qui exemplo quorundam Imperatorum, in aulæcos, fidicinesq; sunt ita profusæ liberalitatis, ut absq; vilo modo iis pecunias elargiantur, loculosq; non penitendo, atq; incomparabili damno persæpè, exhauriant. Meminit Macrobius delectatum Augustum Imperatorem, inter cœnas, pueris Symphonicis, quos ideo ingenti copia frumenti donauit. Caligula verò Suetonio teste, cuidam Eutycho, in quadam comessatione inter Apophoreta, vicies sestertium donauit, quod esset ære nostro, quorundâ computatione, viginti millia ducatorum. Vespasianus quoque, Tarpeio Diodoroq; Cytharœdis, ducenta sestertia, dedit, plurimas insuper coronas aureas. Horum imitati, prorsus immanes largitiones, nostri quoq; Germani, erga Cytharœdos atq; fidicines, nimium prolixa sunt benignitate, præsertim Ebrij. Satius fuerit, arbitrio meo, si quod illis non debetur, ad vultus pauperum Christi reseruaretur.

Profusi nimum largitores in fidicines.

Saturnaliu lib. 4.

In Caligula Imp.

In Vespasiano.

Delectus in Musica.

Osiores Musica.

De delectu habendo in Musica, quilibet suas consulat aures, ac honestatis rationem, quid cuiq; temporali loco atq; personis conueniat.

Corrupta verò quorundam iudicia, hic taxari merito possent, qui vocalem, quam dicunt Musicam, quæ diuersarum vocum concentu efficitur, rusticanae quidem vtriculæ post ponendam censent, quos vix aliud symphonix genus delectat, præterquam il-

lius Tonij, Vtricularij fistulicinis, apud Baptistam In Bucolis
Mantuanam, quando *cu.*

- *Multiformi Tonius cui Tibia buxo,
Tandem post epulas & pocula multa, sonorum
Ventriculum sumit, buccasq; inflare rubentes
Incipiens, oculos aperit, ciliisq; leuatis,
Multotiesq; altis flatu à pulmonibus hausto,
Vtrem implet, cubito vocem dat tibia presso.
Nunc huc nunc illuc digito saliente, vocando,
Pinguibus à mensis, Iuuenes, ad compita, cantu
Saltidico, dulciq; diem certamine claudit.*

Deprauatum hoc illorum iudicium, à barbara *Plutarch.*
quadam inscitia profectum, simile est illi Antea Scy- *Apops.*
tharū Regis sententiæ. Nam is cum Ismeniam opti- *Regum.*
mū Tibicinem in bello cepisset iussit canere: atq; ce-
teris eius suauitatem admirantibus, ipse per ventum
& Acinacem iurauit, *sibi incundius esse, audire hinni-*
tum equi, quàm Ismenij tibia. Et illos hisce imperitis
rerum æstimatoribus adiungo, qui repudiata facile
Musica, ad res futiles alias, facillimo negotio se transfundunt, quod & apud Iasios, populum magna ex parte piscibus victitantem, contigisse narratur. Nam cum apud eos insignis quidam Cytharædus, *Erasm. A.*
in foro publico egregiè fidibus luderet, omnes ac- *pops. lib. 2.*
currerunt, attoniti cantus dulcedine. Verum simul atque tintinnabulum sonitu signum dedit, ad esse pisces venales; turba subito deseruit cantorem, & ad piscium mercatum aduolauit, vno excepto, qui quod surdaster esset, tintinnabuli sonitum non audierat, aut certè non attenderat. Huic Cytharædus, propius accedens, gratias egit, quod & artem honorasset, & ipsum non passus sit esse prorsus desertum. Tum ille, *an sonuit tintinnabulum? Imò sonuit,*
inqui-

Inquiebat Cytharædus: *Valeas ergò cum Cythara tua; seſeq; mox, vt alij, ad piſces proripuit: ac Cytharædo liberum erat, ſibi canere & Muſis.*

Hæc diſta ſint de Muſica; ab ea ad ſpectacula & alia id generis ludicra nos transferemus.

CAPVT XXIX.

De ſpectaculis, hiſtrionibus, Mimis.

*Lib. 1. Ph.
miser,*

Silius Italicus teſtatur, ſolitos olim veteres inter conuiuia gladiatorum, mutuis ſeſe vulneribus lacerantium ſpectacula agitare, more à Campanis orto, mea ſententia, quibus illud Strabo adſcribit, ſic enim eleganti verſu Silius.

*L. 5. Geo.
graph,*

*Quin etiam exhilarare viris conuiuia, cæde
Mos olim, & mifcere epulis ſpectacula dira,
Certantum ferro; & ſæpè ſub ipſa cadentium
Pocula, reſperſis non parco ſanguine, menſis.*

Frequentius erat, amores mulierum, & adulterii, ſpectaculis, item Tragicas actiones & cædes repræſentare, quibus præter omnem modum, ingenti virtutis ruina, cum primis addixerat ſeſe Ethnica vetuſtas. Verat verò Apoſtolus, Chriſtianis hominibus, illius generis oblectamenta omnia, quæ fæditatem aliquam, aut complectuntur, aut ſaltem inſinuatam, & impreſſam ſpectatorum animis, relinquunt, ſiue Comædiis conſent, ſiue Tragædiis, hiſtrionibus ac

Ephes. 5.

Mimis. Turpitudine aut ſtultiloquium aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinet, nec nominentur in vobis, ſicut decet ſanctos. Quæ verba Lactantius excipiens & exaggerans. Itaq; his & delectantur, inquit, & libenter inter-

*L. 6. diui-
nar. Inſtit,
cap. 20,*

ſunt; quæ quoniam maxima ſunt irritamenta vitiorum, & ad corrumpendos animos potiſſimum valent, tollenda ſunt nobis; quia nõ modò ad beatam vitam nihil con-

ferunt

serunt, sed etiam nocent plurimum. Et inferius propè finem capit. Nam & Comica fabula, de stupris virginum loquuntur, aut amoribus meretricum; Et quo magis sunt eloquentes, qui vitia illa finxerunt, eò magis sententiarum elegantia persuadent, & facilius inherent audientium memoria, versus numerosi & ornati. Item Tragicae historiae subiiciunt oculis, parricidia, & incesta Regum malorum, & Cothurnata scelera, demonstrant. Historionum quoque impudicissimi motus, quid aliud, nisi libidines, docent, & instigant? quorum eneruata corpora & in muliebrem incessum habitumque mollita, impudicas feminas, inhonestis gestibus, mentiuntur. Quid de mimis loquar corruptelarum praeserentibus disciplinam? Qui docent adulteria, dum fingunt, & simulatis erudiunt ad vera. Quid Iuvenes aut virgines faciant, cum & fieri sine pudore talia, & spectari libenter ab omnibus, cernunt? Admonentur utique, quid facere possint, & inflamman- tur libidine, quae aspectu maxime concitatur; ac se quisque pro sexu, in illis imaginibus praefigurat, probantque; illa dum vident, & adherentibus vitiis, corruptiores ad cubiculari revertuntur. Nec pueri modo, quos praematuris vitiis imbui non oportet, sed etiam senes, quos peccare iam non decet, in talem vitiorum semitam prolabantur. concludit tandem. Vitanda ergo spectacula omnia; non solum, ne quid vitiorum pectoribus insideat, quae sedata & pacifica esse debent, sed ne cuius nos voluptatis consuetudo delinuat, & à Deo, atque à bonis operibus auertat.

Tertullianus quoque, infensissimos ostendit fuisse, L. de Spectaculis. cap. 17. primos atque optimos Christianos, huiuscemodi spectaculis, atque inter alia multa sic loquitur. Impudicitiam omnem amoliri iubemur; hoc igitur modo etiam

Spectacula
officinae li-
bidinis.

etiam à Theatro separamur, quod est priuatum confis-
 rium impudicitiae, vbi nihil probatur, quàm quod alibi
 non probatur, ita summa gratia eius, de spurcicia pluri-
 mum concinnata est. Quod si omnis spurcicia nobis exce-
 cranda est, cur liceat audire, quod loqui non licet? Cum
 etiam scurrilitatem, & omne vanum verbum, à Deo iu-
 dicandum sciamus; cur aequè liceat videre, quæ facere
 flagitium est? Cur quæ ore prolata, coinquinant homi-
 nem, ea per oculos & aures admissa, non videntur coin-
 quinare? Cum spiritui appareant aures & oculi, nec
 possit mundus prestare, cuius apparitores inquinantur,
 habes igitur & Theatri interdictionem, de interdictione
 impudicitiae. Non minus improbat eiusmodi specta-
 cula S. Ioannes Chrysostomus. Sed puto, theatra fa-
 ciunt hæc: infranes nobis iuuenes constituunt, & incom-
 positos. Quæ hic in Ecclesia per Concionem verbi Dei ad-
 ficiuntur, illis subuertuntur: nec hoc solū, sed etiã alia. ne-
 cessarium est illos immunditia repleti. Et idem accidit,
 perinde ac si quis expurgare locum velit, in quem fons su-
 perpositus, cænum superne demittat; nam quantumcum-
 que purgaueris, rursum aliud influit. Idem hic fit, cum in-
 gressos à Theatris, immunditiam reportantes, expiaueri-
 mus; eò rursum abeuntes, minorem ac maiorem suscipi-
 unt jordem. Et S. Bernardus. Cæterum spectacula va-
 na, rogo quid corpori præstant? quid uè animæ conferre
 videntur? ac certè nihil in homine, cui curiositas proficit in-
 uenies. friuola prorsus, & inanis, ac nugatoria consola-
 tio. Et nescio quid illi durius imprecer, quàm vt sem-
 per habeat, quod requirat, qui incundæ quietis pacem fugi-
 gitans, curiosa inquietudine delectatur.

Homil. 40.
 ad popul.
 Antioch.

Lib. 6. de
 Proud. Saluianus itidem, grauitè oppugnat eiusmodi
 lasciuia spectacula; multis de causis. Talia sunt, quæ
 isthic

Hic sunt, ut ea non solum dicere, sed etiam recordari aliquis, sine pollutione non possit. Alia quippe crimina, singulas sibi ferme in nobis vindicant portiones, ut cogitationes sordidae animos, ut impudici aspectus oculos; ut auditus improbi aures, ita, ut cum ex his unum aliquid errauerit, reliqua possint carere peccatis. In Theatris vero, nihil horum reatu vacat, quia et concupiscentiis animus, et auditu aures, et aspectu oculi polluuntur, quae quidem omnia tam flagitiosa sunt, ut etiam explicare ea quissiam, atque edisserere, saluo pudore non valeat. quis enim integro verecundiae statu, dicere queat; illas rerum turpium imitationes? illas vocum et verborum obscenitates? illas motuum turpitudines? illas gestuum scditates? quae quanti sint criminis, vel hinc intelligi potest, quod et relationem sui interdicant, nonnulla quippe, etiam maxima scelera, incolumi honestate referuntur, et nominari et argui possunt, sole theatrorum sunt impuritates, quae honeste non possunt vel accusari.

Et sane, inquit doctissimus Lipsius, plerique Theologi et priscis, cum viderent, pietatis damno, additum deumque; populum, his ludis, passim inuecti in eos, ut libidinis ac seuitiae fontes: ac bene illi.

Quamobrem laudatur Alcibiades, qui propter versus quosdam Eupolim Comaedum, in mare iussit demergi, cum hoc dicto. Tu me in scena saepe merxisti Eupoli: ego te semel in mari. Augustus quoque Caesar, Hylam Pantomimum in atrio domus suae, nemine excluso, flagellis verberavit, praetore licentiam histrionis culpante. Pyladem etiam vrbe ac Italia semouit, quod spectatorem, a quo exhibebatur, demonstrasset digito, conspicuumque fecisset. Fugienda ergo honestis conuiuis ea spectacula, quae quamcumque re turpem, aut inhonestam

Lib. 1. Sa-
turn. serm.
cap. 7.

Lycosth.
Theat.
vit. hum.
par. 2, l. 11.

Sueton. in
Augusto.

Cur fugi-
enda in-
honesti
sp. Spectacula

honestam representant; tum quod eorum actores sunt vanissimi scurræ, ingenio subdolo, versipelli animo, effrænata lingua, ac inuerecunda, peruersissimis moribus, homines sine lare & tecto; tum quod eiusmodi ludicris, tam exemplo quàm verbo, ois turpitude in respublicas inuehitur. Primò præit exemplum; quæ docendi ratio, cum vel ad res difficillimas sit expeditissima & certissima, quantam habebit vim in peccato, quod vel sine omni Magistro, humanæ corruptela naturæ, per se nimium, pro dolor, & nouit & appetit? Tum Exemplo superaddit orationem ac verba; quæ sola quidem, ad inflammandos animos quantū momenti habent? Et cum æstuanti mero cupiditati carnis, acti onis, & gestuum impura leuitas, accesserint, quis tam erit constans? qui non erit animus, qui non deiciatur?

At fabulas inquires huiusmodi Comædiæ continent, & res fictas mimi atq; histriones representant.

Li. I. c. 20. Esto: Semper tamen illud Lactantij verbum oraculi nobis loco. *Docent adulteria dum fingunt, & simularis erudiunt ad vera.* Quod idem affirmat Minutius

In Oratione. *Fœlix. Mimus vel exponit adulteria, vel monstrat: Et enervis histrio, amorem dum fingit, infligit.* Hæc quidem sic accipienda velim, vt omnes omninò, rem aliquam turpem tractantes scenicæ actiones, repudi-entur. Concedendæ tamen, imò & laudandæ alix, ac fructuosissimè conuiuuijs adhibendæ, quæ res piæ aut sacras continent, aliquam uie aut è sacra scriptura excerptam, aut è rebus gestis sanctorum historiam, quibus & honesti dignitas, atq; pulchritudo, exprimitur, & relaxati simul aspectantium animi, virtutum ardore inflammentur.

Ad extremum & ij malè faciunt, qui tantam penunij vim in histriones effundunt, cum à Sancto Augusti-

gustino dictum sit: *Donare res suas histrionibus, vitium est immane, non virtus. Et scitis, de talibus, quàm sit fama frequens, cum laude, quia laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & qui iniqua gerit, benedicitur.* Hinc Philippus Galliarum Rex, Vincentio a Beluacensi, & b Olao teste fertur dixisse. *Histrionibus dare, est demonibus immolare.* Satius ergò & hæ perditæ expensæ, in pios vsus, pauperumque inopiam subleuandam, quàm in ganeones & scurras elocantur.

Tract. 100.
ad 16. cap.
Ioann.
Nimium
largi in hi-
striones.
a Specul.
hist. lib. 29.
cap. 41.
b Lib. 15.
cap. 31.

CAPVT XXX.

De scurris & morionibus.

Delectantur plerique ditiores, scurrarum atque morionum consuetudine & ineptiis, dum conuiuantur. Sic circulatorum Indos, Alexand. Macedo ad nuptiale conuiuium adhibuit. Sic Diocletianus Imperator, Genesium quendam, arte mimum infamem, Christianos turpissimis moribus irridentem aluit. Sic Sarmentus, Romanus Eques, scurrilitate notissimus erat, & complures Romanæ nobilitatis principes, vt & Apitius Galba sub Tiberio Cæsare. De quibus Iuuenalis:

Eliau. lib.
8. varia
hist.
Volatera.
li. 16. An-
throp.
Satyr. 5.

*Si potes illa pati, quæ nec Sarmentus, iniquas
Cæsaris ad mensas, nec vilis Galba tulisset.*

Sic Burram ganeonem percelebrè, natione Hispanum, Sigismundus Imperator secum habuit, què in conuiuio eum in modum oneravit argèto, vt sub pondere iam fatisceret. Sic Otto lucundus, Austriæ dux facietis hominibus summoperè delectatus legitur, inter quos summis in delitiis habuerit, quendam Vigandum à Teben, Parochum in Calenberga, pago ad Danubium. Egregium scurrarum fuisse Maximianum quendam, memorat Horatius:

Lycosth. in
Theat. vi-
ta hum.
vol. 2. li. 11.
Lazius in
Genealog.
Austriac.
lib. 2.
In 1. Epist.

E f

Manius

Manius ut rebus maternis atq; paternis
 Fortiter absumptis, *Urbanus* caput haberi,
Scurra vagus, qui non certum praesepere teneret.
 Impransus ciuem qui non dignosceret hoste,
 Quolibet in quemuis opprobria discere seuius.
 Ingluuius & tempestas, *Barathrumq;* macelli:
 Quicquid quaesierat, ventri donabat auaro,
 Exhaustusq; bonis, patinas caenabat omasi
 Pinguis, & agnini, tribus vrsis quod satis esset.
 Scilicet ut ventres, lamna candente nepotum,
 Diceret vrendos correptus. *Manius* idem
 Si quid erat nactus, praedae melioris, vbi omne
 Verterat in fumum & cinerem: Non hercule miror
 Aiebat, si qui comedunt bona, cum sit obaeso,
 Nil melius turdo, nil caena pulchrius ampla.

Scurrae
 probis vi-
 ris non ad-
 mistendi.
Aneas
Sylvius lib.
 2. comen-
 tar. de re-
 bus gestis
Alfonsi,

Iouian,
Pontian, de
 liberalita-
 te.

Cui similes hodierno die plures vbiq; reperim-
 tur. Non sunt verò honestis viris eiusmodi homines
 tolerandi, saepe enim, & amaris alios verbis pungit,
 occulta produnt, & nulla honestatis ratione habita,
 turpissima quaeque effutiunt. Quas ob causas *Fri-*
dericus Caesar potentissimus, interrogatus, an *Mo-*
riones ad conuiuium intromittendi essent? Neque
stultis, inquit, delectari possum, neq; superbis esse amicis.
 Vtinam & iam Principes viri hoc dictum cordi sibi
 esse permitterent, qui hac hominum facie ita dele-
 ctantur, ut plerunq; omnes aulae, stultorum ac *Mo-*
riorum sint officinae. *Alfonsus* item *Aragonum* rex,
 aliam ob causam, quanquam liberalissimus esset,
 stultos tamen ac *Moriones*, ne vix quidem admittis
 qui tales sunt, cisternae rimosae perfimiles esse, di-
 cens, quas ut nullus impleret imber; sic hos nulli,
 quamuis magni proventus, rerumque compendia,
 exatiarent.

De urbanis, facetis, lepidis, falsis, festiuis conuiu-
toribus.

Ostendendum omnium primò qui, & vnde ta-
les homines, comitate ac lepore non inelegā-
tes appellati olim à veteribus.

Vrbani.
Lib. 1. de
ser. cap. 8.

De urbanis hæc definit Iouian. Pontanus: Et vr-
banos quidem vocauere, quod in oratione vterentur, &
eo, qui in vrbe conuersaretur, digna, cum viuen-
tium in agris, vita esset agrestior, & sermo etiam, qui
rura referret, rusticanæq; consuetudinis, tum mores, tum
etiam locutionem ac gestus.

Faceti.

Facetos ita describit: Quod in congressionibus col-
locutionibusq; domesticis, familiaribus item & popula-
ribus in sermonibus, verba cum incūditate facerent, cūq;
audietium voluptate, ac recreatione. Lepidos hisce de-
pingit verbis: Lepidus is videtur, qui suauitate dicendi
teneritudineq; quasi quadam, delectat, & verborum &
verū. Atque inter sapes, suaues quidam tantum sunt,

Lepidi.

Salsi.

quidam & suaues simul, & falsi; sic etiam & dicta ali-
qua tantum lepida; alia lepida pariter & falsa, quemad-
modū ratio ipsa fert, aut dicendi aut respondendi. Vt cū
Pompeio Ciceronem illudens, quanquā vultu for-
tasse hilariore dixisset, interrogas: Gener vbi est tuus?
Ibi Cicero, qui amarū, & aculeatum inesse quiddam
verbis illius intelligeret, reddidit illi in respondēdo
par: vbi & socer tuus est? inquit, erat enim Cæsar
belli suscepti Dux, & author, quē Dolabella seque-
batur. Itaque & qui aderant, suauitate eos, atque ex
temporalitate responsi affecit, & suauitati salem ad-
iunxit. Hæc dicuntur falsa, & qui iis vtuntur falsi. De

Cap. 9. lib.
1. de serm.

Festiuis autem hæc Pontanus habet: Festiui videtur à
Ff 2 fan-

Qui festi-
ui?

fando dicti, vetustate temporū immutante literas. Festis .n. diebus mos fuit, & benignè hilariterq; affari populū, & in ludis qui in honorē Deorū fiebant, oblectare eos, qui diuinas ad res conuenerant, blandè eos appellando & accipiendo comiter. Quanto autē studio, diebus iis festis oblectamenta quærentur, indicio sunt, & ludi, & tibia, & tuba & cantus, & choreæ, & lectisternia, & templorū apparatus, ac theatrorum & porticuū & viarū, & ipsa etiā fercula. Vt qui illis in ludis, sacrificiis, pæpis, ferculis, in populariū ac conuenarum gratiā iucundè se haberent, eaq; & excogitarent & loquerentur, quæ ad iucunditatem facerent & letitiam, merito festiui vocarentur. adhibent præterea festiui, in iocando æquè ac ludendo, dicendoq; varietatem permultam, quæ sermones maximè condiat, vt quæ in celsationibus, animorumq; relaxatione, præcipuè exigatur. De comibus ita loquitur; Iam verò comis viri studium eò spectat dicendo, vt delectet; pariatq; audienti delectationem. Eius tamen consiliū est, quæ à se dicuntur, non vt delectent modò, verum etiam vt sint grata, nec solum verba, sed & res ipsa, quæ dicuntur; quippe cuius studium sit gratificari, atque in gratiam loqui audientium.

Cap. 10.
ibid.
Quis comi-
mu?

Cap. 12.
Nota con-
ditiones
hominis
Faceti o-
mnib. nu-
meru ab-
solutissi-
mi, qui a-
lios debeat
recreare.

Hæc omnia deniq; in vno vt homine inueniantur, hæc requirit condiciones. Nos eum quarimus, qui omni ex parte munus ipsum impleat, qui è iocis, suauibusque dictis, oblectationem tantum querat, ac recreationem post labores; qui & salem habeat in dicendo, & quæ ipse dicit, tanquam illo condiat, qui leporem misceat, qui verba apta, idonea, concinnata, iocis que accommodata vsurpet, vultumque illis adiungat, vbi opus est, ac gestum, qui fabellis narrandis, reci-

randisque iocosis ac ludicris rebus, & curas sedet, & delinuat molestias. qui non discedat urbanitatis à finibus, aut è ciue in rusticum, atque agrestem transeat, ex ingenio in seruum, aut seruo persimilem, ni fortè res ipsa tulerit, qui minimè volens offendat dictis, nisi lacesitus. Idque tamen urbanè, qui & temporis, & loci & audientium, & sui ipsius, & quam gerit personæ, & ætatis & negotiorum, & publicæ priuatæque letitia habeat, ac tristitia mœrorisque rationem; Idque cum primis curet in singulis, vt retineat modum, ne & verba profundas & iocos; qui denique summo studio id videat, ne cum alios in risum prouocat, ipse ab astantibus risui habeatur, trivioq; dignior iudicetur, quàm honestorum atq; ingenuorum hominum audientia, atque confessu. Demum etiam, qui intelligat, perindè vt cessatio omnis, quiesque conceditur, relaxandi gratia, vtque reditus ad labores & negotia non sit grauis: sic iocos, dicta, sales, lepores, facetiasq; concedi, ne vitam, cogitationesque nostras omnes, studiasq; in iis collocasse, aut in ocio, desidiaque, aut in marcescentia potius, nos appareat. hunc, ni fallor, maiores nostri, vno verbo facetum vocauère. In quo tum urbanitatem, tum sales & iocos, tum lepores ac festiuitatem omnem inclusam voluère. Hæc omnia Pontan^o.

Atq; vt exemplis res clarior fiat, in Lucio Crasso oratore, summa semper grauitas fuisse dicitur, & cum grauitate iunctus, facetiarum & urbanitatis, oratorius, & nō seruilis lepos. Excelluit & hac in virtute Afinius Pollio, omnium horarum homo, qui cam ob rem & leporum & facetiarum pater, appellatus est. Et ipsemet Cicero, non tam facundus, quàm facetus fuit. Cōstat eum sæpè, iocis ex tempore, platis, reos quos defendendos susceperat, magnoperè iudicib, insinuasle. Hæc ob causã à Vatinio inimico,

Cic. de Oratore,
Facetorum exempla,

Erasm. lib. 6. Apophth.

Sueton. in Aug. *consularis scurra, cōtemptim vocatus fuit. Octavius Augustus iocos dicere & pati potuit; maiore vrbannitate, an æqtate, nescias. Nicolaus Damascenus, vir doctissimus, tam iucundis moribus, præter formâ corporis fuit, vt idē Augustus Cæsar, Suida teste palmarū balanos pulcherrimos, appellari, de eius nomine, Nicolaos præceperit. Sunt & qui falsissimè, pariter ac lepidissimè alios reprehendere norunt, ac vicia taxare, absq; tamen conuitio & contumelia, cuiusmodi notabilem historiam recēset Sozomenus, de S. Basilio Magno, Episcopo Cæsariensi; erat hic admodum iucundus, etiam in congressibus inimicorum. Valens Imperator contra ipsum, orthodoxus q; esset, varios submisit, qui ei verbis, minis, ac supplicii psuaderent, ad partes Arianorū vt se trāsferret, Et quodā tempore Demosthenē quēdam, ad ipsum destinauerat, hominē audacem & furibundū, qui cum blasphemis in Basiliū debaccharetur, barbarismo fortè quodam lapsus est; quod modesta Ironia excipiens D. Basilius: *Vidimus & nos, inquit, Demosthenem sine literis; At cū importunius blaterando, pergeret; ita eum obiurgauit. Tuum est de pulmentariis cogitare, & non diuina dogmata decoquere.* Eiusdem fermè farinæ aliud refert Antonius in Melissa. Nam sapiens quidam, cū imperitus medicus ei dixisset: *Nimum senex es factus,* respondit: *Berè quidem & satis feliciter; Medico enim, te præsertim, nunquam vti placuit.* Augustus item Cæsar cuidam quod inidoneus esset, ab officio remoto, congiariū petenti, atque addenti, non se cupiditate ad id petendum induci, sed pudoris proprii respectu, & vt sine noxa, præfecturam equitum spontè dimisisset, insuper & liberalitate Cæsarea, dignus haberetur, sic elusit: *Tu te accepisse palàm dicito, ego me dedisse non negabo. Nec illud est inurbanius. Quidam**

Lib. 6. c. 16. Facetiariū quēdam exempla,

Par. 1. ser. 56,

Lycosth. Thearr. 206, 2. li. 11.

Ibida

Romanos Eques, diem extremum obierat, post cuius mortem, æs alienum ingens, quod vsq; ad extremū, vel extra terminū, occultauerat, emerfit, re cōperta, miratus Cæsar Augustus. *Ite, ait, & cubicularē eius mihi culcitram comparate.* Obstupentibus mandatum; rationem adiecit, *Somnos ciebit culcitra, in qua ille tantis debitorum molibus oppressus somnum capere poterat.* Et Zeno Zitiæus in quendam circa formæ *Laërt. lib. 7, cap. 1.* curam studiosiorem, quàm decet virum, cū imbricem lentē ac circumspectē transiret. *Meritō, inquit, suspectum habet lutum, in quo nō potest seipsum, vt in speculo cernere.* Nec dissimile illud Socratis, apud Laërtium & Gellium. Is. n. cū vxorē Xātipem, contumacius ac clamorosi in se agentē diu tolerasset, ac postremō præ foribus ædiū sedens, aqua sordida ab ea perfunderetur, alta voce ridēs dixisse fertur. *Sciebam Xantippē tonantem, quandoq; pluiturā.*

Huc pertinēt & illi, q nō infacerē aliorū dicta inuertere, vel scōmata, modestē tamē, ipsos in auctoritates reflectere norūt. Sic Aristipp^o, cū Diogenē olim Philosophū, vt sordidū, ita quoq; omnia cōtēnentē, vidisset olera lauante, sic affatus est: *Si scires Regib. obsequi, non tibi lauanda essent olera.* Cui Diogenes respondit: *Et tibi, mi Aristippe, non esset obsequendum Regibus, si esses oleribus contentus.* Libanius Sophista, summus Iuliani Apostatae fautor, cū interrogasset Antiochiæ, Ludimagistrū quendam Christianū, pium ac bonum virum: *Quid nunc fabri filius (Christum per contumeliam intelligens) ageret?* respōdit hic promptē: *Non ociatur ō Sophista, quem fabri filium appellas, parat enim Iuliano loculum ad sepulturam.* Intellexit autem vir optimus, Iulianum ob insignem impietate & crudelitatem non diu super-

*Inuersio
distorum
faceta &
salla.
Vide Ho-
rat, lib.
Epist. ad
Scaenam.
Histor. Ti-
pert. lib. 6.
cap. 44.*

stitem fore, & diuinam vltionem præ foribus esse, Paucos enim post dies Iulianus est interfectus. Et illi demùm qui faceret de rebus loqui, & suã explicare sententiam queunt: Talem fuisse ferunt Aetium Syncerum, rari virum ingenii, magnæ nobilitatis, cum in conspectu Friderici Regis esset inter Physicos quæstio, quid præcipuè conferret oculorum perspicuitati? alique fæniculi afflatum dicerent, alii vitri vsum, alii aliud; *At ego, inquit, inuidiam aio.* Obstupuerunt hoc dicto adeo, medici, vt ab auditoribus derisui haberentur. Tum ipse: *Annon inuidia maiora & pleniora omnia videre facit? Quid autem oculis magis presentaneum, quàm vt vis ipsa aspiciendi maior reddatur, atque vegetior? protulitq; statim Ouidianos illos versus:*

*Fertilior seges est alienis semper in agris
Vicinumq; pecus, grandius vber habet.*

Similia passim occurrent, facetorum hominum dicitia, in communi vsu, ac proinde ab eorum memoracione nobis temperandum; vbi monuerimus, ne quispiam, qui in hoc iucunditatis genere laudem mereri cupit, cum existimationis iactura, modum honestatis excedat, atque scurrilitatis vituperacione se obstringat.

CAPVT XXXII.

De alearum lusu conuiuantibus perfamiliari.

SVnt qui ad symposia, non tantùm alearum lusu gaudent, quinimò totos ei dies, totas noctes deuotè consecrant, nihil aliud præter aleas in deliriis habentes, quàm hi longè absint, ab omni honestatis splendore, quàm ocio faciles cedant manus, quàm appetentiæ rerû alienarû, ardentibus subiiciant faces, in confesso

*Lycosth.
Theat.
no. 2. li. 11.*

fello est. Quam ob causam Plato adolescentem, quod alea lusisset, vehementer obiurgauit. id ille excipiens: Sic obiurgas, inquit, ob rem paruum? At paruum non est, otio plurimisque flagitiis assuefieri. Plato ingeminabat; sentiens altricem segnitiei, ac vitiorum esse, huiusmodi oblectamenta, Quod ni cogitasset Chilon ille Lacedæmonius, cur alearum lusui addictos, tantoperè auersatus deseruisset? Is enim iungendæ societatis causa Corinthum missus, cum Principes ciuitatis in alea occupatos inuenisset, statim infecto negotio, rediit, dicens: Nolle se gloriam Spartanorum tum quidem gliscentem, ea maculare infamia, vt diceretur, Spartanos cum aleatoribus societatem iniisse. Peiores illi ac deuitandi magis, qui sic omnem vitam aleæ lusui transmittunt, vt desertis negotiorum, licet grauisimorum curis, eius contumua voluptate animos relaxent Quorum è numero Ptolomæus Ægypti Rex, tesseris ludens, fontes captis condemnabat; cuius rei indignitate commota Berenice vxor eius, erepto libello è pueri manibus, non permisit, vt vsq; ad finem legerentur, affirmas quod res erat. Non sic obiter aduertendum esse, cum de hominis vita quæritur, sed alius cogitandum, & relinquenda ludicra: Nec similem esse casum Tesserarum, qui corporum ac vitæ.

Diog. La-
ert. lib. 1.

Platina. li.
1. de opti-
mo ciue.

Ælian. lib.
14. var.
hist. ca. 43.

Quid q; blasphemis, in Deum ac sanctos, alearum palæstre sint admodū fertiles, atq; fecundæ; ni hoc vsu quotidiano compertum foret, exemplis facile probari posset. at quid meridiano sole, diem euincere conamur? Quid periuria referā? quid inhiantes animos, in pecunias aliorū? Ludunt, & ditissimi quidem ludunt, quotusquisq; è victoria lucrū non sectatur? Immane exemplū nobis p̄buit Cai⁹ Caligula, q; aleā ludens, plus mendacio ac piurio lucratur.

Blasphemiarum
fertili est
alearum
lusu.

Sueton. in
eius vita.

Ff 5 batur,

batur, quàm sorte: Et quodam tempore, proximo collusori demandata vice tua, progressus in atrium domus, cū prætereuntes duos equites Romanos admodū locupletes, conspexisset, eosq; sine mora corripit, & eorum bona confiscari iussisset, exultabund⁹ ad congerrones rediit, gloriando: *Se nunquam prope-riore alea lufisse; vt vix absq; pecuniarum cupiditate, hic lulus exerceri posse, vulgo existimetur.*

Quare vsum cuiuscunq; generis alearū, quæ foliis etiam carthaceis constant, honestis viris (semper excipio clericos, quib⁹ aleæ vix aut rarò licent) ad conuiuia non facilè intromittendum duco, ni & pecunia, qua certetur exigua sit, & non intuitu lucri primariò, sed potius animi relaxandi gratia, instituantur. Vbi basis erit ac rei caput, vt omnis rixarum, perurij atq; blasphemiarum occasio præscindatur; quorum si vel vnum desit, ludat qui volet, absq; graui Dei offensa non ludet.

CAPVT XXIII.

De Choreis ac saltationibus.

CONSUEVERUNT & choreæ, conuiuia plerunq; comitari non exigua, tū saltantium, tū aspectantium, persæpè offensione. Illaudata sanè & plannè muliebris hæc, ac mollis est consuetudo, atq; eò ipso damnata satis, quod à præclaris viris, summo semper in ludibrio fuerit habita. Quare Æneas Syluius author est, Fridericum Tertium Romanorum Imperatorem, dicere solitum: *Malle se febris teneri, quàm saltationi operam dare.* Albertus Imperator, Ladislai pater, dicere solebat eò dem Ænea Syluioreferente. *Venationem esse exercitationem virilem, saltationem autem muliebrem.* Alfonso Aragonum & Sicilia Rex,

Lib. 1. de
rebus ge-
stis Alfon-
si.
Li. 4. com-
mentar. in
res gestas
Alfonli.

Rex, Gallos potissimum leues esse dicebat, qui quo magis atate prouecti essent, eò magis saltatione & insania sese oblectarent. Idem fortè mulierem quandam impudenti⁹ saltitantem conspicatus, *Expectate*, inquit, *mox Sybilla edet oraculum*; sentiens saltationem insaniæ genus esse: Sybilla nempè vates, non edebat oraculum, nisi furore correpta. Domitianus Imperator, licet in omnem crudelitatem pronus, atq; in multa inhonesta facinora procliuissimus esset, homo pessimus & indignus Romano Imperio, attamen saltationem honestis hominibus indecoram atque chorearum studium, optimo viro planè indignum iudicauit, qui & Cælium Ruffinum, ideo senatu mouit, quod saltasse diceretur. Gabinio viro consulari, Cicero saltandi studiū, vt probrum obiecit. Tiberius Imperator, saltatores Roma expulit, vetuitque, vt eam artē vspiā exercerent. Clisthenes Sycion⁹ Tyrannus. Hippocliidi Atheniensi, filio Tisandri, eò qd ad tibiā saltasset, quasi grande piaculū commississet, stomachatus, filiā in matrimoniū dare noluit.

Anton.
Panormi.
lib. 1. de
rebus gest.
Alfonsi.
Idem l. 2.
Xiphilinus
in vita Domitiani.

Brasson.
lib. 3.
Dion. Nicæus in Tiberio.
Bruson. l. 3

Exod. 34.

S. Ambros.
lib. de virginibus.

Quod si choreæ non essent culpabiles, vix credo Moysen, canentes saltantesq; Iudæos aspicientē, Tabulas Dei digito exaratas; confracturū fuisse. Quamobrem ista saltandi gesticulatio, acerbè à patribus olim legitur reprehensa. De ea sic S. Ambrosius. Debet igitur bonæ conscientie mentis esse latitia, non in cōditis comessationibus, nō nuptialibus excitata symphoniis. Ibi enim intuta verecundia, illecebra suspecta est, vbi comes deliciarum est extrema saltatio. ab hac virgines Dei procul esse desidero. Nemo enim vt dixit quidā seculariū doctor, saltat sobri⁹, nisi qui insanit. Quod si iuxta id, qd plerumq; putatur, saltationis, aut temulentiæ author est, aut dementia: quid diuinarum scripturarū cautum putamus exemplis? Cum Ioannes prænuncijs Christi, saltatri-

L. de Helia
& ieiuni.
cap. 18.

In Matth.
cap. 14. de
saltatione
filii Hero-
di.

L. de Chri-
stiana scæ-
mina,

De remed.
vriusq;
fortune
lib. 1. Dia-
log. 24.

cis optione iugulatus, exemplo sit, plus nocuisse saltationis illecebram, quam sacrilegi furoris amentiam. Et alibi. Inter saltantium ruinas, & aspectantium lapsus, calum impuro contaminatur aspectu, terra turpi saltationis polluitur, quæ obscenis cantibus verberatur. S. Ioannes Chrysostomus quoq; hanc leuitatem verbis exagitat. Vbi saltatio, ibi diabolus. neq; enim Deus ad hoc nobis pedes dedit, vt cum camelis saltemus, sed vt cum Angelis Chorum faciamus; in saltibus lætantur Dæmones, & exultant ministri Dæmonum. Ludouicus Viues hisce verbis choreas reprehendit. Audisse memini me, quosdam procul ab extrema Asia in nostrum orbem deductos, cum saltantes viderent, viros mixtum cum feminis, territos fugisse, quod putarent nouo & inusitato furoris genere concitari. Ac profecto quis non credat furere, cum saltant, si saltantes nunquam conspexerit? quis non mente captos, cum sic ad aliquem membrana, vel chora sonitum, manus, caput, pedes, totum corpus fleclunt atque concussant? Audite hanc insolitam Choraizantium gesticulationem suis aptè coloribus illustrantem Franciscum Petrarcham. Ex cantu dulcedo aliquis & sæpè utilis ac sancta percipitur; ex choreis nihil vquam, nisi libidinosum ac inane spectaculum, honestis inuisum oculis, viro indignum. Corpus animum tegit, ac detegit, manuum iactatio; pes mobilis, ceculus vagus, & petulans tale aliquid arguunt, in animo esse, qui non cernitur. Ibidem quibusdam aliis interfertis. Sententiam meam tenes, choreæ si delectant, propter aliud delectant. Per se enim tota quidem insulsa res est, saltitare, & plus tædij allatura quam gaudij. Nam quid omnino est aliud, in gyrum volui, quam excire vertiginem, sin eque termino viam ire? Hic ludus multorum dedecorum, causa fuit.

Sæpè

Sæpè illo matrona, diu seruatum decus perdidit. Sæpè infelix virguncula, nuptiali die didicit, quod melius ignorasset.

Quare vos omnes, quos honestatis ardor inflammat hisce admoniti, leuiculam hanc & ineptissimam illecebram repudiate.

Ergone tu nobis, inquit nonnulli, omnem saltandi licentiam eripies? Tunc toti orbi, ac genti nostræ, vitatissimum ritum, plane exterminabis? quæ nam hæc audacia? quæ temeritas? Audaciam recuso: temeritatem à me procul esse volo. Id dico, quod vel ex Iouis tabulis, atque Atticus testis, S. Antoninus olim docuit, & post eum omnes summissæ. Vix vnquam fieri posse choreas absq; peccato graui, nisi sunt inter honestos & causa honestæ recreationis; nisi occasio libidinis absit & scandali. Adde. Cum sunt à Religiosis aut clericis, ratione scandali, à grauissimo peccato lethiferoq; difficillimè excusari posse.

Chorea
vix absq;
peccato fi-
unt.

Par. 2. sue
summe ti-
tulo. 6.
cap. 8.

CAPVT XXXIV.

De honestis relaxationibus animi.

Videbor nonnullis nimium Stoicus ac tetricus, quod omnem fermè, quæ in vsu apud Germanos est, lætitiâ & hilaritatem, à conuiuuiis extulare velim. Atqui verò, iniuriam facit innocuo mihi, quicumq; hanc in me culpam iacit. Honestam omnem lætitiâ admitto, probo, suadeo. Quidquid ad animorum, à grauioribus negotiis, refocillationem, excogitari potest, dummodo virtutem non lædat, & honestati non aduersetur, gratum est, ac ratum, & honestis id conuiuuiis volumus commendatum. Nobis idè est animus, qui Diuo Ioanni Euangelistæ:

Hominem in negotiis, perpetuò versari non posse, ita, ne aliquan-

Fulgos. lib.
8. cap. 8.

*Honesti a-
nimi laxa-
menta li-
cite usur-
pantur.*

aliquando *honestū otium, licitamq; animi relaxationē* attingat. Quare & ipse sepe *suis interponēs gaudia curis*, cū perdice ludebat. quamobrē, cū eum iuuenis qdā derisui habendum duceret, arbitratus, parū cōuenire seni homini, qui sanctimonix exemplū atq; specimen esset, vt otiosus cū aue, animi laxamentū q̄reret. Ioannes pendere arcū ab eius humero cōspicatus, petiit, vt arcū tendat. Quod cū egisset, sapiusq; sagittasset; demū à Ioanē dimissus, arcum remisit, tū Ioannes remittendi causam quæsiuit; respondente iuuenē: Arcui funem se detraxisse, vt cūm vti eo necesse fuerit, sagittationi inutilem nō inueniat. *Et ego & cæteri, subdebat S. Apostolus, honesto interdū lusu, letitiaq; relaxamur, vt postea viribus cumulatoribus, orationi atque ieiunio sufficere possimus, quod fieri non possset, si semper eodē tenore viueremus.* hoc ductus exemplo, non veto, nonnunquam cœnis atq; prandis, aliqua interseri acroamata, & oblectamenta, quæcunq; illa sint, modò ab honestate non aliena. Nam & à Pythagora olim prudenter monitum agnosco, *μὴ ἐδίειν τὴν καρδίαν, cor ne edito*; nimis te, ac petuis rerum curis, ne emacerato: Illud solūm, te monitum cupio: caueas maximoperè, ne ad extrema deuenias, ne risu nimio diffluas, ne iocando forsā, alios offendas, ne ad scurrilitatem propius accedas, ne alios scandalizes, aut aliud in discrimen subeas. Qua de mediocritate præmonentem attende, sanctum Ioannem Chrysostomum. *Maximè nocet, quod incassum tempus consumis, & aliis scandalum offers. nam si tu excelsō quodam animi robore, nihil indè mali contraxisti; attamen, quoniam alios imbecilliores exemplo tui, scurrilitatis studiosos fecisti, quomodo non commisisti, qui causam committendi aliis præbuissti?* Subditque tandem; *Agnoscamus laqueos,*

*Hōmil, 38.
in Matth.*

de ipsis procul eamus; agnoscamus precipitia, nec appropinquemus. hoc maxime securitatis vobis erit occasio, non tantum peccata fugere, verum & quæ videntur media quidem esse; ad peccata verò nos supplantant; quale quod dico, ridere, exhilarari, & iocosa verba, non manifestum quidem peccatum videtur, sed manifestum facile crimen inducit; Nam sæpius ex risu turpia nascuntur verba; ex turpibus verbis actiones turpiores. Sæpius ex verbis & risu conuitia & contumelie; de conuitio & contumelia, plagæ & vulnera; De vulneribus & plagis, iugulationes & homicidia. Si igitur tibi benè consulturus es, non turpia tantum verba & facta, neque plagas, & vulnera, & homicidia tantum fugias; verum & ipsum intempestiuum risum, extrauagantem hilaritatem, & verba scurrilia, quoniam subsequentiū radix talia esse solent. Quam S. Ioannis Chrysostomi aureolam sententiam, qui animo benè infixam habet, liberiolem in conuiuuii lætitiā, atque hilaritatem captando, vix vnquam labetur.

CAPVT XXXV.

Descriptio Temulenti conuiuui ex Diuo Ambrosio Epilogi loco adiecta.

Colophonem additurus opusculo nostro de Temulentia, filum abrumpere nolui, quin Colophonidis, & superpondii loco, elegantissimam illam Diui Ambrosii Hypotyposin, qua affabre videtur luxum & Temulentiam conuiuuiorum nostrorum depinxisse, hinc, ad calcem subiecissem, & quasi laciniam, solidæ vesti, qua Temulentiam induimus, adsuissem. atque hæc eius verba sunt: *Sedent auro succincti, & Babylonis suffulti lumbos*
bal-

Lib. de Helia & ieiun. cap. 13.

balthéis: aureis torquibus nitent colla; thecis auratis cultros includunt suos, quibus dimicent, cum epulis dimidendis. Assistent pueri coma nitentes, ad hos usus electi, per singularum distincti aetatum vices: Cernas poculorum diuersorum ordines, aciem ordinatum putes; vasa exposita aurea & argentea, pompam arbitreris; Cornu in medio vini plenum, non epularis, sed praeliaris instrumentum buccinae, quod discumbentes ad certamen accendat.

Simile.

Primò minoribus poculis velut velitari pugna praeliditur; Verùm hæc non sobrietatis est species; Sed bibendi est disciplina. Etenim vt Tragædiarum actores, primò sensim vocem excitant, donec viuae vocis aperiant iter, vt postea magnis clamoribus possint personare. Ita illi quoq; in principio, praelusorius se exercent poculis, vt irritent sitim, ne forte restinguant eam, & satiati postea bibere non possint. Ergò vbi res calere cæpit, manus conferrunt maioribus poculis, feruor inardescit; aridus cibus siti exaestuatur, & vbi imminui vasa cæperint, potu meraciore reparantur. Certant pocula cum ferculis, & inter moras, sæpè geminantur.

Deinde procedente potu longius, contentiones diuersas, certamina magna, quis bibendo præcellat. nota grauis scilicet, si quis se excuset, si quis temperandum forte vinum putet. Et hæc donec ad mensas perueniatur secundas.

At vbi consummata fuerint epulae, & putes iam esse surgendum, tunc de integro potum instaurant suum. Et cum consummauerint, tunc inchoare se dicunt; tunc deferuntur phiala, tunc maximi crateres, quasi instrumenta bellorum. Ac ne immoderatum hoc arbitreris, mensura proponitur, certatur sub iudice, sub lege decernitur.

Ago-

Agonothetes illic furor est; stipendium debilitas, victoria præmium culpa; pendet anceps diu belli euentus; furor enim illic est præliaris. Cedunt pincernarum manus vina fundentium, cedunt cocorum manus calida ministrantium, cedunt qui mensuras ipsas bonas super effluentes, diligenti librant examine, ne quid effundant; non cedunt bibentes. sola illa sunt sine excusatione certamina. In bello si quis se inferiorem viderit, arma conuertit, & meretur veniam; hic si quis calicem conuertat, vrgetur ad potum. In scammate, si quis te manu leuet, exors quidem palmæ, sed immunis iniuriæ es; in conuiuio et si manus quis reuocet à vino, ori eius infunditur. Omnes inebriantur, victores victique omnes; ebrii iacent plerique sopiti. Nec portari eos ad sepulchrum licet, prius, quam qui pascit, de omnibus vindictam viderit, vt vlciscatur dispendium; qui autem damna non sentit, hanc mensæ suæ gloriam putat, si ex ea vulnerati omnes ac saucii, tanquam de arena exeant, spectaculum triste Christianorū oculis & misera bilis species. Cernas iuuenes terribiles risu hostibus, de conuiuio portari foras, & indè ad conuiuium reportari, repleti vt vomitu & vrina exhauriant; & exhauriri vt bibant. Si quis verecūdius sit, vt erubescat surgere, cum iam immoderatos potus tenere non possit, anhelare vehementius, sudare, gemere, signis procedere, quod pudet confiteri. Huc vsque S. Ambrosius, ita appositè ad nostri sæculi mores, ac si nunc multo tempore inter temulentos bibones vixisset.

Et hîc libro quarto atq; toti huic opusculo rudem donabimus.

Gg

EPL